

طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده

درباره‌ی مصوبه

«طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده» بنا به پیشنهاد (۲۱) نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی، در تاریخ ۱۳۹۹/۹/۲ اعلام وصول و جهت طی مراحل قانونی به هیئت رئیسه‌ی مجلس تقدیم شد. در مقدمه‌ی توجیهی این طرح آمده است: در جامعه‌ی امروزی داشتن فرزند در نهاد خانواده و جمعیت جوان در جامعه یک امر هنجارین و ارزشمند است به گونه‌ای که مطابق آخرین پیمایش‌های ملی خانواده، نگرش مردم نسبت به فرزندآوری در قیاس با دهه‌های قبل بیشتر شده است، به گونه‌ای که در سال ۱۳۹۸ بیش از (۴۰) درصد از مردم تمایل به داشتن حداقل (۴) فرزند دارند که ضرورت حمایت سطوح قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری جهت رفع موانع و مسائل پیش روی خانواده‌ها در جهت فرزندآوری را ایجاب می‌کند. این مسائل شامل هزینه‌های بالای بارداری، زایمان و درمان ناباروری و فقدان پوشش بیمه‌ای، هزینه‌های بالای معیشت خانواده و فشارهای اقتصادی و شیوع سقط جنین مانع تسهیل فرزندآوری در جامعه می‌باشند. این موانع و مسائل باعث شده است تا علی‌رغم تمایل و نگرش مثبت مردم به داشتن تعدد فرزند در جمع خانواده، میزان ولادت‌ها طی سالیان اخیر با کاهش (۲۰) درصدی و رشد جمعیت به کمترین میزان خود در یک قرن اخیر رسیده است. که زنگ خطری جدی برای نهاد خانواده و نظامات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، علمی و امنیتی به شمار می‌آید به نحوی که طبق برآوردهای بین‌المللی ایران تا (۲۰) سال آینده جزء پیرترین کشورهای جهان خواهد بود. در این راستا، تحقق مطالبه‌ی عمومی مردم، حمایت از مادران ایرانی و رفع موانع و مسائل مذکور و نیز مصالح کشور در نظام حکمرانی و قانون‌گذاری بر نمایندگان ملت امری اجتناب‌ناپذیر است که می‌بایست با توجه به فرصت اندک پیش‌رو، به ضرورت، فوریت و اهمیت در دستور بررسی قرار گیرد. هدف؛ حمایت از خانواده‌های ایرانی و افزایش نرخ باروری کل به بیش از سطح جانشینی به‌منظور تعادل در هرم سنی توأم با ارتقای شاخص‌های کیفی در راستای تحقق سیاست‌های کلی جمعیت گروه مخاطب؛ خانواده‌های دارای حداقل سه فرزند، ولادت‌های جدید، زوجین نابارور، زنان باردار و مادران دارای فرزند زیر (۲) سال سن حمایت‌ها و

مشوق‌های مدنظر بهره‌مند می‌شوند. لذا این طرح تقدیم می‌شود.

مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۹۹/۸/۱۲ با بررسی و تصویب طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده مطابق اصل (۸۵) قانون اساسی موافقت کردند و در نتیجه این مصوبه در تاریخ ۱۳۹۹/۱۱/۸ از سوی کمیسیون مشترک طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده‌ی مجلس شورای اسلامی با اصلاحاتی به تصویب رسید. در نهایت در صحن علنی مجلس نیز اجرای آزمایشی آن برای (۷) سال در تاریخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۶ مورد تصویب واقع شد. این مصوبه طی نامه‌ی شماره ۲۷۸/۴۷۲ مورخ ۱۴۰۰/۱/۱۴ برای طی مراحل قانونی مقرر در اصل (۹۴) قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال شد. شورای نگهبان با بررسی این مصوبه در جلسات متعدد، برخی از مواد این مصوبه را مغایر با شرع یا قانون اساسی تشخیص داد و نظر خود در این خصوص را طی نامه‌ی شماره ۱۰۲/۲۴۹۳۸ مورخ ۱۴۰۰/۲/۴ به مجلس شورای اسلامی اعلام کرد.

نظرات استدلالی شورای نگهبان در خصوص طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده

کلیات

«دیدگاه ابهام»

مجلس شورای اسلامی در احکام مختلف این مصوبه، مشوق‌های متعددی را در جهت افزایش فرزندآوری و رشد جمعیت جوان در کشور مقرر کرده است. این در حالی است که مشخص نیست آیا این احکام در کلیه استان‌ها و شهرستان‌ها باید به نحو یکسان اجرا شود یا به تفاوت نرخ باروری در هر منطقه توجه شده است و کلیت این مصوبه از این حیث واجد ابهام است؛ زیرا محدودیت منابع مالی دولت اقتضاء می‌کند که قانون‌گذار حمایت از فرزندآوری در مناطقی که دارای نرخ باروری پایین‌تری است را در اولویت قرار دهد و اگر مقصود قانون‌گذار اجرای یکسان احکام این مصوبه در سراسر کشور بدون توجه به نرخ باروری در هر منطقه باشد، کلیت این مصوبه واجد اشکال خواهد بود. در مقابل، اگر مقصود قانون‌گذار این باشد که شهرستان‌ها و استان‌های دارای رشد جمعیت پایین را در اولویت حمایت قرار دهد، کلیت این مصوبه فاقد هرگونه اشکال است. بنابراین کلیت مصوبه‌ی پیش‌رو از این منظر که مشخص نیست در احکام حمایتی خود به تفاوت نرخ باروری در استان‌ها و شهرستان‌ها توجه داشته است یا خیر، دارای ابهام است.

«نظر شورای نگهبان»

اطلاق اجرای یکسان احکام این مصوبه، با توجه به تفاوت نرخ باروری در استان‌ها و شهرستان‌های مختلف، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۱-

هماهنگی و نظارت بر اجرای این قانون منطبق با شرایط زیر می‌باشد

الف- در راستای تحقق تبصره (۱) راهبرد کلان چهارم نقشه مهندسی فرهنگی کشور،^۲ به منظور راهبری، برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای این قانون رئیس جمهور مکلف است حداکثر یک ماه پس از ابلاغ این قانون نهاد تخصصی مدیریت جامع مدیریت کشور را به عنوان ستاد ملی جمعیت تشکیل و با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط، نسبت به تهیه برنامه عمل با تقسیم کار ملی اقدام و گزارش عملکرد را هر شش ماه به شورای عالی انقلاب فرهنگی و مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- جلسات ستاد حداقل هر سه ماه یکبار با حضور اکثریت مرکب از اعضای ذیل تشکیل می‌شود:

- رئیس جمهور (رئیس ستاد)

- دبیر ستاد

- وزیر کشور، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، علوم، تحقیقات و فناوری، ورزش و جوانان، راه و شهرسازی، تعاون، کار و رفاه اجتماعی، اطلاعات، امور اقتصاد و دارایی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، ارتباطات و فناوری اطلاعات

- رؤسای سازمان‌های صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، برنامه و بودجه کشور، تبلیغات اسلامی، پزشکی قانونی

- معاون امور زنان و خانواده ریاست جمهوری یا معاونت مرتبط

- رئیس مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

- دادستان کل کشور

۱. با توجه به مقصود قانون‌گذار، تبصره (۷) صحیح است و تبصره (۱) در متن این مصوبه دارای اشکال نگارشی است.

۲. تبصره (۷) راهبرد کلان چهارم نقشه مهندسی فرهنگی کشور مصوب جلسات متعدد شورای عالی انقلاب فرهنگی: «تبصره ۷: به منظور راهبری، برنامه‌ریزی و نظارت و ارزیابی کلان جمعیتی، نهاد تخصصی مدیریت جامع جمعیت کشور ظرف مدت سه ماه توسط دولت تشکیل و با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط، نسبت به تهیه برنامه عمل با تقسیم کار ملی و دستورالعمل‌های لازم اقدام و گزارش عملکرد را هر شش ماه به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه می‌نماید.»

- رئیس شورای فرهنگی - اجتماعی زنان و خانواده شورای عالی انقلاب فرهنگی
- دو نفر نماینده مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر
- رئیس ستاد کل نیروهای مسلح
- رئیس سازمان بسیج مستضعفان
- تبصره ۳- دبیرخانه ستاد مسئولیت پیگیری کلیه امور اجرایی، نظارتی و مصوبات ستاد را بر عهده دارد.
- تبصره ۴- ...

ب- در اجرای راهبرد کلان سوم و چهارم نقشه مهندسی فرهنگی کشور نظارت، رصد و پایش وضعیت جمعیت و خانواده، دریافت گزارش عملکرد دستگاه‌های اجرایی و ارزیابی کمی و کیفی آن بر اساس شاخصه‌های نقشه مهندسی فرهنگی و احکام مندرج در این قانون با کارکرد تعیین اولویت‌های پژوهشی، تأیید محتوای کتب درسی و پیام‌های فرهنگی و دستورالعمل‌های بهداشتی، راهبری و دریافت گزارش عملکرد دستگاه‌های ذی‌ربط و ارزیابی آنها، از طریق ستاد عالی جمعیت و خانواده مستقر در دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی اعمال می‌شود. رؤسای دستگاه‌ها و نهادها ملزم به اجرای مصوبات این ستاد و ارائه گزارش آن به مجلس شورای اسلامی و سایر نهادهای نظارتی می‌باشند. این ستاد ارزیابی خود را از میزان تحقق قانون هر شش ماه یک بار به عنوان شاخص عملکرد دستگاه‌ها به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه می‌نماید. گزارش این ستاد، معیار تصمیم‌گیری در مراجع قضایی، تقنینی و نظارتی است.

پ- استانداران مکلف هستند از طریق شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان موضوع ماده (۳۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۴، راهبری،

۱. ماده (۳۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی: «ماده ۳۱ الف- شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان در اجرای وظایف محوله که در قوانین و دستورالعمل‌ها مشخص می‌شود و همچنین اجرای اختیارات تفویضی رئیس جمهور در امور برنامه و بودجه و در جهت هماهنگی و نظارت بر مدیریت و توسعه سرمایه‌گذاری همه جانبه و پایدار استان، پیگیری عدالت سرزمینی، تقویت تمرکززدایی، افزایش اختیارات استان‌ها و تقویت نقش و جایگاه استان‌ها در راهبری و مدیریت توسعه درون و برون‌گرای منطقه‌ای و تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، با ترکیب اعضای زیرتشکیل می‌شود. آیین‌نامه اجرایی این ماده با پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه کشور به تصویب هیئت وزیران می‌رسد:

برنامه‌ریزی، هماهنگی بین بخشی و نظارت و ارزیابی در سطح استان در مورد احکام این قانون را بر عهده گیرند.

تبصره- وزارت کشور مکلف است با همکاری مرکز آمار ایران، هر ساله به رصد مداوم میزان مولید و نرخ باروری کل در کشور پرداخته و برنامه‌ها و راهبردهای متناسب برای ارتقای وضعیت هر استان را در زمینه نرخ باروری کل انجام دهد.

■ دیدگاه مغایرت

به موجب بند (الف) ماده (۱)، در راستای تحقق راهبرد کلان چهارم نقشه مهندسی فرهنگی کشور، رئیس جمهور مکلف شده است نهاد تخصصی مدیریت جامع جمعیت کشور را به عنوان ستاد ملی جمعیت تشکیل و با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط، نسبت به تهیه برنامه‌ی عمل با تقسیم کار ملی اقدام نماید. این درحالی است که شورای عالی انقلاب فرهنگی در برخی از حوزه‌های مربوط به جمعیت مصوباتی داشته است و قانون‌گذار باید به رعایت این مصوبات در ابتدای این مصوبه تصریح می‌کرد؛ چرا که مطابق فرمایش مقام معظم رهبری، مصوبات مجلس شورای اسلامی نباید ناقض مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی باشد.^۱ بنابراین حکم بند (الف) ماده (۱) از این منظر که رعایت مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی را در ابتدای این مصوبه مقرر نکرده است، با توجه به تشکیل این شورا بر اساس فرمان ولی فقیه، خلاف اصل (۵۷) قانون اساسی است.

■ دیدگاه ابهام

(الف) به موجب بند (الف) این ماده، در راستای راهبری، برنامه‌ریزی، ارزیابی کلان و نظارت بر اجرای این مصوبه، رئیس جمهور مکلف شده است نهاد تخصصی مدیریت

«... -۱»

۱. بیانات مورخ ۱۳۷۵/۹/۲۰ مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی: «لیکن مصوبات اینجا باید اجرا شود ... به صورتی نباشد که اینجا يك عده از افراد متفکر، صاحب منزلت فرهنگی و فکری و اجتماعی و غیره بنشینند و چیزی را تصمیم‌گیری کنند، بعد ناگهان مثلاً مجلس در حاشیه‌ی يك مصوبه، همه‌ی آنها را نقض کند و بی‌نتیجه شود. این مصلحت نیست. گاهی می‌شود از طرف دستگاهی يك مصوبه به مجلس برده می‌شود که يك گوشه‌ی آن به چیزی اشاره دارد که به کلی همه‌ی آنچه را که این مجموعه نشستند، فکر و کار کرده‌اند، از بین می‌برد؛ این‌گونه نباشد. این را نمی‌خواهیم.»

جامع جمعیت کشور را به عنوان «ستاد ملی جمعیت» تشکیل و با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط، نسبت به تهیه برنامه عمل با تقسیم کار ملی اقدام و گزارش عملکرد را هر شش ماه به شورای عالی انقلاب فرهنگی و مجلس شورای اسلامی ارائه نماید. این در حالی است که مشخص نیست وظایف «ستاد ملی جمعیت» تنها ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های مختلف است یا این ستاد وظایف اجرایی نیز برعهده دارد و این مقرر از این حیث واجد ابهام است؛ توضیح آنکه به موجب تبصره (۲) این بند، در ترکیب اعضای ستاد برخی مقامات فاقد مسئولیت اجرایی در قوه مجریه، همچون دادستان کل کشور حضور دارد و اگر مقصود قانون‌گذار از تشکیل این ستاد عهده‌دار شدن وظایف اجرایی ناظر بر موضوع جمعیت از سوی این ستاد باشد، این حکم مغایر با اصل (۶۰) قانون اساسی خواهد بود؛ چرا که وفق این اصل، امور اجرایی کشور تنها در صلاحیت رئیس جمهور و وزرا است و دخالت مقامات غیراجرایی همچون دادستان کل کشور در امور اجرایی مغایر این اصل است. اما در مقابل، اگر مقصود قانون‌گذار از حکم به تشکیل این ستاد تنها ایجاد هماهنگی میان سه قوه در راستای امور مربوط به جمعیت بوده و این ستاد فاقد اختیارات اجرایی باشد، حکم این بند مغایرتی با اصل (۶۰) قانون اساسی نخواهد داشت. بنابراین حکم بند (الف) ماده (۱) از حیث روشن نبودن وظایف «ستاد ملی جمعیت» واجد ابهام است.

ب) به موجب تبصره (۳) بند (الف) ماده (۱)، قانون‌گذار «دبیرخانه ستاد ملی جمعیت» با مسئولیت پیگیری کلیه امور اجرایی، نظارتی و مصوبات ستاد را ایجاد کرده است. این در حالی است که قانون‌گذار سازوکار و نحوه‌ی نظارت دبیرخانه‌ی ستاد را در دیگر مواد این مصوبه مشخص نکرده است و روشن نیست آیا این وظیفه‌ی نظارتی نافی نظارت دیگر نهادهای ناظر کشور همچون سازمان بازرسی کل کشور می‌شود یا خیر یا نظارت دبیرخانه بر نیروهای مسلح را تجویز می‌کند یا خیر و از این منظر واجد ابهام است؛ زیرا اگر نافی نظارت دیگر نهادهای ناظر کشور همچون سازمان بازرسی کل کشور باشد، مغایر با اطلاق وظیفه‌ی نظارتی این سازمان در اصل (۱۷۴) قانون اساسی خواهد بود یا اگر شامل نظارت بر قوای مسلح باشد، مغایر با بند (۴) اصل (۱۱۰) در خصوص فرماندهی کل قوا از سوی رهبری خواهد بود. بنابراین مقصود قانون‌گذار از وظیفه‌ی نظارتی دبیرخانه‌ی ستاد ملی

جمعیت و سازوکارهای اعمال آن روشن نیست و تبصره (۳) این بند از این حیث واجد ابهام است.

ج) بر اساس بند (ب) ماده (۱) این مصوبه، نظارت، رصد و پایش وضعیت جمعیت و خانواده، دریافت گزارش عملکرد دستگاه‌های اجرایی و ارزیابی کمی و کیفی آن بر اساس شاخصه‌های نقشه مهندسی فرهنگی و احکام مندرج در این مصوبه با کارکرد تعیین اولویت‌های پژوهشی، تأیید محتوای کتب درسی و پیام‌های فرهنگی و دستورالعمل‌های بهداشتی، راهبری و دریافت گزارش عملکرد دستگاه‌های ذی‌ربط و ارزیابی آنها، از طریق «ستاد عالی جمعیت و خانواده» مستقر در دبیرخانه‌ی شورای عالی انقلاب فرهنگی اعمال می‌شود. این در حالی است که وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» از سوی قانون‌گذار بیان نشده است و این مقرر از این حیث واجد ابهام است؛ زیرا اگر این ستاد دارای وظایف اجرایی باشد، باید مجلس شورای اسلامی به ترکیب اعضای آن تصریح کند تا روشن شود مطابق اصل (۶۰) قانون اساسی، وظایف اجرایی برعهده‌ی رئیس جمهور و وزیران نهاده شده است یا دخالت اعضای غیراجرایی نیز در این ستاد تجویز شده است. بنابراین حکم بند (ب) ماده (۱) مبنی بر تشکیل ستاد عالی جمعیت و خانواده از این حیث که وظایف و ترکیب اعضای این ستاد ذکر نشده است، واجد ابهام است.

د) مجلس شورای اسلامی در بند (الف) این ماده حکم به تشکیل «ستاد ملی جمعیت» کرده است و به موجب بند (ب)، به «ستاد عالی جمعیت و خانواده» اشاره کرده است. این در حالی است که وظایف هیچ یک از این دو ستاد را به تفصیل بیان نکرده است. بنابراین با توجه به بیان نشدن وظایف ستاد ملی جمعیت و ستاد عالی جمعیت و خانواده در این مقرر، نسبت میان این دو ستاد روشن نیست و بند (الف) و (ب) این ماده از این حیث واجد ابهام است.

ه) به موجب حکم صدر بند (ب) این ماده، امور متنوعی همچون نظارت، رصد و پایش وضعیت جمعیت و خانواده از طریق ستاد عالی جمعیت و خانواده اعمال می‌شود. همچنین به موجب حکم ذیل این بند، این ستاد ارزیابی خود را از میزان تحقق این مصوبه هر شش ماه یک بار به عنوان شاخص عملکرد دستگاه‌ها به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه

می‌نماید و گزارش این ستاد، «معیار تصمیم‌گیری در مراجع قضایی، تقنینی و نظارتی» است. این در حالی است که مقصود مجلس شورای اسلامی از حکم ذیل این بند مبنی بر معیار تصمیم‌گیری بودن گزارش ستاد عالی برای مراجع قضایی، تقنینی و نظارتی روشن نیست و مقرر از این حیث واجد ابهام است؛ زیرا اگر مقصود قانون‌گذار از این حکم نقض استقلال تصمیم‌گیری مراجع مذکور مانند مراجع قضایی باشد، این حکم مغایر با موازین شرعی باب قضاء در خصوص استقلال رأی قاضی است. در مقابل، اگر مقصود مجلس شورای اسلامی لزوم توجه و امعان نظر مراجع مذکور از جمله مراجع قضایی به گزارش این ستاد عالی است، حکم ذیل این بند مغایرتی با شرع مقدس نخواهد داشت. بنابراین حکم ذیل بند (ب) ماده (۱) در خصوص معیار بودن گزارش‌های ستاد عالی جمعیت و خانواده در تصمیم‌گیری در مراجع قضایی، تقنینی و نظارتی، دارای ابهام است.

و) به موجب تبصره‌ی بند (پ) این ماده، وزارت کشور مکلف شده است با همکاری مرکز آمار ایران، هر ساله به رصد مداوم میزان مولید و نرخ باروری کل در کشور بپردازد و «برنامه‌ها و راهبردهای متناسب» برای ارتقای وضعیت هر استان را در زمینه نرخ باروری کل انجام دهد. این در حالی است که مقصود دقیق قانون‌گذار از عبارت «برنامه‌ها و راهبردهای متناسب» روشن نیست و مقرر از این منظر دارای ابهام است؛ توضیح آنکه روشن نیست آیا وزارت کشور باید بر اساس اسناد بالادستی اقدام به تدوین و تصویب برنامه‌ها و راهبردهای متناسب برای هر استان نماید یا وزارت کشور مجری برنامه‌ها و راهبردهای متناسبی است که توسط ستاد ملی جمعیت برای هر استان وضع خواهد شد. بنابراین عبارت «برنامه‌ها و راهبردهای متناسب» در تبصره‌ی بند (پ) این ماده، از این حیث که تکلیف وزارت کشور نسبت به آن‌ها چیست و چه نهادی این برنامه‌ها را وضع خواهد کرد، واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۱)،

۱- بند (الف)، از جهت روشن نبودن وظایف «ستاد ملی جمعیت» ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۲- لازم است در بند (الف) ذکر شود که اجرای این قانون «با رعایت مصوبات شورای

۳- در تبصره (۳)، مقصود از نظارت دبیرخانه ستاد ملی جمعیت و سازوکارهای آن ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۴- بند (ب)، از جهت روشن نبودن وظایف و ترکیب ستاد عالی جمعیت و خانواده، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۵- بند (ب) از جهت مشخص نبودن نسبت میان ستاد ملی جمعیت و ستاد عالی جمعیت و خانواده ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۶- بند (ب)، از جهت مشخص نبودن منظور از معیار بودن گزارش‌های ستاد مذکور در تصمیم‌گیری در مراجع قضایی، تقنینی و نظارتی ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۷- تبصره بند (پ)، از جهت روشن نبودن وظیفه وزارت کشور نسبت به برنامه‌ها و راهبردهای مذکور ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
تذکرات:

در ماده (۱)،

۱- در بند (الف)، عبارت «تبصره (۱)» به «تبصره (۷)»، عبارت «نهاد تخصصی مدیریت جامع مدیریت کشور» به «نهاد تخصصی مدیریت جامع جمعیت کشور»، عبارت «امور اقتصادی و دارایی» به «امور اقتصادی و دارایی» و «سازمان بسیج مستضعفان» به «سازمان بسیج مستضعفین» تغییر یابد.

۲- در تبصره (۲) بند (الف)، عبارت «رئیس مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه» به «مدیر حوزه‌های علمیه» و عبارت «معاونت مرتبط» به «دستگاه مرتبط» تغییر یابد.

۳- در بند (ب)، عبارت «دریافت گزارش عملکرد دستگاه‌های ذی‌ربط و ارزیابی آنها» تکراری است و باید حذف گردد.

۴- در بند (پ)، عبارت «مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۴» به عبارت «مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰» تغییر یابد.

ماده ۳-

به‌منظور تحقق بند «ج» ماده (۱۰۲) برنامه ششم توسعه اقتصادی فرهنگی و اجتماعی

جمهوری اسلامی ایران^۱ دولت مکلف است به جز کلان‌شهرها یک قطعه زمین مسکونی بر اساس طرح هادی مصوب در روستاها و طرح جامع مصوب در شهرها با مساحت صد و پنجاه تا دویست متر مربع به خانواده‌ها پس از تولد فرزند سوم و بیشتر، مشروط به سکونت حداقل پنج سال در آن شهر یا روستا بر اساس قیمت تمام شده فقط برای یک‌بار با حفظ حق مالکیت دولت و اجاره نود و نه ساله واگذار نماید.

دیدگاه ابهام

دولت در ماده (۳) این مصوبه مکلف شده است به جز «کلان‌شهرها»، یک قطعه زمین مسکونی به خانواده‌ها پس از تولد فرزند سوم و بیشتر، مشروط به «سکونت حداقل پنج سال» در آن شهر یا روستا بر اساس قیمت تمام شده فقط برای یک‌بار با حفظ حق مالکیت دولت و اجاره نود و نه ساله واگذار نماید. این در حالی است که حکم پیش گفته از جهاتی واجد ابهام است؛ زیرا اولاً مفهوم «کلان‌شهرها» فاقد تعریف قانونی است و مقصود قانون‌گذار از این عبارت روشن نیست. کما اینکه پیشتر شورای نگهبان ماده واحده طرح اصلاح ماده (۴۴) قانون مدیریت خدمات کشوری^۲ را به جهت روشن نبودن

۱. ماده (۱۰۲) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰) مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۱۰۲- دولت موظف است بر اساس سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده و سند جمعیت مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی با همکاری نهادهای ذی‌ربط به منظور تقویت و تحکیم جامعه‌ای خانواده‌محور و تقویت و تحکیم و تعالی خانواده و کارکردهای اصلی آن با رعایت شاخص‌های الگو و سبک زندگی اسلامی- ایرانی با ایجاد سازوکارها و تأمین اعتبارات لازم در قالب بودجه سنواتی اقدامات ذیل را به عمل آورد:

الف- ...

چ- ارائه تسهیلات و امکانات ساخت و اجاره مسکن با اولویت زوج‌های دارای فرزند در قالب بودجه سنواتی

ح- ...»

۲. ماده واحده طرح اصلاح ماده (۴۴) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۹۸/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی: «ماده واحده- به انتهای ماده (۴۴) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ با اصلاحات و الحاقات بعدی، جمله ذیل اضافه می‌شود:

«شورای توسعه مدیریت مکلف است برای جذب داوطلبان بومی شهرستانی به استثنای شهر تهران، کلان‌شهرها و مراکز استان‌ها اولویت قائل شود.»

مفهوم «کلان‌شهر» واجد ابهام شناخت.^۱ ثانیاً وضعیت ساکنان کلان‌شهرها از جهت نحوه‌ی بهره‌مندی از این امتیاز روشن نیست؛ زیرا اگر مقصود قانون‌گذار آن باشد که ساکنان این قبیل شهرها به کلی از این امتیاز محروم هستند، این حکم مصداق تبعیض ناروا است که در بند (۹) اصل (۳) قانون اساسی از آن نهی شده است. ثالثاً مقصود مجلس شورای اسلامی از عبارت «سکونت حداقل پنج سال» نیز روشن نیست؛ زیرا این سکونت می‌تواند منتهی به زمان تولد فرزند سوم باشد یا در سال‌های پیش از تولد او رخ داده باشد. رابعاً وضعیت خانواده‌های مذکور که کمتر از پنج سال در محل‌های مختلف سکونت داشته‌اند نیز روشن نیست؛ زیرا برخی افراد به سبب نوع خاص اشتغال خود مجبور هستند پس از چند سال سکونت به محل دیگری تغییر مکان دهند و اگر مقصود قانون‌گذار محرومیت این قبیل افراد از این امتیاز باشد، این حکم مصداق تبعیض ناروا و مغایر با بند (۹) اصل (۳) قانون اساسی خواهد بود. بنابراین حکم ماده (۳) از جهات فوق واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

ماده (۳)، از جهات روشن نبودن مفهوم «کلان‌شهرها»، عدم تعیین تکلیف ساکنان کلان‌شهرها در مورد این حکم، مشخص نبودن منظور از عبارت «(۵) سال سکونت» که سکونت منتهی به زمان تولد فرزند مورد نظر است یا شامل سکونت‌های قبلی نیز می‌شود و عدم تعیین تکلیف کسانی که کمتر از (۵) سال در آن شهر یا روستا سکونت داشته‌اند، ابهام دارد، پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

تذکرات:

- در ماده (۳)، عبارت «قیمت تمام شده» به عبارت «هزینه آماده‌سازی» تغییر یابد.
- در مواد (۳)، (۴)، (۶)، (۷)، (۱۰)، (۴۱)، (۶۹)، (۷۰)، (۷۱) و (۷۲) عنوان «قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران» به صورت کامل ذکر شود.

تبصره-...»

۱. بند (۱) نامه‌ی شماره ۹۸/۱۰۲/۱۵۷۹۸ مورخ ۱۳۹۸/۱۱/۲۶ شورای نگهبان: «در مصوبه با توجه به اینکه مقصود از مفاهیم «بومی» و «کلان‌شهر» به‌طور دقیق روشن نشده است، ابهام وجود دارد و پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.»

ماده ۴-

به منظور تحقق بند «چ» ماده (۱۰۲) برنامه ششم توسعه دستگاه‌های اجرایی مکلفند برای تأمین و ارتقای کیفیت مسکن، پایان کار و عوارض ساخت و ساز، کلیه هزینه‌های تخصیص شبکه، انشعابات و هزینه‌های خدمات نظام مهندسی را به میزان پنجاه درصد (۵۰٪) برای خانواده‌های دارای سه فرزند زیر بیست سال برای یک مرتبه و هزینه پروانه و عوارض ساختمانی را به میزان ده درصد (۱۰٪) برای خانواده‌های دارای حداقل سه فرزند زیر بیست سال تخفیف دهند. دولت مکلف است صد درصد (۱۰۰٪) تخفیف‌های مربوط به پروانه ساختمانی را از محل منابع عمومی در بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی نماید.

تبصره ۱- معافیت‌های فوق تا مترائ صد و سی مترمربع بنای مفید در شهر تهران، دویست مترمربع بنای مفید در سایر کلان‌شهرها و سیصد مترمربع بنای مفید برای شهرستان‌ها قابل اعمال است.

تبصره ۲- ...

دیدگاه ابهام

الف) دستگاه‌های اجرایی به موجب حکم صدر ماده (۴) این مصوبه مکلف شده‌اند پایان کار و عوارض ساخت و ساز، کلیه هزینه‌های تخصیص شبکه، انشعابات و هزینه‌های خدمات نظام مهندسی را به میزان پنجاه درصد (۵۰٪) برای خانواده‌های دارای سه فرزند زیر بیست سال برای یک مرتبه و هزینه پروانه و عوارض ساختمانی را به میزان ده درصد (۱۰٪) برای خانواده‌های دارای حداقل سه فرزند زیر بیست سال تخفیف دهند. همچنین به موجب تبصره (۱) این ماده، معافیت‌های فوق تا مترائ صد و سی مترمربع بنای مفید در شهر تهران، دویست مترمربع بنای مفید در سایر کلان‌شهرها و سیصد مترمربع بنای مفید برای شهرستان‌ها قابل اعمال است. این در حالی است که وضعیت بهره‌مندی ساکنان روستاها از امتیازهای مقرر شده در این ماده و تبصره (۱) آن روشن نیست و مقرر از این حیث واجد ابهام است؛ زیرا اگر مقصود مجلس شورای اسلامی عدم بهره‌مندی ساکنان روستاها از امتیازات موضوع این مقرر باشد، این حکم مصداق تبعیض ناروای موضوع بند (۹) اصل

(۳) قانون اساسی خواهد بود. بنابراین حکم موضوع ماده (۴) و تبصره (۱) آن از این منظر که روشن نیست شامل ساکنان روستاها نیز می‌شود یا خیر، واجد ابهام است.

(ب) قانون‌گذار در تبصره (۱) این ماده، معافیت‌های موضوع این مقرر را تا متر از صد و سی متر مربع بنای مفید در شهر تهران، دو بیست متر مربع بنای مفید در سایر «کلان‌شهرها» قابل اعمال دانسته است. این در حالی است که مفهوم «کلان‌شهرها»، فاقد تعریف قانونی است و مقصود قانون‌گذار از این عبارت روشن نیست. بنابراین حکم تبصره (۱) ماده (۴)، از حیث روشن نبودن تعریف قانونی «کلان‌شهرها» واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۴)،

- ۱- تبصره (۱)، از این جهت که آیا این حکم شامل ساکنین روستاها نیز می‌شود یا خیر ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۲- تبصره (۱)، از جهت روشن نبودن مفهوم کلان‌شهرها، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۵-

وزارتخانه‌های نفت و نیرو موظفند تعداد فرزندان را در تعیین مشترکین کم‌مصرف و الگوی مصرف آب، برق و گاز لحاظ نمایند.

■ دیدگاه ابهام

وزارتخانه‌های نفت و نیرو به موجب حکم ماده (۵) این مصوبه مکلف شده‌اند در تعیین مشترکین کم‌مصرف و الگوی مصرف آب، برق و گاز، تعداد فرزندان خانواده را «لحاظ نمایند». حکم پیش‌گفته از جهاتی واجد ابهام است؛ زیرا اولاً روشن نیست مقصود قانون‌گذار از عبارت «لحاظ نمایند»، اشاره به تصویب این تغییرات از سوی هیئت وزیران است یا وزارتخانه‌های مذکور رأساً به این تکلیف عمل می‌کنند. ثانیاً سازوکار اجرای این حکم نیز در برخی موارد مشخص نیست. برای مثال مشترکانی که مالک واحد مسکونی نیستند و چه

بسا هر ساله در یک محل استیجاری سکونت دارند، چگونگی از این امتیاز بهره‌مند خواهند شد. ثالثاً واضح نیست مقصود مجلس شورای اسلامی از عبارت «تعداد فرزندان» به تمام فرزندان خانواده حتی اگر به سببی همچون ازدواج، جدای از خانواده زندگی می‌کنند، اشاره دارد یا تنها فرزندانی که در حال حاضر همراه با خانواده سکونت دارند را در نظر گرفته است. بنابراین حکم ماده (۵) از جهات فوق واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

ماده (۵)، از جهت روشن نبودن سازوکار اجرای این حکم و همچنین از این جهت که منظور از لحاظ کردن «تعداد فرزندان»، همه فرزندان خانواده است یا صرفاً فرزندانی که با خانواده سکونت دارند، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۶-

کلیه دستگاه‌های مذکور در ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه^۱ مکلفند حداقل هفتاد

۱. ماده (۲۹) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶) مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۲۹- دولت مکلف است طی سال اول اجرای قانون برنامه نسبت به راه‌اندازی سامانه ثبت حقوق و مزایا اقدام کند و امکان تجمیع کلیه پرداخت‌ها به مقامات، رؤسا، مدیران کلیه دستگاه‌های اجرایی شامل قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی ایران اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و دانشگاه‌ها، شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی، شرکت‌های بیمه دولتی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی (در مواردی که آن بنیادها و نهادها از بودجه کل کشور استفاده می‌نمایند)، مؤسسات عمومی، بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی، مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان قانون اساسی، بنیادها و مؤسساتی که زیر نظرولی فقیه اداره می‌شوند و همچنین دستگاه‌ها و واحدهایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است اعم از اینکه قانون خاص خود را داشته و یا از قوانین و مقررات عام تبعیت نمایند نظیر وزارت جهاد کشاورزی، شرکت ملی نفت ایران، شرکت ملی گاز ایران، شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بنادر و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و شرکت‌های تابعه آنها، ستاد اجرایی و قرارگاه‌های سازندگی و اشخاص حقوقی وابسته به آنها را فراهم نماید، به نحوی که میزان ناخالص پرداختی به هر یک از افراد فوق مشخص شود و امکان دسترسی برای نهادهای نظارتی و عموم مردم فراهم شود. وزارت اطلاعات، نیروهای مسلح و سازمان انرژی اتمی ایران از شمول این

درصد (۷۰٪) از ظرفیت منازل مسکونی سازمانی در اختیار خود را جهت بهره‌برداری به خانواده‌های کارکنان خود که حداقل سه فرزند دارند، تخصیص داده و در صورت وجود مازاد بر نیاز این خانواده‌ها به سایرین طبق ضوابط مربوطه اختصاص دهند. همچنین طول زمان بهره‌برداری در منازل سازمانی برای خانواده‌های دارای سه فرزند و بیشتر حداقل باید به میزان دو برابر سکونت سایرین باشد.

دیدگاه ابهام

به موجب ماده (۶)، کلیه دستگاه‌های اجرایی مکلف شده‌اند حداقل هفتاد درصد (۷۰٪) از ظرفیت منازل مسکونی سازمانی در اختیار خود را جهت بهره‌برداری به خانواده‌های کارکنان خود که حداقل سه فرزند دارند، تخصیص دهند. این در حالی است که روشن نیست حکم پیش‌گفته مقید به عدم بهره‌مندی خانواده‌ی دارای حداقل سه فرزند از یک منزل مناسب است یا به طور مطلق مقرر شده است و از این حیث واجد ابهام است؛ توضیح آنکه اگر مقصود مجلس شورای اسلامی آن باشد که کلیه‌ی خانواده‌های دارای حداقل سه فرزند حتی اگر دارای منزل مسکونی مناسب نیز هستند، در اولویت استفاده از منازل سازمانی هستند، این حکم مصداق تبعیض ناروا و مغایر با بند (۹) اصل (۳) قانون اساسی خواهد بود؛ چرا که اولویت

حکم مستثنی هستند. اجرای این حکم در خصوص بنگاه‌های اقتصادی متعلق به وزارت اطلاعات، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح تنها با مصوبه شورای عالی امنیت ملی مجاز خواهد بود.

دستگاه‌های مشمول این ماده مکلفند حقوق، فوق‌العاده‌ها، هزینه‌ها، کمک‌هزینه‌ها، کارانه، پرداخت‌های غیرماهانه و مزایای ناخالص پرداختی ماهانه اعم از مستمر و غیرمستمر، نقدی و غیرنقدی (معادل ریالی آن) و سایر مزایا به مقامات، رؤسا، مدیران موضوع این ماده را از هر محل (از جمله اعتبارات خارج از شمول قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱، درآمدهای اختصاصی، اعتبارات متفرقه، اعتبارات کمک‌های رفاهی، اعتبارات بودجه عمومی و منابع عمومی و همچنین اعتبارات موضوع ماده (۲۱۷) قانون مالیات‌های مستقیم با اصلاحات و الحاقات بعدی مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳، تبصره «۱» ماده (۳۹) قانون مالیات بر ارزش افزوده، مواد (۱۶۰) تا (۱۶۲) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲ و یا اعتبارات خاص ناشی از واگذاری و فروش شرکت‌ها در سازمان خصوصی‌سازی، اعتبارات مربوط به ردیف‌های کمک به اشخاص حقیقی و حقوقی و سایر درآمدها و موارد مشابه)، منحصراً در فیش حقوقی منعکس و پس از ثبت در سامانه فوق، پرداخت کنند، به نحوی که میزان هرگونه ناخالص پرداختی ماهانه به هر یک از افراد مذکور بلافاصله در سامانه اطلاعاتی هردستگاه مشخص باشد.

قائل شدن برای این قبیل خانواده‌ها که هم دارای خانه هستند و هم خانه آن‌ها برای استفاده ایشان مناسب است، نسبت به دیگران نظیر خانواده‌های دارای دو فرزند که فاقد منزل مسکونی هستند، تبعیضی بلاوجه است. اما در مقابل، اگر مقصود قانون‌گذار از حکم پیش‌گفته اولویت قائل شدن برای خانواده‌های دارای حداقل سه فرزند که فاقد منزل مسکونی مناسب هستند باشد، این حکم مغایرتی با اصل (۳) قانون اساسی نخواهد داشت. بنابراین حکم ماده (۶) در وضعیت کنونی واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

ماده (۶)، از این جهت که منظور از مشمولین حکم مذکور، همه خانواده‌ها است یا صرفاً شامل خانواده‌های فاقد مسکن مناسب است، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۷-

در اجرای بند «پ» ماده (۱۰۳) قانون برنامه ششم توسعه^۱ کلیه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه مکلفند متناسب با برآورد نیاز دانشجویان یا طلاب متأهل اعم از بومی و غیربومی، زن و مرد، نسبت به هزینه‌کرد ده درصد (۱۰٪) از درآمد اختصاصی و ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سالانه مقرر در بودجه سنواتی خود جهت احداث، تکمیل و تجهیز خوابگاه‌های متاهلین اقدام کنند.

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- کلیه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی مکلفند بدون نیاز به مصوبه هیئت

۱. ماده (۱۰۳) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰) مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۱۰۳- الف- ...

پ- دولت مکلف است بخشی از اعتبارات عمرانی خود را در قالب بودجه سنواتی به تأمین خوابگاه‌های مناسب برای دانشجویان متأهل اختصاص دهد. اولویت استفاده از این خوابگاه‌ها با زوج دارای فرزند می‌باشد.»

امناء، اراضی و ساختمان‌های مازاد خود را با مشارکت خیرین و سایر دستگاه‌ها به تأمین خوابگاه‌ها و یا منازل مسکونی مورد نیاز دانشجویان متأهل اختصاص دهند.

تبصره ۳- وزارت راه و شهرسازی مکلف است بخشی از اراضی در اختیار خود را برای احداث خوابگاه‌های دانشجویی و طلاب متأهل در نظر گیرد.

تبصره ۴- کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشگاه‌ها و پارک‌های علم و فناوری مکلفند با رعایت پیوست‌های فرهنگی و بدون نیاز به مصوبه هیئت امناء، متناسب با تعداد دانشجویان متأهل، خوابگاه‌های موجود را جهت اختصاص به خوابگاه‌های متأهلین بهسازی و تجهیز نمایند و در احداث خوابگاه‌های جدید، خوابگاه‌های متأهلین را در اولویت قرار دهند.

تبصره ۵- سازمان اوقاف و امور خیریه و تولیت آستان‌های مقدسه با رعایت نوع وقف و ترویج «فرهنگ وقف و تعالی خانواده» مکلفند با همکاری وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مسکن و شهرسازی و همچنین مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه، ضمن استفاده از ظرفیت‌های مردمی، به احداث «خوابگاه متأهلین ویژه دانشجویان و طلاب» اقدام نمایند.

دیدگاه مغایرت

الف) کلیه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه به موجب ماده (۷) این مصوبه مکلف به هزینه‌کرد ده درصد از درآمد اختصاصی و ده درصد از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سالانه مقرر در بودجه سنواتی خود، جهت احداث، تکمیل و تجهیز خوابگاه‌های متأهلین شده‌اند. اطلاق حکم پیش‌گفته مغایر با موازین شرعی است؛ توضیح آنکه ممکن است برخی از درآمدهای دانشگاه‌ها و دیگر مراکز از محل‌هایی همچون موقوفات حاصل شود که شرعاً باید در جهت مقصود واقف هزینه شود. بنابراین اطلاق حکم ماده (۷) از این حیث که هزینه‌کرد درآمدهایی که از جهت شرعی دارای مصارف معین است را در محل احداث خوابگاه‌های دانشجویی تجویز کرده است، خلاف شرع است.

ب) مجلس شورای اسلامی در ماده (۷)، مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه را همچون دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی مکلف به هزینه‌کرد ده درصد از درآمد اختصاصی و ده درصد از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سالانه مقرر در بودجه سنواتی خود جهت احداث، تکمیل و تجهیز خوابگاه‌های متاهلین کرده است. این در حالی است که نظام مدیریتی حوزه‌های علمیه، متفاوت از دانشگاه‌ها و دیگر مؤسسات آموزشی و پژوهشی است و از گذشته تاکنون، حوزه‌های علمیه‌ی تشیع به نحو مستقل و زیر نظر مراجع عظام تقلید اداره می‌شده‌اند. بنابراین حکم ماده (۷) از این حیث که مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه را همچون دانشگاه‌ها و بدون هرگونه قیدی، مکلف به تکلیف احداث خوابگاه‌های مذکور کرده است، خلاف نظام اداری صحیح مذکور در بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است.

ج) به موجب حکم تبصره (۲) این ماده، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی بدون نیاز به مصوبه هیئت امناء، مکلف به اختصاص اراضی و ساختمان‌های مازاد خود به تأمین خوابگاه‌ها و یا منازل مسکونی مورد نیاز دانشجویان متاهل شده‌اند. اطلاق حکم مذکور مغایر با موازین فقهی است؛ زیرا برخی از اراضی در اختیار دانشگاه‌ها همچون اراضی موقوفه، صرفاً باید با رعایت ضوابطی که واقف مقرر کرده است، صرف جهت مقصود وی شود. بنابراین اطلاق حکم تبصره (۲) ماده (۷) مبنی بر اختصاص اراضی به تأمین خوابگاه بدون مصوبه هیئت امناء، نسبت به برخی اراضی که مصارف شرعی معینی دارند یا شرعاً اخذ مصوبه هیئت امناء در خصوص آنها لازم است (همچون زمینی که واقف جهت مصرف آن را منوط به نظر این هیئت کرده است)، مغایر با موازین شرعی است.

د) به موجب حکم تبصره (۲) ماده (۷)، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی بدون نیاز به مصوبه هیئت امناء، مکلف به اختصاص اراضی و ساختمان‌های مازاد خود به تأمین خوابگاه‌ها و یا منازل مسکونی مورد نیاز دانشجویان متاهل شده‌اند. همچنین به موجب تبصره (۴) این مقرر، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشگاه‌ها و پارک‌های علم و فناوری بدون نیاز به مصوبه هیئت امناء، مکلف شده‌اند خوابگاه‌های موجود را جهت اختصاص به خوابگاه‌های متاهلین بهسازی و تجهیز نمایند و در احداث خوابگاه‌های

جدید، خوابگاه‌های متأهلین را در اولویت قرار دهند. حال آنکه تجویز احداث یا تجهیز خوابگاه‌ها «بدون نیاز به مصوبه‌ی هیئت امناء»، مغایر با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است؛ زیرا وفق این اصل، نیل به نظام اداری صحیح از وظایف دولت جمهوری اسلامی ایران است و تجویز ساخت و تغییر وضعیت در خوابگاه‌های دانشجویی (که مستلزم صرف بودجه‌ی کلان است) صرفاً با رضایت رئیس یا سرپرست دانشگاه و بدون نیاز به طرح موضوع در هیئت امناء، با توجه لزوم نظارت هیئت امناء بر تصمیمات رئیس دانشگاه در جهت هزینه‌کرد بهینه‌ی منابع مالی دانشگاه، مغایر با نظام اداری صحیح است. بنابراین حکم تبصره (۲) و (۴) این ماده از این حیث که مقید به تصویب موضوع در هیئت امناء نشده است مغایر با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است.

ه) مجلس شورای اسلامی به موجب تبصره (۵) این ماده، تولیت آستان‌های مقدسه را مکلف به همکاری با وزراتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مسکن و شهرسازی و همچنین مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه در جهت احداث خوابگاه متأهلین ویژه دانشجویان و طلاب کرده است. این حکم از دو جهت مغایر با موازین شرعی است؛ زیرا اولاً مجلس شورای اسلامی صلاحیت امر و نهی کردن به تولیت‌های آستان‌های مقدسه را ندارد. ثانیاً حتی اگر مجلس این صلاحیت را نیز داشته باشد، اطلاق این تکلیف نسبت به مواردی که ولی فقیه هزینه‌کرد منابع در خارج از موضوع احداث خوابگاه را به تولیت‌های آستان‌ها ابلاغ فرموده‌اند یا منابع آن‌ها از محل موقوفات و ... بوده و مصارف مشخصی دارند، مغایر با شرع است. بنابراین حکم تبصره (۵) ماده (۷) از جهات فوق مغایر با شرع مقدس است.

«دیدگاه عدم مغایرت»

مکلف شدن تولیت آستان‌های مقدسه به همکاری با وزراتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مسکن و شهرسازی و همچنین مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه در راستای احداث خوابگاه متأهلین ویژه دانشجویان و طلاب از سوی مجلس شورای اسلامی، مغایرتی با موازین فقهی ندارد؛ زیرا اولاً مجلس شورای اسلامی می‌تواند تولیت‌های آستان‌های مقدسه را مورد امر و نهی قرار دهد و با هیچ مانع شرعی‌ای

در این خصوص مواجهه نیست. ثانیاً اینکه ممکن است ولی فقیه در مورد خاصی همچون منابع آستان‌های مقدسه تکلیفی را مقرر کرده باشد، اختصاصی به اینجا ندارد و در تمام احکام مصرح در قوانین این احتمال وجود دارد. در نتیجه بدیهی است که اگر در موردی ولی فقیه نهی یا امر خاصی داشته باشند، آن تکلیف باید رعایت شود و نیاز به تکرار این موضوع در تمام احکام وجود ندارد. بنابراین حکم تبصره (۵) این مقرر، مغایرتی با موازین شرعی ندارد.

«دیدگاه ابهام»

الف) به موجب تبصره (۳) ماده (۷)، وزارت راه و شهرسازی مکلف شده است «بخشی از اراضی» در اختیار خود را برای احداث خوابگاه‌های دانشجویی و طلاب متأهل در نظر گیرد. حکم مزبور از جهاتی دارای ابهام است؛ زیرا اولاً میزان اراضی موضوع این تبصره بیان نشده است و قانون‌گذار به عبارت «بخشی» که شامل اختصاص یک مترمربع زمین نیز می‌شود بسنده کرده است. ثانیاً سازوکار اختصاص این اراضی نیز به تفصیل پیش‌بینی نشده است. برای مثال روشن نیست آیا مالکیت این اراضی نیز به دانشگاه‌ها واگذار می‌شود یا وزارت راه مالک این زمین‌ها باقی خواهد ماند و دانشگاه‌ها صرفاً بهره‌بردار خواهند بود. بنابراین حکم تبصره (۳) از جهت عدم تعیین میزان و ضوابط برای انجام تکلیف مذکور واجد ابهام است.

ب) به موجب تبصره (۴) ماده‌ی حاضر، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشگاه‌ها و پارک‌های علم و فناوری مکلف شده‌اند با رعایت «پیوست‌های فرهنگی» و بدون نیاز به مصوبه هیئت امناء، خوابگاه‌های موجود را جهت اختصاص به خوابگاه‌های متأهلین بهسازی و تجهیز نمایند و در احداث خوابگاه‌های جدید، خوابگاه‌های متأهلین را در اولویت قرار دهند. این در حالی است که مقصود قانون‌گذار از عبارت «پیوست‌های فرهنگی» از این حیث که این مفهوم فاقد تعریف قانونی است، روشن نیست. بنابراین عبارت «پیوست‌های فرهنگی» در تبصره (۴) ماده (۷) واجد ابهام است.

«نظر شورای نگهبان»

در ماده (۷)،

۱- اطلاق ماده، نسبت به مواردی که درآمدهای مذکور، از لحاظ شرعی، مصارف مشخصی

- دارند فلذا قابل استفاده در این موضوع نیستند، خلاف موازین شرع شناخته شد.
- ۲- تکلیف «مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه» به اقدام مذکور، مغایر بند (۱۰) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.
- ۳- اطلاق تبصره (۲)، نسبت به مواردی که از لحاظ شرعی، شرایط و مصارف خاصی برای استفاده دارند، خلاف موازین شرع شناخته شد.
- ۴- در تبصره‌های (۲) و (۴)، اطلاق عدم نیاز به تصویب هیئت امنای دانشگاه‌ها و سایر مراکز، برای انجام امور مذکور، مغایر بند (۱۰) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.
- ۵- در تبصره (۳)، تکلیف وزارت راه و شهرسازی به اختصاص «بخشی از» اراضی در اختیار خود به امر مذکور، از جهت عدم تعیین میزان و ضوابط برای انجام تکلیف مذکور ابهام دارد، پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۶- در تبصره (۴)، منظور از «رعایت پیوست‌های فرهنگی» ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- تذکر: در تبصره (۵) ماده (۷)، عبارت «وزارت راه و شهرسازی» به «وزارت مسکن و شهرسازی» اصلاح گردد.

ماده ۸-

صندوق‌های رفاه دانشجویی و مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه مکلفند پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، برای دانشجویان و طلاب متأهل فاقد مسکن نسبت به پرداخت ودیعه مسکن، مشروط به ارائه اجاره‌نامه رسمی به نحوی اقدام نمایند که هر ساله حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) متوسط قیمت ودیعه اجاره مسکن هفتاد متری در کلان‌شهرها و مسکن صد متری در سایر شهرهای محل تحصیل پوشش داده شود.

دیدگاه مغایرت

مجلس شورای اسلامی در ماده (۸)، صندوق‌های رفاه دانشجویی و مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه را مکلف کرده است برای دانشجویان و طلاب متأهل فاقد مسکن، نسبت

به پرداخت ودیعه مسکن، مشروط به ارائه اجاره‌نامه رسمی اقدام نمایند. این در حالی است که نظام مدیریتی حوزه‌های علمیه، متفاوت از دانشگاه‌ها و دیگر مؤسسات آموزشی و پژوهشی است و از گذشته تاکنون، حوزه‌های علمیه‌ی تشیع به نحو مستقل و زیر نظر مراجع عظام تقلید اداره می‌شده‌اند. بنابراین حکم ماده (۷) از این حیث که مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه را همچون صندوق‌های رفاه دانشجویی مکلف به پرداخت ودیعه مسکن کرده است، خلاف نظام اداری صحیح مذکور در بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است.

«دیدگاه ابهام»

الف) قانون‌گذار در تبصره (۸) این ماده، دستگاه‌های مذکور را مکلف به پرداخت ودیعه اجاره مسکن هفتاد متری در «کلان‌شهرها» و مسکن صد متری در سایر شهرهای محل تحصیل پوشش داده شود. این در حالی است که مفهوم «کلان‌شهرها»، فاقد تعریف قانونی است و مقصود قانون‌گذار از این عبارت روشن نیست. بنابراین حکم ماده (۸)، از حیث روشن نبودن تعریف قانونی «کلان‌شهرها» واجد ابهام است.

ب) به موجب ماده (۸) این مصوبه، انجام تکلیف مذکور مشروط به ارائه «اجاره‌نامه رسمی» شده است. این در حالی است که مقصود قانون‌گذار از عبارت «اجاره‌نامه رسمی» روشن نیست؛ زیرا مشخص نیست منظور قانون‌گذار از عبارت فوق اشاره به اسناد رسمی اجاره که در دفاتر اسناد رسمی منعقد می‌شود بوده است یا مقصود مقنن مطلق اجاره‌نامه‌های معتبر همچون اجاره‌نامه‌های عادی منعقد شده نزد مشاوران املاک بوده است. بنابراین عبارت «اجاره‌نامه رسمی» در ماده (۸) این مصوبه دارای ابهام است.

«نظر شورای نگهبان»

در ماده (۸)،

۱- تکلیف «مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه» به اقدام مذکور، مغایر بند (۱۰) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.

۲- این ماده، از جهت روشن نبودن مفهوم «کلان‌شهرها» ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۳- این ماده، از این جهت که آیا عبارت «اجاره‌نامه رسمی»، اجاره‌نامه‌های تدوین شده در

دفاتر مشاوران املاک را نیز شامل می‌شود یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

تذکر: در ماده (۸)، عبارت «ودیعه مسکن» به عبارت «ودیعه مسکن (قرض الحسنه ضمن اجاره)» اصلاح گردد.

ماده ۹-

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است از طریق بانک‌های عامل و مؤسسات اعتباری، نسبت به پرداخت انواع تسهیلات مسکن با هدف تشویق فرزندآوری خانواده‌ها به شرح زیر اقدام کند:

- ۱- افزایش بیست و پنج درصدی (۲۵٪) سقف تسهیلات خرید، ساخت و جعاله تعمیرات مسکن به ازای هر فرزند زیر بیست سال سن تا حداکثر دو برابر سقف مصوب، بدون نیاز به افزایش مبلغ سپرده بانکی مربوط
- ۲- افزایش دوره بازپرداخت به میزان دو سال به ازای هر فرزند زیر بیست سال سن، تا سقف ده سال بدون افزایش نرخ سود

تبصره - ...

دیدگاه ابهام

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به موجب ماده (۹) مکلف شده است از طریق بانک‌های عامل و مؤسسات اعتباری، نسبت به افزایش بیست و پنج درصدی سقف تسهیلات خرید، ساخت و جعاله تعمیرات مسکن به ازای هر فرزند زیر بیست سال سن تا حداکثر دو برابر سقف مصوب، بدون نیاز به افزایش مبلغ سپرده بانکی مربوط و همچنین افزایش دوره بازپرداخت به میزان دو سال به ازای هر فرزند زیر بیست سال سن، تا سقف ده سال بدون افزایش نرخ سود اقدام کند. این در حالی است که روشن نیست آیا دولت هزینه‌های تحمیل شده نسبت به بانک‌های عامل در اجرای این ماده را جبران خواهد کرد

یا خیر و مقرره‌ی حاضر از این حیث واجد ابهام است؛ زیرا اگر تکلیف فوق بدون جبران خسارت بانک‌ها از سوی دولت مقرر شده باشد، مغایر با موازین شرعی خواهد بود؛ چرا که کلیه‌ی سهامداران بانک‌های خصوصی و برخی سهامداران بانک‌های دولتی، اشخاص خصوصی هستند و تحمیل این زیان از سوی قانون‌گذار به آنها بدون جبران خسارت آن، مغایر با اصل تسلیط و شرع مقدس است. اما در مقابل، اگر دولت ملزم به جبران خسارات بانک‌ها به سبب اجرای این حکم باشد، این ماده مغایرتی با شرع نخواهد داشت. بنابراین حکم ماده (۹) از این حیث که روشن نیست زیان بانک‌ها از سوی دولت جبران می‌شود یا خیر، دارای ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

اطلاق ماده (۹)، از این جهت که آیا دولت هزینه‌های تحمیل شده نسبت به بانک‌های عامل در اجرای این حکم را جبران خواهد کرد یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۱۰-

به منظور تحقق بند «ث» ماده (۱۰۲) قانون برنامه ششم توسعه^۱، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است برای متولدین سال (هزار چهارصد) به بعد، با استقرار

۱. ماده (۱۰۲) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰) مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۱۰۲- دولت موظف است بر اساس سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده و سند جمعیت مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی با همکاری نهاد‌های ذی‌ربط به منظور تقویت و تحکیم جامعه‌ای خانواده‌محور و تقویت و تحکیم و تعالی خانواده و کارکردهای اصلی آن با رعایت شاخص‌های الگو و سبک زندگی اسلامی- ایرانی با ایجاد سازوکارها و تأمین اعتبارات لازم در قالب بودجه سنواتی اقدامات ذیل را به عمل آورد:

الف- ...

ث- پشتیبانی و حمایت از ترویج ازدواج موفق، پایدار و آسان، فرزندآوری و تربیت فرزند صالح، ارزش دانستن ازدواج و فرزندآوری از طریق تمهید و سازوکارهای قانونی و اعطای تسهیلات و امکانات»

سامانه تسهیلات قرض‌الحسنه فرزند، از طریق کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری از محل پس‌انداز و جاری قرض‌الحسنه نظام بانکی نسبت به پرداخت «تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند» اقدام نماید. مبلغ این تسهیلات برای تولد فرزند اول صد میلیون ریال، فرزند دوم، دویست میلیون ریال و برای تولد فرزند سوم، سیصد میلیون ریال، فرزند چهارم، چهارصد میلیون ریال و فرزند پنجم، پانصد میلیون ریال بدون الزام به سپرده‌گذاری مشمولان با شش ماه دوره تنفس و دوره بازپرداخت پنج‌ساله در سال نخست اجرای این قانون با امکان وثیقه‌گذاری یارانه و با ضمانت زنجیره‌ای یا هر گونه وثیقه معتبر تعیین می‌شود. متقاضیان حداکثر تا دو سال پس از تولد می‌توانند درخواست دریافت وام را ثبت نمایند.

تبصره ۱- بخشی از منابع اجرای این حکم، از محل حذف «تسهیلات ازدواج جوانان» مقرر در قوانین بودجه سنواتی در ارتباط با ازدواج‌های بالای پنجاه سال سن، تأمین می‌گردد.

تبصره ۲- ...

دیدگاه ابهام

الف) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به موجب حکم ماده (۱۰) مکلف شده است برای متولدين سال ۱۴۰۰ به بعد، از طریق کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری نسبت به پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند اقدام نماید. همچنین مقرر شده است این تسهیلات بدون الزام به سپرده‌گذاری مشمولان با شش ماه دوره تنفس و دوره بازپرداخت پنج‌ساله «در سال نخست اجرای این قانون» با امکان وثیقه‌گذاری یارانه و با «ضمانت زنجیره‌ای» یا هر گونه وثیقه معتبر پرداخت شود. تکلیف فوق از دو جهت واجد ابهام است؛ زیرا اولاً مقصود قانون‌گذار از عبارت «در سال نخست اجرای این قانون» روشن نیست که آیا اجرای این تکلیف پس از سال نخست این قانون متوقف می‌شود یا سال نخست اجرای این قانون مبدأ زمانی عمل به این ماده است. ثانیاً عبارت «ضمانت زنجیره‌ای» نیز از این منظر که این نوع از ضمانت فاقد تعریف قانونی یا عرفی است، دارای ابهام است. بنابراین حکم ماده (۱۰) از جهات فوق واجد ابهام است.

ب) به موجب تبصره (۱) این ماده، «بخشی» از منابع اجرای این حکم، از محل حذف تسهیلات ازدواج جوانان مقرر در قوانین بودجه سنواتی در ارتباط با ازدواج‌های بالای پنجاه سال سن، تأمین می‌گردد. این در حالی است که مقصود قانون‌گذار از عبارت «بخشی» روشن نیست و میزان این منابع مشخص نشده است. بنابراین عبارت «بخشی» در تبصره (۱) ماده (۱۰) واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۱۰)،

۱- منظور از قید «در سال نخست اجرای این قانون» و عبارت «ضمانت زنجیره‌ای» ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۲- در تبصره (۱)، منظور از تأمین «بخشی از» منابع اجرای این حکم از محل مذکور، به دلیل مشخص نشدن میزان آن، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

تذکر: در ماده (۱۰)، عبارت «هزار چهارصد» به «هزار و چهارصد» و در تبصره (۱) آن، عبارت «تسهیلات ازدواج جوانان» به «تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج» اصلاح گردد.

* * *

ماده ۱۱-

دولت مکلف است به ازای هر فرزند که از ابتدای سال ۱۴۰۰ متولد شود، ده میلیون ریال را به صورت بلاعوض به سرپرست فرزند تخصیص دهد. سرپرست فرزند صرفاً مجاز است که منابع مزبور را به خریداری واحدهای صندوق‌های سرمایه‌گذاری پذیرفته شده در بورس صرف کند.

تبصره ۱- هر سال به میزان نرخ تورم سالانه اعلامی مرکز آمار ایران به مبلغ اشاره شده در ماده (۱۱) این قانون اضافه می‌گردد.

تبصره ۲- دولت مجاز به بدهکار کردن خود به صندوق‌ها از این محل نیست.

تبصره ۳- سرپرست مجاز است صرفاً نسبت به جابه‌جایی بین واحدهای صندوق سرمایه‌گذاری موضوع این ماده اقدام نماید. خارج کردن منابع مالی ناشی از فروش

واحدهای صندوق سرمایه‌گذاری صرفاً پس از ازدواج یا در صورت عدم ازدواج پس از بیست و چهار سالگی مجاز است.

تبصره ۴- وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است با همکاری سازمان بورس و اوراق بهادار حداکثر تا سه ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون آیین‌نامه اجرایی این ماده را تدوین نماید.

تبصره ۵- موضوع ماده در استان‌هایی جاری است که در آن سال نرخ باروری آنها زیر نرخ باروری (۲/۵) می‌باشد.

دیدگاه ابهام

الف) دولت به موجب ماده (۱۱) مکلف شده است به ازای هر فرزند که از ابتدای سال ۱۴۰۰ متولد شود، ده میلیون ریال را به صورت بلاعوض به سرپرست فرزند تخصیص دهد و سرپرست فرزند صرفاً مجاز است که منابع مزبور را به خریداری واحدهای صندوق‌های سرمایه‌گذاری پذیرفته شده در بورس صرف کند. این در حالی است که وضعیت مالکیت سهام خریداری شده با این مبلغ روشن نیست که آیا مالکیت این سهام برای فرزند است و پدر او از باب ولایت تنها این مال را تا زمان رفع حجر فرزند اداره خواهد کرد یا مالکیت سهام از ابتدا برای سرپرست فرزند است. بنابراین حکم ماده (۱۱) از این حیث که وضعیت مالکیت سهام خریداری شده روشن نیست، واجد ابهام است.

ب) مجلس شورای اسلامی در ماده (۱۱) این مصوبه دولت را مکلف کرده است که از ابتدای سال ۱۴۰۰ مبلغی را به سرپرست فرزند برای خریداری واحدهای صندوق‌های سرمایه‌گذاری پذیرفته شده در بورس تخصیص دهد. این در حالی است که بند (ک) تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور^۱ نیز حکم تقریباً مشابهی در خصوص پرداخت مبلغ

۱. بند (ک) تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور مصوب ۱۳۹۹/۱۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی: «ک- دولت مکلف است به ازای هر فرزند که از ابتدای سال ۱۴۰۰ متولد شود، برای استان‌هایی که میزان باروری آنها تا (۲/۵) باشد، مبلغ ده میلیون (۱۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا سقف ده هزار میلیارد (۱۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال از محل ردیف جدول شماره (۵) این قانون صرفاً جهت خرید واحدهای صندوق‌های سرمایه‌گذاری قابل معامله در بورس به نام فرزند اختصاص دهد. ساز و کار اجرایی از جمله خانوارهای مشمول، نحوه خرید و انتخاب صندوق و هزینه‌های مرتبط به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیئت وزیران می‌رسد»

ده میلیون ریال جهت خرید واحدهای صندوق‌های سرمایه‌گذاری قابل معامله در بورس به نام فرزند مقرر کرده است. بنابراین نسبت میان حکم ماده (۱۱) و تبصره‌های آن با بند (ک) تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور از این منظر که هر دو یک حکم را مقرر کرده‌اند یا احکام متفاوتی در خصوص یک موضوع واحد دارند، مشخص نیست و ماده (۱۱) مصوبه‌ی حاضر از این حیث واجد ابهام است.

ج) به موجب تبصره (۲) این ماده، دولت در راستای اجرای حکم صدر این ماده مبنی بر اختصاص سهام به متولدان سال ۱۴۰۰ به بعد، مجاز به بدهکار کردن خود به صندوق‌ها نیست. این در حالی است که مطابق حکم صدر ماده (۱۱)، دولت مکلف به اختصاص سهام موضوع این مقرر است. بنابراین مشخص نیست با توجه به تکلیف دولت در این صدر این ماده و منع دولت از بدهکار کردن خود در این تبصره، در صورتی که منابع نقدی برای اختصاص سهام در اختیار دولت نباشد چگونه باید به این تکلیف عمل کند و آیا منع ایجادشده در تبصره (۲) می‌تواند، دلیلی برای عدم اجرای حکم صدر ماده باشد؟ بنابراین نحوه‌ی جمع حکم تبصره (۲) ماده با حکم صدر این ماده واجد ابهام است.

د) به موجب تبصره (۴) ماده (۱۱)، «وزارت امور اقتصادی و دارایی» مکلف شده است با همکاری سازمان بورس و اوراق بهادار، آیین‌نامه اجرایی این ماده را تدوین نماید. این در حالی است که روشن نیست مقصود قانون‌گذار از اشاره به «وزارت امور اقتصادی و دارایی» شخص وزیر است یا دیگر اعضای وزارتخانه مانند معاون وزیر را نیز مجاز به تدوین آیین‌نامه‌ی اجرایی دانسته است و مقرر است از این منظر ابهام دارد؛ زیرا اگر مقصود مقنن اشاره به اشخاص غیر از وزیر باشد، این حکم مغایر با اصل (۱۳۸) قانون اساسی خواهد بود؛ چرا که مطابق اصل مذکور، تصویب آیین‌نامه تنها در صلاحیت هیئت وزیران، کمیسیون متشکل از چند وزیر و هر یک از وزیران است. اما در مقابل، اگر منظور قانون‌گذار از عبارت فوق اشاره به شخص وزیر اقتصاد باشد، این حکم مغایرتی با اصل (۱۳۸) قانون اساسی نخواهد داشت. بنابراین عبارت «وزارت امور اقتصادی و دارایی» در تبصره (۴) ماده (۱۱) واجد ابهام است.

ه) بر اساس تبصره (۵) ماده (۱۱)، موضوع این ماده در خصوص اختصاص سهام به

متولدان سال ۱۴۰۰ به بعد، تنها در استان‌هایی جاری است که در آن سال نرخ باروری آنها زیر نرخ باروری (۲/۵) باشد. این در حالی است که قانون‌گذار تنها به نرخ باروری استان‌ها توجه کرده است و تعیین تکلیف نکرده است اگر در میان شهرستان‌های یک استان، برخی شهرستان‌ها دارای نرخ باروری بالای (۲/۵) باشند، اما میانگین نرخ باروری کل استان زیر (۲/۵) باشد، حکم این تبصره اجرا می‌شود یا خیر. بنابراین تبصره (۵) این ماده از حیث شمول آن نسبت به وضعیت نرخ باروری مختلف در شهرستان‌ها واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۱۱)،

- ۱- صدر ماده (۱۱)، از این جهت که این مال، متعلق به فرزند است یا سرپرست خانواده ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۲- نسبت میان حکم ماده (۱۱) و تبصره‌های آن، با بند «ک» تبصره «۲» قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۳- در تبصره (۲)، با توجه به تکلیف مندرج در صدر ماده، مقصود از مجاز بودن دولت ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۴- در تبصره (۴)، در تکلیف «وزارت» امور اقتصادی و دارایی به تدوین آیین‌نامه‌ی مذکور، از این جهت که مشخص نیست آیین‌نامه مذکور توسط وزیر تصویب و ابلاغ می‌شود یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۵- تبصره (۵)، از این جهت که این نرخ نسبت به هر کدام از شهرستان‌های استان چگونگی اعمال خواهد شد، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۱۲-

شرکت‌های خودروساز داخلی مکلفند، یک خودروی ایرانی به انتخاب سرپرست خانواده به قیمت کارخانه برای خانواده‌ها پس از تولد فرزند دوم تا پنجم از زمان ابلاغ این قانون بدون نوبت و بدون قرعه‌کشی برای یک مرتبه تحویل دهند.

دیدگاه ابهام

حکم مقرر شده در ماده (۱۲) مبنی بر تکلیف شرکت‌های خودروساز داخلی به تحویل یک خودروی ایرانی به انتخاب سرپرست خانواده به قیمت کارخانه برای خانواده‌ها پس از تولد فرزند دوم تا پنجم، «بدون نوبت و بدون قرعه‌کشی» از جهاتی واجد ابهام است؛ زیرا اولاً مشخص نیست تحویل «بدون نوبت و بدون قرعه‌کشی» خودرو در راستای این بند منجر به افزایش زمان انتظار خریدارانی که از قبل برای تحویل خودرو در صف هستند می‌شود یا خیر و از این حیث ابهام دارد؛ چرا که وقوع این امر، موجب تضییع حقوق مکتسبه‌ی افراد و مغایر با شرع مقدس است. ثانیاً روشن نیست وضعیت مالکیت خودروی تحویلی به چه صورت است و خودرو در مالکیت مشاعی اعضای خانواده است یا ملک سرپرست خانواده است. ثالثاً روشن نیست عبارت «سرپرست خانواده» شامل سرپرستان غیر از پدر و مادر مانند قیم نیز می‌شود یا خیر. بنابراین حکم این ماده از جهات فوق واجد ابهام است.

نظر شورای نگهبان

ماده (۱۲)،

- ۱- ذکر عبارت «بدون نوبت و بدون قرعه‌کشی» از جهت عدم رعایت حقوق کسانی که از قبل نوبت داشته‌اند، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۲- از این جهت که مالک خودرو تحویلی چه کسی خواهد بود و همچنین از این جهت که آیا «سرپرست خانواده» شامل افرادی غیر از پدر و مادر نیز می‌شود یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۱۳-

سازمان هدفمندی یارانه‌ها مکلف است از محل درآمدهای ناشی از حذف یارانه سه دهک بالا نسبت به افزایش یارانه فرزندان خانواده‌های دهک‌های اول تا چهارم دارای حداقل سه فرزند تحت تکفل که هیچکدام از والدین در دستگاه‌های مذکور در ماده

(۲۹) قانون برنامه ششم توسعه^۱ شاغل نباشند به میزان سه برابر یارانه مصوب سایرین پرداخت نماید.

■ نظر شورای نگهبان

تذکر: در ماده (۱۳)، عبارت «سه دهک بالا» به عبارت «سه دهک بالای درآمدی» اصلاح گردد.

* * *

ماده ۱۵-

کلیه دستگاه‌های مذکور در ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه، مکلفند:

الف- در به‌کارگیری، جذب و استخدام نیروهای جدید به ازای تأهل و نیز داشتن هر فرزند یک سال تا حداکثر پنج سال به سقف محدوده سنی موضوع ماده (۴۲) قانون مدیریت خدمات کشوری^۲ اضافه کنند.

ب- در به‌کارگیری، جذب و استخدام و تبدیل وضعیت استخدامی به ازای تأهل و

۱. برای ملاحظه‌ی متن این مقررہ رک. به: ماده (۶) همین مصوبه.

۲. ماده (۴۲) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ کمیسیون مشترک رسیدگی به لایحه مدیریت خدمات کشوری مجلس شورای اسلامی: «ماده ۴۲- شرایط عمومی استخدام در دستگاه‌های اجرایی عبارتند از:

الف- داشتن حداقل سن بیست سال تمام و حداکثر چهل سال برای استخدام رسمی و برای متخصصین با مدرک تحصیلی دکتری چهل و پنج سال .

ب- داشتن تابعیت ایران .

ج- انجام خدمت دوره ضرورت یا معافیت قانونی برای مردان .

د- عدم اعتیاد به دخانیات و مواد مخدر .

ه- نداشتن سابقه محکومیت جزایی مؤثر .

و- دارا بودن مدرک تحصیلی دانشگاهی و یا مدارک هم‌تراز (برای مشاغلی که مدارک هم‌تراز در شرایط احراز آنها پیش‌بینی شده است.)

ز- داشتن سلامت جسمانی و روانی و توانایی برای انجام کاری که استخدام می‌شوند بر اساس آیین‌نامه‌ای که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیئت وزیران می‌رسد .

ح- اعتقاد به دین مبین اسلام یا یکی از ادیان شناخته شده در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران .

ط- التزام به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران .

تبصره ۱- ...»

نیز هر فرزند دو درصد (۲٪) مجموعاً حداکثر تا ده درصد (۱۰٪)، به امتیاز هر فرد اضافه می‌شود و بعد از احراز شرایط تبدیل وضعیت، به ازای هر فرزند یک سال از طول سنوات تبدیل وضعیت فرد از رسمی آزمایشی به رسمی قطعی کاهش می‌یابد.

ب- برای کلیه مستخدمین صدر ماده، که صاحب فرزند سوم تا پنجم می‌شوند معادل یک سال به افزایش سنواتی مستخدم به ازای هر فرزند، اعمال نمایند.

تبصره- ...

«دیدگاه مغایرت»

مجلس شورای اسلامی در بند (ب) این ماده مقرر کرده است دستگاه‌های اجرایی در به‌کارگیری، جذب و استخدام و تبدیل وضعیت استخدامی به ازای تأهل و نیز هر فرزند دو درصد مجموعاً حداکثر تا ده درصد، به امتیاز هر فرد اضافه کنند و بعد از احراز شرایط تبدیل وضعیت، به ازای هر فرزند یک سال از طول سنوات تبدیل وضعیت فرد از رسمی آزمایشی به رسمی قطعی کاهش دهند. حکم پیش‌گفته مغایر با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است؛ زیرا وفق اصل مزبور، حرکت به سوی نظام اداری صحیح از وظایف جمهوری اسلامی ایران شمرده شده است با توجه به اینکه هدف اصلی پیش‌بینی دوره‌ی رسمی آزمایشی، ارزیابی افراد در طول این دوره است، کاهش طول سنوات تبدیل وضعیت فرد از رسمی آزمایشی به رسمی قطعی به سبب فرزنددار شدن وی، ناقض هدف اصلی حکم بوده و مغایر با نظام اداری صحیح خواهد بود. بنابراین حکم بند (ب) ماده (۱۵) مغایر با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است.

«دیدگاه ابهام»

الف) به موجب بند (الف) این ماده، دستگاه‌های اجرایی مکلف شده‌اند در به‌کارگیری، جذب و استخدام نیروهای جدید به ازای تأهل و نیز داشتن هر فرزند، یک سال تا حداکثر پنج سال به سقف محدوده سنی موضوع ماده (۴۲) قانون مدیریت خدمات کشوری اضافه کنند. حال با توجه به اینکه امور استخدامی برخی از دستگاه‌های اجرایی، تابع قانون مدیریت خدمات کشوری نیست و تابع قوانین خاص استخدامی خود هستند، وضعیت اشخاصی که قصد استخدام در این قبیل دستگاه‌ها را دارند مشخص نشده است و مقرر

از این منظر دارای ابهام است؛ زیرا اگر مقصود قانون‌گذار آن باشد که امتیاز مصرح در این بند تنها مختص متقاضیان استخدام در دستگاه‌های مشمول قانون مدیریت خدمات کشوری باشد، این حکم به سبب تبعیض ناروا مغایر با بند (۹) اصل (۳) قانون اساسی خواهد بود. اما در مقابل، اگر این امتیاز نسبت به کلیه متقاضیان استخدام در نظر گرفته شده باشد، این مقرر مغایرتی با اصل فوق نخواهد داشت. بنابراین بند (الف) ماده (۱۵) در وضعیت کنونی واجد ابهام است.

ب) به موجب حکم بند (ب) این ماده، دستگاه‌های اجرایی از جمله دانشگاه‌ها مکلفند بعد از احراز شرایط تبدیل وضعیت، به ازای هر فرزند یک سال از طول سنوات تبدیل وضعیت فرد از رسمی آزمایشی به رسمی قطعی کاهش دهند. این در حالی است که برخی دستگاه‌ها نظیر دانشگاه‌ها، قواعد خاص تبدیل وضعیت همچون لزوم تألیف کتاب یا مقاله دارند و نحوه اجرای این حکم در مورد آنها قابل تصور نیست. بنابراین حکم بند (ب) ماده (۱۵)، از جهت روشن نبودن وضعیت اجرای حکم در دستگاه‌هایی که قواعد تبدیل وضعیت خاص دارند مانند دانشگاه‌ها، واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۱۵)،

۱- بند (الف)، نسبت به دستگاه‌هایی که مشمول قانون مدیریت خدمات کشوری نیستند، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۲- بند (ب)، از جهت شمول نسبت به دستگاه‌هایی نظیر دانشگاه‌ها که قواعد تبدیل وضعیت خاص دارند، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۳- در بند (ب)، کاهش طول سنوات تبدیل وضعیت فرد از رسمی آزمایشی به رسمی قطعی، با توجه به اینکه هدف اصلی پیش‌بینی دوره رسمی آزمایشی، ارزیابی افراد در طول این دوره است، مغایر بند (۱۰) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.

تذکر: در بند (پ) ماده (۱۵)، عبارت «مستخدمین صدر ماده» به عبارت «مستخدمین در دستگاه‌های مذکور در صدر ماده» اصلاح گردد.

ماده ۱۷-

احکام ذیل در کلیه بخش‌های عمومی، خصوصی، دولتی و غیردولتی لازم‌الاجراء می‌باشد:

الف- مدت مرخصی زایمان با پرداخت تمام حقوق و فوق‌العاده‌های مرتبط به نه ماه تمام افزایش یابد. در صورت درخواست مادر تا دو ماه از این مرخصی در ماه‌های پایانی بارداری قابل استفاده است. مرخصی مزبور برای تولد دوقلو و بیشتر، دوازده ماه می‌باشد.

ب- امنیت شغلی مادران در طول دوره بارداری، مرخصی زایمان و در حین شیردهی باید تأمین شود. در این دوران هر گونه نقل و انتقال و تغییر شغل، بدون درخواست مادر شاغل ممنوع است. حفظ پست سازمانی یا هم‌تراز برای بانوانی که در ایام مرخصی زایمان به سر می‌برند، الزامی است.

پ- نوبت کاری شب برای مادران شاغل باردار و همچنین مادران دارای فرزند شیرخوار تا دو سال و پدران تا یک ماهگی نوزاد، در مشاغل و فعالیت‌هایی که نیازمند شیفت شب می‌باشند، اختیاری است.

ت- ...

ث- به منظور حمایت از مادران و مشارکت در مراقبت از نوزاد پس از زایمان مادر اعم از شاغل و غیرشاغل، پدر می‌تواند از دو هفته مرخصی تشویقی بدون امکان ذخیره‌سازی بهره‌مند شود. برای پدران دارای فرزند دوقلو و بیشتر این مدت یک ماه می‌باشد.

ج- مادران شاغل می‌توانند از مرخصی استعلاجی برای موارد بیماری فرزند زیر هفت سال خود با ارائه گواهی پزشکی استفاده کنند.

چ- ...

تبصره- بار مالی اجرای این ماده از محل منابع حاصل از اجرای ماده (۷۰) این قانون در ردیف خاصی در بودجه سنواتی پیش‌بینی و به سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق‌های بازنشستگی تخصیص داده می‌شود.

دیدگاه مغایرت

الف) مجلس شورای اسلامی در بند (پ) ماده (۱۷)، از عبارت غیرفارسی «شیفت» که

دارای معادل فارسی «نوبت» است استفاده کرده است. از طرفی، مطابق اصل (۱۵) قانون اساسی، در اسناد، مکاتبات و متون رسمی (از جمله متن قوانین) باید تنها از زبان و خط فارسی استفاده شود. بنابراین بند (پ) ماده (۱۷) از این حیث که متضمن واژه غیرفارسی «شیفت» است، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است.

ب) به موجب بند (ج) این مقرر، مادران شاغل در بخش‌های دولتی و خصوصی می‌توانند از مرخصی استعلاجی برای موارد بیماری فرزند زیر هفت سال خود، با ارائه گواهی پزشکی استفاده کنند. اطلاق حکم پیش‌گفته در مواردی که حضور مادر در کنار فرزند بیمار خود ضرورتی ندارد و مادر نیز شاغل در بخش خصوصی است، مغایر با موازین شرع است؛ زیرا در مواردی همچون حضور پزشک، حضور پدر یا دیگر اقوام نزدیک بر بالین فرزند زیر هفت سال بیمار، حضور مادر ضرورتی ندارد و تجویز عدم حضور وی در چنین شرایطی در محل کار، در صورتی که وی مستخدم بخش خصوصی باشد موجب اضرار بلاوجه به کارفرما بوده و مغایر با موازین فقهی است. بنابراین اطلاق حکم بند (ج) در مواردی مغایر با شرع مقدس است.

«دیدگاه ابهام»

الف) قانون‌گذار در بندهای مختلف این ماده حمایت‌هایی را از مادران شاغل در «کلیه بخش‌های عمومی، خصوصی، دولتی و غیردولتی» مقرر کرده است. اما روشن نیست این حمایت‌ها دقیقاً شامل چه نوع مستخدمانی و با چه شرایط استخدای می‌شود. به عبارت دیگر افرادی که در بخش‌های مذکور مشغول به کار هستند در چه صورتی و با کدام یک از انواع قراردادهای و شرایط استخدای، مشمول احکام مذکور در این ماده خواهند بود. بنابراین اینکه چه افرادی مشمول حمایت‌های ماده (۱۷) این مصوبه می‌شوند واجد ابهام است.

ب) اطلاق احکام مقرر شده در بندهای (الف)، (ب)، (پ) و (ث) ماده (۱۷) به ترتیب مبنی بر مرخصی زایمان نه ماهه با پرداخت تمام حقوق و فوق‌العاده‌های مرتبط، منع هر گونه نقل و انتقال و تغییر شغل مادران باردار یا دارای فرزند شیرخوار، اختیاری شدن نوبت کاری شب برای مادران شاغل باردار و همچنین مادران دارای فرزند شیرخوار تا دو سال و پدران تا یک ماهگی نوزاد و دو هفته مرخصی تشویقی برای پدرانی که دارای فرزند شده‌اند، از این جهت

که آیا شامل مواردی که موجب اختلال در کار کارگاه یا دستگاه محل فعالیت می‌شود یا خیر، ابهام دارد؛ زیرا اگر اطلاق این احکام حتی مواردی که استفاده مستخدمان از حمایت‌های فوق موجب اختلال در فعالیت کارگاه خصوصی (بدون جبران خسارت از سوی دولت) یا دستگاه دولتی می‌شود را نیز در بر بگیرد، این حکم در مورد کارگاه‌های خصوصی مغایر با موازین شرعی و در مورد دستگاه‌های دولتی مغایر با نظام اداری صحیح موضوع بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی خواهد بود. اما در مقابل، اگر بندهای مذکور شامل چنین فرض اختلال در کار نشود (یا در مورد بخش خصوصی، از سوی دولت جبران خسارت صورت پذیرد)، حکم مذکور مغایرتی با شرع یا اصل (۳) قانون اساسی نخواهد داشت. بنابراین اطلاق احکام مقرر شده در بندهای (الف)، (ب)، (پ) و (ث) ماده (۱۷) از این حیث که شامل مواردی که موجب اختلال در کار کارگاه یا دستگاه دولتی می‌شود یا خیر، واجد ابهام است.

ج) به موجب تبصره‌ی این مقرر، «بار مالی» اجرای این ماده از محل منابع حاصل از اجرای ماده (۷۰) این قانون در ردیف خاصی در بودجه سنواتی پیش‌بینی و به سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق‌های بازنشستگی تخصیص داده می‌شود. این در حالی است که مقصود قانون‌گذار از عبارت «بار مالی» از این حیث که شامل جبران خسارت بخش خصوصی نیز می‌شود یا صرفاً جبران بار مالی بخش دولتی مقصود بوده است، روشن نیست و مقرر از این منظر واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۱۷)،

- ۱- صدر ماده، از جهت شمول این حکم نسبت به افراد مشغول به کار در بخش خصوصی و رابطه استخدامی و قراردادی آنها ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۲- اطلاق بندهای (الف)، (ب)، (پ) و (ث) در بخش خصوصی، از این جهت که آیا در مواردی که موجب اختلال در کار می‌شود و جبران هم صورت نمی‌گیرد، جاری است یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۳- در بند (پ)، استفاده از واژه غیرفارسی «شیفت»، مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی شناخته شد.

۴- اطلاق بند (ج) در بخش خصوصی، نسبت به مواردی که ضرورتی وجود ندارد، خلاف موازین شرع شناخته شد.

۵- در تبصره، مقصود از عبارت «بار مالی» از این جهت که منظور، تأمین بار مالی ایجاد شده برای دولت است یا شامل جبران هزینه‌های بخش خصوصی نیز می‌شود، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

تذکر: در ماده (۱۸)،^۱

۱- در بند (ج)، موضوع گواهی پزشکی تصریح گردد.

۲- در تبصره، عبارت «ماده (۷۰)» به عبارت «ماده (۷۲)» اصلاح گردد.

* * *

ماده ۱۹-

ستاد ملی جمعیت مکلف است با همکاری ستاد اجرایی فرمان امام خمینی (ره) به منظور اهدای سالانه «جایزه ملی جوانی جمعیت» نسبت به تدوین شاخص‌های ارزیابی و سنجش به تفکیک بخش‌های خانواده؛ رسانه؛ سازمان‌های مردم نهاد؛ دستگاه‌های اجرایی، شرکت‌ها و مؤسسات خصوصی، مدیران، نخبگان اقدام نموده و بر اساس گزارش ارائه شده از نهادهای ذی‌ربط مبنی بر اثر بخشی بر رشد ازدواج و فرزندآوری در جامعه مخاطب نسبت به اعطای جایزه ملی جوانی جمعیت اقدام نماید.

دیدگاه مغایرت

مجلس شورای اسلامی در ماده (۱۹) این مصوبه، ستاد اجرایی فرمان امام خمینی (ره) را مکلف به همکاری با ستاد ملی جمعیت در راستای اهدای سالانه‌ی جایزه‌ی ملی جوانی جمعیت کرده است. حکم مذکور مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی است؛ زیرا مطابق اصل مذکور، قوای سه‌گانه در جمهوری اسلامی ذیل ولایت مطلقه‌ی فقیه اعمال می‌شود و با توجه به اینکه ستاد اجرایی از نهادهای زیر نظر رهبری است، مکلف شدن این ستاد از سوی ماده (۱۷) مقصود بوده است و عبارت دارای اشکال نگارشی است.

مجلس بدون استیذان از مقام معظم رهبری (حفظه‌الله)، مغایر اصل مزبور است.

«دیدگاه ابهام»

به موجب حکم این ماده، «ستاد ملی جمعیت» مکلف شده است با همکاری ستاد اجرایی فرمان امام خمینی (ره) به اهدای سالانه‌ی جایزه‌ی ملی جوانی جمعیت» اقدام کند. این در حالی است که حکم بند (الف) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف «ستاد ملی جمعیت» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در ماده (۱۹) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

«دیدگاه عدم مغایرت»

حکم این ماده مبنی بر مکلف شدن ستاد اجرایی فرمان امام خمینی (ره) به همکاری با ستاد ملی جمعیت در راستای اهدای سالانه‌ی جایزه‌ی ملی جوانی جمعیت، مغایرتی با اصل (۵۷) قانون اساسی ندارد؛ زیرا اولاً موضوع حمایت از جوانی جمعیت از اهدافی است که مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) در موارد متعددی بر آن تأکید داشته‌اند. ثانیاً مجلس شورای اسلامی رأساً ستاد اجرایی را مکلف به اهدای سالانه‌ی جایزه‌ی ملی جوانی جمعیت نکرده است و صرفاً این ستاد را مکلف به همکاری با ستاد ملی جمعیت کرده است. بنابراین حکم ماده (۱۹) در خصوص مکلف شدن ستاد اجرایی فرمان امام خمینی (ره) به همکاری با ستاد ملی جمعیت مغایرتی با اصل (۵۷) قانون اساسی نخواهد داشت.

«نظر شورای نگهبان»

در ماده (۱۹)، ستاد ملی جمعیت مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، دارای ابهام است؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۲۲-

کلیه دستگاه‌های مذکور در ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه از جمله سازمان‌ها و شرکت‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است و کلیه شرکت‌ها و مؤسسات

وابسته به آنها موظفند ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ این قانون به منظور تکریم و حفظ حقوق مادر و کودک، با طراحی، احداث و تجهیز تمامی ساختمان‌ها و اماکن عمومی، خدماتی و آموزشی و رفاهی تحت اختیار یا نظارت خود، اقدام به تأمین فضای مناسب جهت رفع نیازهای نوزادان، کودکان و مادران باردار جهت استراحت، شیردهی و نگهداری کودکان نمایند.

تبصره ۱- وزارت راه و شهرسازی مکلف است با همکاری شهرداری‌ها، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی ظرف سه ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، ضوابط و استانداردهای این فضا را جهت تصویب ستاد عالی جمعیت و خانواده، تدوین و برای اجراء به دستگاه‌های مندرج در این ماده ابلاغ نماید.

تبصره ۲- ...

«دیدگاه مغایرت»

مجلس شورای اسلامی در تبصره (۱) ماده (۲۲)، وزارت راه و شهرسازی را مکلف کرده است با همکاری دستگاه‌های مذکور، ضوابط و استانداردهای فضای مناسب جهت رفع نیازهای نوزادان، کودکان و مادران باردار را جهت تصویب ستاد عالی جمعیت و خانواده، تدوین و برای اجراء به دستگاه‌های مندرج در این ماده ابلاغ نماید. این درحالی است که ضوابط و استانداردهای فوق‌الذکر دارای ماهیت آیین‌نامه‌ای است و مطابق اصل (۱۳۸) قانون اساسی، تصویب آیین‌نامه تنها در صلاحیت هیئت وزیران، کمیسیون متشکل از چند وزیر و هر یک از وزرا است. بنابراین تجویز تصویب ضوابط و استانداردهای فضای مذکور به ستاد عالی جمعیت و خانواده، با توجه به ماهیت آیین‌نامه‌ای این ضوابط مغایر با اصل (۱۳۸) قانون اساسی است.

«دیدگاه ابهام»

به موجب حکم تبصره (۱) این ماده، وزارت راه و شهرسازی مکلف شده است ضوابط و استانداردهای فضای مناسب جهت رفع نیازهای نوزادان، کودکان و مادران باردار را جهت تصویب «ستاد عالی جمعیت و خانواده»، تدوین و برای اجراء به دستگاه‌های مندرج در این

ماده ابلاغ نماید. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در تبصره (۱) ماده (۲۲) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

■ دیدگاه عدم مغایرت

قانون‌گذار در تبصره (۱) این مقرر، تصویب ضوابط و استانداردهای فضای مناسب جهت رفع نیازهای نوزادان، کودکان و مادران باردار را در اختیار ستاد عالی جمعیت و خانواده قرار داده است. با توجه به اینکه ماهیت این ضوابط همچون ماهیت دستورالعمل‌های اجرایی، بسیار جزئی و فنی است، اساساً ماهیت آیین‌نامه‌ای ندارد تا واگذاری تصویب آن به ستاد عالی جمعیت و خانواده موجب تصور مغایرت آن با اصل (۱۳۸) قانون اساسی شود. بنابراین حکم تبصره (۱) ماده (۲۲) مغایرتی با اصل مذکور ندارد.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۲۲)،

- ۱- در تبصره (۱)، اعطای صلاحیت تصویب ضوابط و استانداردهای فضای مربوطه به ستاد عالی جمعیت و خانواده، مغایر اصل (۱۳۸) قانون اساسی شناخته شد.
- ۲- تبصره (۱)، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، در خصوص ستاد عالی جمعیت و خانواده ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

■ ماده ۲۳-

جهت حمایت از شیرخوارگاه‌ها و مراکز نگهداری شبانه‌روزی کودکان بی‌سرپرست و

خیابانی اقدامات زیر باید صورت پذیرد:

الف- سازمان بهزیستی مکلف است با همکاری نهادهای خیریه‌ها و مجموعه‌های مردم‌نهاد، به توسعه و تجهیز کمی و کیفی شیرخوارگاه‌های کشور تا میزان (۱/۵) برابر سطح فعلی پردازد.

ب- سازمان بهزیستی مکلف است در هر یک از مراکز مذکور، حداقل یک نفر از تحصیل‌کردگان حوزه‌های علمیه خواهران و برادران را به‌کارگیری کند.

پ- ...

ت- بنیاد مسکن موظف به تأمین و واگذاری زمین با قیمت تمام‌شده به خیریه‌ها و سازمان‌های متقاضی تأسیس این مراکز پس از تأیید سازمان بهزیستی است.

■ دیدگاه ابهام

الف) به موجب بند (ب) مقرره‌ی حاضر، سازمان بهزیستی مکلف شده است در هر یک از شیرخوارگاه‌ها و مراکز نگهداری شبانه‌روزی کودکان بی‌سرپرست و خیابانی، حداقل یک نفر از تحصیل‌کردگان حوزه‌های علمیه خواهران و برادران را به‌کارگیری کند. اما مشخص نیست به‌کارگیری این افراد با تأیید حوزه‌های علمیه صورت می‌گیرد یا خیر و مقرره از این جهت واجد ابهام است؛ زیرا اگر به‌کارگیری روحانیان مذکور بدون هماهنگی و تأیید حوزه‌های علمیه صورت گیرد، احتمال به‌کارگیری افراد فاقد صلاحیت علمی و اخلاقی وجود دارد که این امر مغایر با موازین شرعی خواهد بود. بنابراین حکم بند (ب) ماده (۲۳) در وضع کنونی دارای ابهام است.

ب) بنیاد مسکن به موجب بند (ت) این ماده مکلف به تأمین و واگذاری زمین با قیمت تمام‌شده به خیریه‌ها و سازمان‌های متقاضی تأسیس شیرخوارگاه‌ها و مراکز نگهداری شبانه‌روزی کودکان بی‌سرپرست و خیابانی، پس از تأیید سازمان بهزیستی شده است. این در حالی است که وضعیت مالکیت زمین‌های واگذار شده به موجب این بند روشن نشده است و مشخص نیست در صورت «واگذاری»، این زمین‌ها به ملکیت خیریه‌ها در می‌آید یا دولت همچنان مالک این زمین‌ها باقی می‌ماند و تنها خیریه‌ها حق بهره‌برداری از آن را خواهند داشت. بنابراین حکم بند (ت) ماده (۲۳) از حیث روشن نبودن وضعیت مالکیت زمین‌های مورد واگذاری مبهم است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۲۳)،

۱- بند (ب)، از این جهت که روشن نیست آیا این اقدام از طریق حوزه‌های علمیه صورت

می‌گیرد یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۲- بند (ت)، از این جهت که که روشن نیست منظور از واگذاری زمین‌های مذکور، تملیک آنهاست یا حالات دیگری مدنظر است، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

تذکر: در ماده (۲۳)،

۱- در بند (الف)، واژه «خیریه‌ها» به واژه «خیریه» اصلاح گردد.

۲- در بند (ت)، عبارت «قیمت تمام‌شده» به عبارت «هزینه آماده‌سازی» تغییر یابد.

ماده ۲۴-

به‌منظور تحقق بند «ث» ماده (۱۰۲) برنامه ششم توسعه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلف است با معرفی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و همکاری کمیته امداد امام خمینی (ره)، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام خمینی (ره) و بنیاد مستضعفان، مادران باردار، شیرده و دارای کودک زیر پنج سال را که بر اساس آزمون وسیع، نیازمند حمایت می‌باشند، شناسایی کرده و خدمات سبد تغذیه رایگان و بسته بهداشتی رایگان را به آنها به صورت ماهانه اختصاص دهد.

تبصره ۱- ...

دیدگاه مغایرت

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به موجب ماده (۲۴) این مصوبه مکلف شده است با معرفی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و همکاری کمیته امداد امام خمینی (ره)، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام خمینی (ره) و بنیاد مستضعفان، مادران باردار، شیرده و دارای کودک زیر پنج سال را که نیازمند حمایت می‌باشند، شناسایی کرده و مورد حمایت قرار دهد. اما مکلف شدن نهادهای کمیته امداد امام خمینی (ره)، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام خمینی (ره) و بنیاد مستضعفان که زیر نظر رهبری اداره می‌شوند از سوی مجلس شورای اسلامی، بدون استیذان از مقام معظم رهبری مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی است؛ البته اینکه گفته شود حمایت از اقشار نیازمند از وظایف نهادهای فوق است و مجلس وظیفه‌ی

جدیدی را به عهده‌ی آنها نگذاشته است؛ اشکال فوق را رفع نمی‌کند؛ زیرا حمایت از اقشار نیازمند به صورت مستقل جزء وظایف نهادهای پیش‌گفته است و در مانحن‌فیه قانون‌گذار آنها را ملزم به همکاری با دیگر دستگاه‌ها همچون وزارت تعاون کرده است.

«دیدگاه عدم مغایرت»

مكلف شدن نهادهای کمیته امداد امام خمینی (ره)، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام خمینی (ره) و بنیاد مستضعفان به همکاری با وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در راستای حمایت از افراد مذکور، مغایرتی با اصل (۵۷) قانون اساسی ندارد؛ زیرا اولاً حمایت از افراد نیازمند فوق در راستای وظایف نهادهای مزبور است و همچنین حمایت از این قبیل افراد از حیث ارتباط با موضوع رشد جمعیت از مواردی است که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بارها بر آن تأکید داشته‌اند. ثانیاً قانون‌گذار برای نهادهای سه‌گانه‌ی مزبور تعیین تکلیف نکرده است؛ بلکه صرفاً آنها را ملزم به همکاری و مساعدت با وزارت تعاون کرده است. بنابراین حکم ماده (۲۴) این مصوبه مغایرتی با اصل (۵۷) قانون اساسی ندارد.

«نظر شورای نگهبان»

ماده (۲۴)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

ماده ۲۵-

سازمان ثبت احوال کشور مكلف است نسبت به ایجاد سرویس مبتنی بر سامانه برخط (ای. پی. آی) برای معرفی و صدور شناسه مادرانه برای مادران دارای سه فرزند یا بیشتر اقدام نماید. مدت اعتبار این شناسه ده سال است و در صورت تولد فرزندان بعدی به مدت پنج سال تمدید خواهد شد. دستگاه‌های ذی‌ربط موظفند اقدامات ذیل را برای دارندگان کارت مزبور به همراه اعضای خانواده انجام دهند.

الف) نیم‌بها بودن ورودی کلیه اماکن و بناهای تاریخی - فرهنگی و موزه‌های تابعه وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی، گردشگری و دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده

(۵) قانون مدیریت خدمات کشوری.^۱

(ب) نیم‌بها بودن خدمات حمل و نقل عمومی شهری و تعرفه‌های فرهنگی، ورزشی و تفریحی شهرداری‌ها و دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری.

(ج) نیم‌بها بودن بلیط سینما هر ماه یک‌بار.

(د) تخفیف بیست درصدی دوره‌های آموزشی، تربیتی و هنری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان برای استفاده فرزندان

«دیدگاه مغایرت»

الف) قانون‌گذار در این ماده خدمات مختلفی از جمله نیم‌بها شدن بلیط سینما را در خصوص مادران دارای سه فرزند یا بیشتر مقرر کرده است. از طرفی، برخی از این خدمات نظیر سینما، ممکن است از سوی بخش خصوصی ارائه شود. بنابراین الزام بخش خصوصی در ماده (۲۵) به ارائه‌ی خدمات مذکور بدون پیش‌بینی جبران هزینه‌ها از طرف دولت، مغایر با اصل تسلیط و در نتیجه خلاف موازین شرعی است. بنابراین اطلاق حکم این مقرر در خصوص خدمات ارائه شده از سوی بخش خصوصی، از این حیث که مقید به جبران زیان نشده است، مغایر با موازین شرعی است.

ب) مجلس شورای اسلامی در صدر ماده (۲۵)، از عبارت غیرفارسی «سرویس» که دارای معادل فارسی «خدمت» است، استفاده کرده است. از طرفی، مطابق اصل (۱۵) قانون اساسی، در اسناد، مکاتبات و متون رسمی (از جمله متن قوانین) باید تنها از زبان و خط فارسی استفاده شود. بنابراین ماده (۲۵) از این حیث که متضمن واژه‌ی غیرفارسی «سرویس» است، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است.

۱. ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ کمیسیون مشترک رسیدگی به لایحه مدیریت خدمات کشوری مجلس شورای اسلامی: «ماده ۵- دستگاه اجرایی: کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی، شرکت‌های دولتی و کلیه دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، بانک مرکزی، بانک‌ها و بیمه‌های دولتی، دستگاه اجرایی نامیده می‌شوند.»

■ نظر شورای نگهبان

ماده (۲۵)،

۱- الزام بخش خصوصی به ارائه خدمات مذکور، بدون جبران هزینه‌ها، خلاف موازین شرع شناخته شد.

۲- استفاده از واژه غیرفارسی «سرویس»، مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی شناخته شد.

تذکر: در ماده (۲۵)، با توجه به اینکه سرویس مبتنی بر سامانه برخط همان (ای. پی. آی) نیست، لازم است اصلاح گردد.

■ ماده ۲۶-

کلیه مؤسسات آموزش عالی موضوع ماده (۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه^۱ و مراکز حوزوی مکلفند:

الف- با تقاضای کتبی طلاب و دانشجویان مادر باردار جهت مرخصی یک نیم‌سال تحصیلی قبل از زایمان بدون احتساب در سنوات تحصیلی موافقت نمایند.

ب- با تقاضای مرخصی طلاب و دانشجویان مادر دارای فرزند زیر دو سال، حداکثر تا چهار نیم‌سال تحصیلی بدون احتساب در سنوات تحصیلی موافقت نمایند.

پ- با تقاضای طلاب و دانشجویان مادر باردار یا دارای فرزند زیر دو سال جهت

۱. ماده (۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی: «ماده ۱- دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌ها و پارک‌های علم و فناوری که دارای مجوز از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مراجع قانونی ذی‌ربط می‌باشند، بدون رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی به ویژه قانون محاسبات عمومی کشور، قانون مدیریت خدمات کشوری، قانون برگزاری مناقصات و اصلاحات و الحاقات بعدی آنها و فقط در چهارچوب مصوبات و آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری، استخدامی و تشکیلاتی مصوب هیئت امناء که حسب مورد به تأیید وزیران علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و در مورد فرهنگستان‌ها به تأیید رئیس جمهور و در مورد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و تحقیقاتی وابسته به نیروهای مسلح به تأیید رئیس ستاد کل نیروهای مسلح می‌رسد، عمل می‌کنند.

میهمانی به میزان حداکثر چهار نیم‌سال تحصیلی به حوزه یا مؤسسه آموزش عالی هم سطح یا پایین‌تر مورد تقاضا موافقت نمایند.

ت- با تقاضای طلاب و دانشجویان مادر باردار یا دارای فرزند زیر سه سال جهت آموزش مجازی یا غیرحضوری برای گذراندن واحدهای دروس نظری دوره تحصیل موافقت نمایند.

ث- با تقاضای دانشجویان مادر باردار یا دارای فرزند زیر دو سال جهت کاهش نوبت کاری شب بر اساس آیین‌نامه‌ای که حداکثر ظرف سه ماه پس از ابلاغ این قانون، از سوی وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تصویب می‌گردد، موافقت نمایند.

ج- شرایطی را فراهم نمایند که برای اساتید راهنما به ازای داشتن هر دانشجوی مادر باردار یا دارای فرزند شیرخوار یک سهمیه به سقف استاد راهنمایی آنها اضافه شود.

■ دیدگاه مغایرت

مجلس شورای اسلامی در ماده (۲۶)، مراکز حوزوی را همچون دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی مکلف به حمایت از طلاب مادر از طرفی همچون موافقت با تقاضای مرخصی طلاب مادر دارای فرزند زیر دو سال حداکثر تا چهار نیم‌سال تحصیلی کرده است. این در حالی است که اولاً نظام مدیریتی حوزه‌های علمیه، متفاوت از دانشگاه‌ها و دیگر مؤسسات آموزشی و پژوهشی است و از گذشته تاکنون، حوزه‌های علمیه‌ی تشیع به نحو مستقل و زیر نظر مراجع عظام تقلید اداره می‌شده‌اند. بنابراین حکم ماده (۲۶) از این حیث که مراکز حوزوی را مکلف به تکالیف مذکور در این ماده کرده است، خلاف نظام اداری صحیح مذکور در بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است. ثانیاً مطابق ماده (۶) اساسنامه‌ی شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خاوران^۱ که به امضای رهبری نیز رسیده است،

۱. ماده (۶) اساسنامه‌ی شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خاوران که در تاریخ ۱۳۹۸/۰۸/۱۱ به امضای مقام معظم رهبری رسیده است: «وظایف و اختیارات شورا به شرح زیر است:

زمینه‌سازی جهت تحقق آرمان‌های امام راحل قدس سره، اجرای منویات و پی‌گیری تحقق مطالبات مراجع عظام تقلید دامت برکاتهم، مقام معظم رهبری مدظله‌العالی و اساسنامه شورا؛

سیاست‌گذاری، راهبری، هدایت و نظارت حوزه‌های علمیه خاوران؛

هم‌فکری در مسائل کلان حوزه با شورای عالی حوزه‌های علمیه؛

تصمیم‌گیری در خصوص «برنامه‌های آموزشی و تحصیلی» حوزه‌های علمیه‌ی خواهران با شورای مذکور است. بنابراین تعیین تکلیف قانون‌گذار در خصوص برنامه‌های آموزشی و تحصیلی طلاب مادر در این ماده، مغایر با اساسنامه‌ی فوق‌الذکر است و از آنجا که این اساسنامه به تأیید مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) نیز رسیده است، مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی است؛ زیرا مطابق این اصل، قوای سه‌گانه در جمهوری اسلامی ایران تحت ولایت مطلقه‌ی فقیه اعمال می‌شوند. در نتیجه حکم ماده (۲۶) از این منظر که طلاب مادر را نیز در بر گرفته است، مغایر با بند (۱۰) اصل (۳) و اصل (۵۷) قانون اساسی است.

بررسی و تصویب اسناد بالادستی و راهبردی و برنامه‌های کلان (بلند مدت و میان مدت)؛
تصویب نظام‌های تعلیم و تربیت، فرهنگ و تبلیغ، پژوهش، مدیریت و پشتیبانی و آمار و اطلاعات حوزه‌های علمیه خواهران؛

تصویب اسناد حاکم بر ساماندهی امور نخبگان و استعداد‌های برتر و دانش‌آموختگان حوزه‌های علمیه خواهران؛
تصویب مقاطع، سطوح، نظام رشته‌ها، رشته‌ها و برنامه‌های آموزشی و تحصیلی و تعیین مدارک رسمی معتبر حوزه‌های علمیه خواهران؛

تصویب سیاست‌های حاکم بر ایجاد، توسعه و انحلال واحدهای آموزشی، پژوهشی، تربیتی، تشکل‌ها و انجمن‌های علمی و نشریات؛

تبیین و تفسیر مفاد اساسنامه و مصوبات شورا؛

تصویب ساختار سازمانی مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران تا سطح اداره کل و در مدیریت‌های استانی تا سطح معاونت؛

تعیین و نصب مدیر مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران پس از تأیید مقام معظم رهبری مدظله‌العالی
پیشنهاد اعضای هیئت امناء جامعه الزهراء سلام‌الله‌علیها به مقام معظم رهبری مدظله‌العالی و نصب ایشان پس از تأیید معظم‌له؛

تصویب پیشنهاد هیئت امناء جامعه الزهراء سلام‌الله‌علیها در خصوص مدیر جامعه و معرفی وی به مقام معظم رهبری مدظله‌العالی به منظور تأیید معظم‌له؛

پذیرش استعفای مدیران واحدهای تابعه شورا؛

نظارت بر حسن اجرای مصوبات شورا؛

نظارت و ارزیابی کلان عملکرد واحدهای تابعه شورا؛

تصویب ضوابط، مقررات و آیین‌نامه‌های اداری استخدامی و مالی و معاملاتی واحدهای تابعه شورا؛

تأمین منابع مالی مورد نیاز حوزه‌های علمیه خواهران و جامعه الزهراء سلام‌الله‌علیها؛

تصویب برنامه و بودجه سالیانه شورا و واحدهای تابعه آن؛

تصره- ...»

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۲۶)، با توجه به اساسنامه‌های حوزه‌های علمیه که به تأیید مقام معظم رهبری رسیده است، تکلیف حوزه‌های علمیه به انجام امور مذکور، بدون هماهنگی با مدیریت ذی‌ربط در حوزه‌های علمیه مغایر بند (۱۰) اصل سوم و اصل (۵۷) قانون اساسی شناخته شد.

■ ماده ۲۷-

به ازای هر فرزند شش ماه از تعهدات موضوع خدمت پزشکان و پیراپزشکان مادران مشمول این قانون کسر می‌گردد. بانوان متأهل دارای فرزند می‌توانند تعهدات خود را در محل سکونت خانواده بگذرانند. مادران باردار و مادران دارای فرزند زیر دو سال، می‌توانند طی دوره بارداری و تا دو سالگی فرزند، آغاز طرح خود را به تعویق بیاورند.

■ دیدگاه مغایرت

به موجب حکم ماده (۲۷)، پزشکان و پیراپزشکان مادر می‌توانند تعهدات خود را در محل سکونت خانواده بگذرانند. اطلاق حکم پیش‌گفته مغایر با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است؛ زیرا اینکه قانون‌گذار در این مقرر امکان خدمت پزشکان و پیراپزشکان در محل سکونت را به نحو مطلق، حتی اگر منجر به اختلال در نظام بهداشتی مناطق محروم و کمبود نیرو در آن مناطق شود، تجویز کرده است، مغایر با هدف تحقق نظام اداری صحیح است. بنابراین اطلاق حکم ماده (۲۷) نسبت به مواردی که متضمن اختلال در نظام سلامت مناطق محروم است مغایر با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است.

■ دیدگاه عدم مغایرت

حکم ماده (۲۷) این مصوبه مبنی بر امکان خدمت پزشکان و پیراپزشکان مادر در محل سکونت خانواده، مغایرتی با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی ندارد؛ زیرا عدم ارائه خدمت از سوی پزشکان و پیراپزشکان مادر در مناطق محروم، ملازمه‌ای با اختلال در نظام سلامت در آن مناطق ندارد. به دیگر سخن، مجلس شورای اسلامی با مصلحت‌سنجی،

پزشکان و پیراپزشکان مادر را از خدمت در مناطقی غیر از محل سکونت خود معاف کرده است و اگر محل خدمت این پزشک مادر در مناطق محروم یا غیر محروم باشد، عدم حضور او با حضور و خدمت دیگر پزشکان و پیراپزشکان در آن منطقه جبران خواهد شد و نظام بهداشتی دچار اختلال نمی‌شود. بنابراین حکم ماده (۲۷) منجر به اختلال در نظام سلامت نمی‌شود تا وجهی برای مغایرت آن با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی متصور باشد.

■ نظر شورای نگهبان

ماده (۲۷)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

ماده ۲۸-

...

الف- ...

چ- سازمان صدا و سیما موظف است ضمن تهیه و تنظیم شاخص‌های لازم جهت اجراء و ارزیابی برنامه‌های مختلف رسانه‌ای منطبق با اهداف این قانون که به تأیید ستاد عالی جمعیت و خانواده می‌رسد، نسبت به تحقق برنامه‌های مزبور و ارتقای کمی و کیفی سالانه آنها و ارائه گزارش شش‌ماهه به شورای نظارت بر صدا و سیما اقدام نماید. شورای نظارت بر صدا و سیما موظف است ارزیابی خود را حداکثر تا سه ماه از زمان ارائه گزارش ارسالی، به ستاد عالی جمعیت و مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

ح- ...

■ دیدگاه ابهام

به موجب حکم بند (چ) این ماده، سازمان صدا و سیما مکلف شده است ضمن تهیه و تنظیم شاخص‌های لازم جهت اجراء و ارزیابی برنامه‌های مختلف رسانه‌ای منطبق با اهداف این قانون که به تأیید «ستاد عالی جمعیت و خانواده» می‌رسد، نسبت به تحقق برنامه‌های مزبور و ارتقای کمی و کیفی سالانه آنها اقدام نماید. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱)

این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در بند (چ) ماده (۲۸) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۲۸)، بند (چ)، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، در خصوص ستاد عالی جمعیت و خانواده ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
تذکر: در ماده (۲۸)، عبارت «ازدواج به هنگام نیاز» به عبارت «ازدواج به هنگام» اصلاح گردد.

■ ماده ۲۹-

صدا و سیما موظف است ده درصد (۱۰٪) از بودجه حمایتی اختصاص یافته به برنامه‌های تولیدی، پویانمایی، مستند، فیلم و سریال به برنامه‌هایی با محوریت موضوع افزایش و جوانی جمعیت اختصاص دهد.

■ دیدگاه ابهام

بر اساس ماده (۲۹) این مصوبه، صدا و سیما مأموریت یافته است که ده درصد از «بودجه حمایتی» اختصاص یافته به برنامه‌های تولیدی، پویانمایی، مستند، فیلم و سریال را به برنامه‌هایی با محوریت موضوع افزایش و جوانی جمعیت اختصاص دهد. این در حالی است که مفهوم «بودجه حمایتی» فاقد تعریف قانونی است و نسبت آن با بودجه‌ی کل سازمان صدا و سیما روشن نیست. بنابراین عبارت «بودجه حمایتی» در ماده (۲۹) واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۲۹)، منظور از «بودجه حمایتی» ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۳۰-

سازمان تبلیغات اسلامی موظف است برنامه جامعی جهت حمایت از فعالین مردمی در حوزه فرزندآوری و تسهیل ازدواج، در قالب هیئت، مساجد، کانون‌های فرهنگی، اعزام مبلغ و مانند آن تدوین نماید.

■ نظر شورای نگهبان

تذکر: در ماده (۳۰)، بعد از عبارت «سازمان تبلیغات اسلامی» عبارت «در چارچوب اساسنامه خود» اضافه گردد.

* * *

ماده ۳۱-

وزارتخانه‌های کشور، ورزش و جوانان، فرهنگ و ارشاد اسلامی و همچنین سازمان تبلیغات اسلامی، ستاد امر به معروف و نهی از منکر و سایر نهادهای ذی‌ربط مکلفند حداقل سی درصد (۳۰٪) از بودجه حمایتی از سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکل‌های فرهنگی را به مجموعه‌هایی از قبیل گروه‌های فرهنگی و جهادی، کانون‌های فرهنگی مساجد و سازمان‌های مردم‌نهاد که در جهت کاهش سن ازدواج، تسهیل ازدواج جوانان، تشویق به فرزندآوری و استحکام خانواده با رویکرد دینی تشکیل شده، اختصاص دهند. گزارش سالانه عملکرد و ارزیابی فعالیت‌های صورت گرفته و حمایت‌های موضوع این بند ضمن ارائه به ستاد ملی جمعیت، به صورت عمومی نیز منتشر می‌شود. دستورالعمل ارزیابی عملکرد موضوع این ماده توسط ستاد ملی جمعیت تدوین و ابلاغ می‌شود.

■ دیدگاه ابهام

به موجب حکم این ماده، دستگاه‌های مذکور مکلف شده‌اند حداقل سی درصد از بودجه حمایتی از سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکل‌های فرهنگی را به مجموعه‌هایی که در جهت کاهش سن ازدواج، تسهیل ازدواج جوانان، تشویق به فرزندآوری و استحکام خانواده

با رویکرد دینی تشکیل شده، اختصاص دهند و گزارش سالانه‌ی عملکرد و ارزیابی فعالیت‌های صورت گرفته و حمایت‌های موضوع این بند را ضمن ارائه به «ستاد ملی جمعیت»، به صورت عمومی نیز منتشر کنند. همچنین دستورالعمل ارزیابی عملکرد موضوع این ماده باید توسط «ستاد ملی جمعیت» تدوین و ابلاغ شود. این در حالی است که حکم بند (الف) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف «ستاد ملی جمعیت» واجد ابهام دانسته شد و دو بار اشاره قانون‌گذار در ماده (۳۱) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۳۱)، ستاد ملی جمعیت مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، دارای ابهام است؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۳۳-

وزارت آموزش و پرورش مکلف است با همکاری مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه و سازمان تبلیغات اسلامی اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- تربیت و آموزش مهارت‌های مربوط به سبک زندگی اسلامی- ایرانی، رشد شخصیت فردی و اجتماعی، مهارت‌های فردی، ترویج فرهنگ ارزشمندی ازدواج، خانواده و فرزندآوری و مسئولیت‌پذیری برای تشکیل و تعالی خانواده با لحاظ اصول یادگیری مبتنی بر اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در برنامه آموزشی، پژوهشی، تربیتی در قالب کلیه بسته‌های یادگیری به ویژه کتب درسی، تولیدات و رویدادها، جشنواره‌ها و اردوهای فرهنگی و تربیتی، محتوای چند رسانه‌ای به صورت تعاملی و برخط با بهره‌گیری از ظرفیت زیست‌بوم‌های فناورانه در بستر فضای مجازی در کلیه مقاطع تحصیلی

ب- گنجاندن محتوای آموزشی و پرورشی در راستای بندهای سیاست‌های کلی جمعیت و سیاست‌های کلی خانواده در کتاب‌های درسی ظرف مدت دو سال بعد از لازم‌الاجراء شدن این قانون

پ- آموزش و مهارت‌های تربیتی دوران بلوغ و ازدواج از طریق آموزش مستمر به

اولیاء و کادر آموزشی، متناسب با سن دانش آموزان و بر اساس سبک زندگی اسلامی - ایرانی به صورت حضوری

ت- تربیت کادر توانمند، متعهد و متأهل برای درس «مدیریت خانواده و سبک زندگی» تبصره- سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی آموزش و پرورش موظف است محتوای نهایی کلیه کتب درسی در زمینه جمعیت، مدیریت خانواده و سلامت و بهداشت را قبل از انتشار به تأیید ستاد عالی جمعیت و خانواده برساند.

«دیدگاه مغایرت»

مجلس شورای اسلامی در بند (پ) و (ت) ماده (۳۳)، از عبارت غیرفارسی «کادر» که دارای معادل‌های فارسی «کارمند، نیرو و مستخدم» است، استفاده کرده است. از طرفی، مطابق اصل (۱۵) قانون اساسی، در اسناد، مکاتبات و متون رسمی (از جمله متن قوانین) باید تنها از زبان و خط فارسی استفاده شود. بنابراین بندهای (پ) و (ت) ماده (۳۳) از این حیث که متضمن واژه‌ی غیرفارسی «کادر» است، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است.

«دیدگاه ابهام»

الف) احکام مقرر شده در این ماده همچون گنجاندن محتوای آموزشی و پرورشی در راستای سیاست‌های کلی جمعیت و سیاست‌های کلی خانواده در کتاب‌های درسی، از این حیث که روشن نیست در چارچوب مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی از جمله سند تحول بنیادین آموزش و پرورش خواهد بود یا خیر، واجد ابهام است؛ توضیح آنکه شورای عالی انقلاب فرهنگی در برخی از حوزه‌های مذکور در این ماده همچون نحوه‌ی تألیف کتب درسی مصوباتی داشته است و اگر قانون‌گذار در این مقرر به نظر به عدم رعایت این مصوبات در اجرای تکالیف مزبور داشته باشد، این حکم مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی است؛ چرا که مطابق فرمایش مقام معظم رهبری (حفظه‌الله)، مصوبات مجلس شورای اسلامی نباید ناقض مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی باشد.^۱ اما در مقابل،

۱. بیانات مورخ ۱۳۷۵/۹/۲۰ مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی: «لیکن مصوبات اینجا باید اجرا شود... به صورتی نباشد که اینجا يك عده از افراد متفکر، صاحب منزلت فرهنگی و فکری و اجتماعی و غیره بنشینند و چیزی را تصمیم‌گیری کنند، بعد ناگهان مثلاً مجلس در حاشیه‌ی يك

اگر مقصود قانون‌گذار رعایت کلیه‌ی مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی از جمله سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در عمل به تکالیف موضوع این ماده باشد، این مقرره مغایرتی با اصل (۵۷) قانون اساسی نخواهد داشت. بنابراین ماده (۳۳) در وضع کنونی از این حیث که مشخص نیست مقید به مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی شده است یا خیر، واجد ابهام است.

ب) به موجب حکم تبصره‌ی این ماده، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی آموزش و پرورش مکلف شده است محتوای نهایی کلیه‌ی کتب درسی در زمینه‌ی جمعیت، مدیریت خانواده و سلامت و بهداشت را قبل از انتشار به تأیید «ستاد عالی جمعیت و خانواده» برساند. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در تبصره ماده (۳۳) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۳۳)،

۱- از این جهت که روشن نیست آیا اقدامات مذکور در این ماده در چارچوب مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی از جمله سند تحول بنیادین آموزش و پرورش خواهد بود، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۲- در بندهای (پ) و (ت)، استفاده از واژه غیرفارسی «کادر»، مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی شناخته شد.

۳- تبصره این ماده، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، در خصوص ستاد عالی جمعیت و خانواده ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

مصوبه، همه‌ی آنها را نقض کند و بی‌نتیجه شود. این مصلحت نیست. گاهی می‌شود از طرف دستگامی یک مصوبه به مجلس برده می‌شود که یک گوشه‌ی آن به چیزی اشاره دارد که به کلی همه‌ی آنچه را که این مجموعه نشستند، فکرو کار کرده‌اند، از بین می‌برد؛ این‌گونه نباشد. این را نمی‌خواهیم.»

ماده ۳۴-

وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و علوم، تحقیقات و فناوری مکلف به ایجاد، گسترش و تقویت رشته‌های تحصیلی متناسب با جایگاه و نقش خانواده و زن بر اساس فرهنگ اسلامی- ایرانی، از قبیل مدیریت خانه و خانواده هستند.

■ نظر شورای نگهبان

تذکر: در ماده (۳۴)، عبارت «در همه دانشگاه‌های کشور» اضافه شود.

* * *

ماده ۳۵-

وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و کلیه مؤسسات آموزش عالی کشور، مکلفند در راستای سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده حداکثر یک سال پس از ابلاغ این قانون، در جهت ترویج و آگاهی‌بخشی نسبت به وجوه مثبت ازدواج به هنگام نیاز، آموزش مهارت‌های دوران ازدواج، فرزندآوری، آثار منفی کم‌فرزندی در خانواده و کاهش رشد جمعیت در جامعه، حرمت سقط جنین، نهادینه کردن هنجارهای صیانت از تحکیم خانواده، ایفای نقش‌های خانوادگی و مقابله با محتوای مغایر سیاست‌های جمعیتی، ضمن حذف محتوای آموزشی مخالف فرزندآوری، اقدامات و فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و فرهنگی ویژه دانشجویان و کادر آموزشی و اداری مبتنی بر نقشه مهندسی فرهنگی کشور ذیل برنامه‌های سالانه خود را انجام دهند.

■ دیدگاه مغایرت

قانون‌گذار در ذیل ماده (۳۵)، از عبارت غیرفارسی «کادر» که دارای معادل‌های فارسی «کارمند، نیرو و مستخدم» است، استفاده کرده است. از طرفی، مطابق اصل (۱۵) قانون اساسی، در اسناد، مکاتبات و متون رسمی (از جمله متن قوانین) باید تنها از زبان و خط فارسی استفاده شود. بنابراین ماده (۳۵) از این حیث که متضمن واژه غیرفارسی «کادر»

است، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۳۵)، استفاده از واژه غیرفارسی «کادر»، مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی شناخته شد. تذکر: در ماده (۳۵)، عبارت «ازدواج به هنگام نیاز» به عبارت «ازدواج به هنگام» اصلاح گردد.

■ ماده ۳۷-

سازمان تبلیغات اسلامی مکلف است به منظور ترویج و تسهیل در امر ازدواج، ضمن صدور و لغو مجوز مراکز و مؤسسات فعال در امر انتخاب همسر، دستورالعمل مربوط به نحوه فعالیت و نظارت بر این مراکز و مؤسسات را با محوریت و مشارکت خانواده‌ها و رعایت موازین قانونی و شرعی تدوین و پس از تصویب ستاد عالی جمعیت و خانواده اجراء نماید. هرگونه فعالیت در این خصوص از جمله در بستر فضای مجازی بدون رعایت این ماده ممنوع است.

■ دیدگاه مغایرت

بر اساس حکم ماده (۳۷)، سازمان تبلیغات اسلامی مکلف شده است صدور و لغو مجوز مراکز و مؤسسات فعال در امر انتخاب همسر را برعهده بگیرد. این درحالی است که صدور و لغو مجوز فعالیت مراکز و مؤسسات، به وضوح ماهیت اجرایی دارد و واگذاری آن به سازمان تبلیغات مغایر با اصل (۶۰) قانون اساسی است؛ زیرا وفق اصل پیش گفته، اعمال قوهی مجریه باید صرفاً از طریق رئیس جمهور و وزرا صورت گیرد. بنابراین اعطای صلاحیت صدور و لغو مجوز به سازمان تبلیغات اسلامی در ماده (۳۷)، مغایر اصل (۶۰) قانون اساسی است.

■ دیدگاه ابهام

الف) سازمان تبلیغات اسلامی به موجب حکم این ماده مکلف شده است به منظور ترویج و

تسهیل در امر ازدواج، ضمن صدور و لغو مجوز مراکز و مؤسسات فعال در امر انتخاب همسر، دستورالعمل مربوط به نحوه فعالیت و نظارت بر این مراکز و مؤسسات را تدوین و پس از تصویب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» اجرا کند. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در ماده (۳۷) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

ب) حکم ماده (۳۷) مبنی بر تکلیف سازمان تبلیغات اسلامی به صدور و لغو مجوز مراکز و مؤسسات فعال در امر انتخاب همسر و منع هرگونه فعالیت در این خصوص از جمله در بستر فضای مجازی بدون رعایت این ماده، از این حیث که روشن نیست شامل فعالیت‌های موردی و خارج از مراکز و مؤسسات حرفه‌ای نیز می‌شود یا خیر، واجد ابهام است؛ زیرا کمک به افراد مجرد در انتخاب همسر از سوی روحانیان، اساتید و عموم افراد جامعه، امری پسندیده است و از مصادیق «شفاعه حسنه» در آیهی شریفه (۸۵) سوره‌ی مبارکه نساء^۱ است و اگر مقصود قانون‌گذار از حکم فوق آن باشد که حتی فعالیت‌های موردی و غیرحرفه‌ای در این خصوص نیز باید با مجوز سازمان تبلیغات صورت پذیرد، این حکم مغایر با شرع خواهد بود. اما در مقابل، اگر حکم این ماده منصرف از چنین فروضی باشد و تنها مؤسسات و مراکز فعال در این حوزه را ملزم به رعایت این احکام کرده باشد، مغایرتی با موازین فقهی نخواهد داشت. بنابراین حکم ماده (۳۷) در وضع کنونی واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۳۷)،

۱- واگذاری صدور و لغو مجوز مراکز و مؤسسات مذکور به سازمان تبلیغات اسلامی، مغایر اصل (۶۰) قانون اساسی شناخته شد.

۲- ستاد عالی جمعیت و خانواده، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۱. سوره‌ی نساء، آیه (۸۵): «مَنْ يَشْفَعْ شَفَعَهُ حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَعَهُ سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِّنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيتاً؛ کسی که شفاعت (تشویق و کمک) به کار نیکی کند، نصیبی از آن برای او خواهد بود؛ و کسی که شفاعت (تشویق و کمک) به کار بدی کند، سهمی از آن خواهد داشت و خداوند، حسابرس و نگهدار هر چیز است.» (قرآن کریم، ترجمه‌ی آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی)

۳- ممنوعیت هرگونه فعالیت در امر انتخاب همسر، از این جهت که شامل ممنوعیت فعالیت‌های موردی و خارج از فعالیت در قالب مراکز و مؤسسات نیز می‌شود یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۳۸-

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است در اجرای آموزش‌های حین ازدواج، محتوای تدوین شده توسط شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده شورای عالی انقلاب فرهنگی را در زمینه بهداشت، سلامت باروری و فرزندآوری عیناً آموزش داده و آموزش‌های اخلاقی، حقوقی و روان‌شناسی حین ازدواج را به نهاد رهبری دانشگاه‌های علوم پزشکی سراسر کشور واگذار نماید.

دیدگاه ابهام

الف) به موجب حکم صدر ماده (۳۸)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف شده است در اجرای آموزش‌های حین ازدواج، محتوای تدوین شده توسط «شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده شورای عالی انقلاب فرهنگی» را در زمینه بهداشت، سلامت باروری و فرزندآوری را عیناً آموزش دهد. این درحالی است که اولاً باید روشن گردد که آیا تهیه محتوای لازم برای آموزش در حوزه بهداشت، سلامت باروری و فرزندآوری جزو مسائلی است که تهیه محتوای آموزشی آن‌ها در حوزه صلاحیتی شورای عالی انقلاب فرهنگی قرار دارد و ثانیاً چنانچه موضوع در صلاحیت شورای عالی انقلاب فرهنگی باشد، روشن نیست قانون‌گذار از مصوبات «شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده شورای عالی انقلاب فرهنگی»، دقیقاً چه مفهومی را مراد کرده است؛ توضیح آنکه «شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده» از شوراهای زیرمجموعه و فرعی شورای عالی انقلاب فرهنگی است و مصوبات آن تنها پس از طرح و تصویب در صحن شورای عالی، اثر قانونی پیدا خواهد کرد. بنابراین اگر مجلس شورای اسلامی وزارت بهداشت را ملزم کرده باشد

کلیه‌ی مصوبات شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده حتی اگر از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب نشده است را اجرا کند، این حکم مغایر با اختیارات اجرایی وزیر بهداشت مصرح در اصل (۶۰) قانون اساسی خواهد بود. اما در مقابل، اگر مقصود مقنن از عبارت فوق تنها مصوباتی باشد که به تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده است، در این صورت چنانچه از لحاظ صلاحیتی این موضوع در زمره وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی باشد، اجرای آن مصوبه همچون اجرای دیگر مصوبات شورای مذکور لازم است. بنابراین صدر ماده از جهت صلاحیت «شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده» در ورود به این حوزه و ماهیت مصوبات آن واجد ابهام است.

ب) وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به موجب ذیل ماده (۳۸) این مصوبه مکلف شده است آموزش‌های اخلاقی، حقوقی و روان‌شناسی حین ازدواج را به نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه‌های علوم پزشکی سراسر کشور واگذار نماید. این در حالی است که مقصود قانون‌گذار از دایره‌ی شمول حکم فوق از این منظر که تنها شامل دانشجویان می‌شود یا آموزش عموم شهروندان را به نهاد رهبری واگذار کرده است، واجد ابهام است؛ زیرا اگر مجلس شورای اسلامی نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه‌های علوم پزشکی را صالح در آموزش‌های حین ازدواج به عموم اشخاص جامعه دانسته باشد، با توجه به اینکه آموزش به افراد غیردانشجو از اموری است که به وضوح ماهیت اجرایی دارد، این حکم مغایر با اصل (۶۰) قانون اساسی خواهد بود؛ چرا که اعمال قوه‌ی مجریه مطابق این اصل با رئیس جمهور و وزرا است. اما در مقابل، اگر مقصود قانون‌گذار از حکم فوق تنها اختصاص به آموزش دانشجویان داشته باشد، این مقرر مغایرتی با اصل (۶۰) نخواهد داشت. بنابراین حکم ذیل ماده (۳۸) در وضع کنونی واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۳۸)،

۱- صدر ماده، از جهت صلاحیت و ماهیت مصوبات شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۲- ذیل ماده، از این جهت که روشن نیست منظور از واگذاری ارائه آموزش‌های اخلاقی، حقوقی و روان‌شناسی حین ازدواج به نهاد مذکور، آموزش‌های حین ازدواج به دانشجویان

است یا شامل عموم مردم نیز می‌شود، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد. تذکر: در ماده (۳۸)، عبارت «نهاد رهبری دانشگاه‌ها» به عبارت «نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه‌ها» اصلاح گردد.

ماده ۳۹-

وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت درمان و آموزش پزشکی و ورزش و جوانان و معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و کلیه مراکز و مؤسسات آموزشی و پژوهشی مرتبط با موضوع که از بودجه عمومی کشور استفاده می‌کنند، مکلفند از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون هر ساله حداقل پنج درصد (۵٪) از اعتبارات پژوهشی خود را به مطالعات و پژوهش‌های مرتبط با خانواده (فرزندآوری) و رشد جمعیت در راستای اولویت پژوهشی که هر ساله از سوی ستاد عالی جمعیت و خانواده تعیین می‌شود، اختصاص دهند و فهرست طرح‌ها، پروژه‌های تحقیقاتی، مشخصات پژوهشگران و نتایج به دست آمده را به همراه گزارش شش‌ماهه به ستاد عالی جمعیت و خانواده اعلام نمایند.

تبصره- ...

دیدگاه مغایرت

الف) مجلس شورای اسلامی در ماده (۳۹)، کلیه مراکز و مؤسسات آموزشی و پژوهشی از جمله مراکز حوزوی را مکلف به اختصاص حداقل پنج درصد از اعتبارات پژوهشی به مطالعات و پژوهش‌های مرتبط با خانواده (فرزندآوری) و رشد جمعیت کرده است. این در حالی است که اولاً نظام مدیریتی حوزه‌های علمیه، متفاوت از دانشگاه‌ها و دیگر مؤسسات آموزشی و پژوهشی است و از گذشته تاکنون، حوزه‌های علمیه‌ی تشیع به نحو مستقل و زیر نظر مراجع عظام تقلید اداره می‌شده‌اند. بنابراین حکم ماده (۲۶) از این حیث که مراکز حوزوی را مکلف به هزینه‌کرد بخشی از بودجه‌ی پژوهشی در راستای امور فوق‌الذکر کرده

است، خلاف نظام اداری صحیح مذکور در بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است. ثانیاً مطابق بند (ج) ماده (۵) و مواد (۱۳) تا (۱۹) اساسنامه‌ی شورای عالی حوزه‌های علمیه^۱ و ماده (۶) اساسنامه‌ی شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران^۲ که هر دو به تأیید رهبری نیز

۱. ماده (۵) و مواد (۱۳) تا (۱۹) اساسنامه‌ی شورای عالی حوزه‌های علمیه که در تاریخ ۱۳۷۴/۹/۷ به تأیید مراجع عظام تقلید وقت و مقام معظم رهبری رسیده است: «ماده (۵) فعالیت شورای عالی، در جهت اهداف ذیل است:

... (الف)

(ج) حفظ استقلال حوزه در تمام جهات، طبق توصیه‌های امام امت (قدس سره) و مقام معظم رهبری و مراجع عظام؛

... (د)

فصل پنجم: وظایف و اختیارات شورای عالی

(الف) برنامه‌ریزی در امور تحصیلی:

ماده (۱۳) تدوین برنامه‌های مناسب، به منظور ارتقای کیفیت تحصیل و تدریس، مخصوصاً در زمینه فقه و فقهات. ماده (۱۴) طرح و تصویب ایجاد فضای آموزشی و توسعه مدارس و مراکز آموزشی علوم اسلامی. ماده (۱۵) تعیین مقاطع تحصیلی، بر اساس اهداف مورد نظر تا نهایت تحصیلات حوزوی، با تعیین دروس مورد نیاز و محتوای کتب درسی و طرح و تهیه و اصلاح آنها در هر مقطع، و ارائه شیوه‌های مناسب امتحانی در مقاطع مختلف تحصیلی.

ماده (۱۶) تصویب طرح جهت ایجاد هماهنگی و پشتیبانی مراکز آموزشی علوم حوزوی.

ماده (۱۷) برنامه‌ریزی و توسعه جهت رشته‌های تخصصی، مخصوصاً فقه و عقاید و تفسیر و فلسفه اسلامی و تبلیغ، و تعیین گرایش‌های مختلف در دوره‌های عالی علوم اسلامی.

ماده (۱۸) تهیه تقویم تعطیلات سالانه حوزه و ضوابط تعطیلات اضطراری.

ماده (۱۹) برنامه‌ریزی برای بهره‌وری از طلاب و فضلاء محترم بعد از فراغت از تحصیل، یا در صورت عام، توانایی بر ارتقاء به رتبه‌های بالاتر.»

۲. برای ملاحظه‌ی این مقررہ رک. به دیدگاه مغایرت ذیل ماده (۲۶) همین مصوبه.

تصویب پیشنهاد هیئت امانت جامعه الزهراء سلام‌الله‌علیها در خصوص مدیر جامعه و معرفی وی به مقام معظم رهبری مدظله‌العالی به منظور تأیید معظم‌له؛

پذیرش استعفای مدیران واحدهای تابعه شورا؛

نظارت بر حسن اجرای مصوبات شورا؛

نظارت و ارزیابی کلان عملکرد واحدهای تابعه شورا؛

تصویب ضوابط، مقررات و آیین‌نامه‌های اداری استخدامی و مالی و معاملاتی واحدهای تابعه شورا؛

رسیده است، «استقلال حوزه در تمام جهات» باید حفظ شود و تصمیم‌گیری در خصوص «برنامه‌های آموزشی و تحصیلی» در حوزه‌های علمیه‌ی باید از طریق مجاری صالح حوزوی صورت پذیرد. بنابراین تعیین تکلیف قانون‌گذار در خصوص نحوه‌ی هزینه‌کرد بودجه‌ی پژوهشی حوزه در این ماده، مغایر با اساسنامه‌های فوق‌الذکر است و از آنجا که این اساسنامه‌ها به تأیید مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) نیز رسیده است، مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی است.

ب) قانون‌گذار در ذیل ماده (۳۹)، از عبارت غیرفارسی «پروژه» که دارای معادل فارسی «طرح» است، استفاده کرده است. از طرفی، مطابق اصل (۱۵) قانون اساسی، در اسناد، مکاتبات و متون رسمی (از جمله متن قوانین) باید تنها از زبان و خط فارسی استفاده شود. بنابراین ماده (۳۵) از این حیث که متضمن واژه‌ی غیرفارسی «پروژه» است، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است.

■ دیدگاه ابهام

دستگاه‌های مذکور، به موجب ماده (۳۹) مکلف شده‌اند هر ساله حداقل پنج درصد از اعتبارات پژوهشی خود را به مطالعات و پژوهش‌های مرتبط با خانواده و رشد جمعیت در راستای اولویت پژوهشی که هر ساله از سوی «ستاد عالی جمعیت و خانواده» تعیین می‌شود، اختصاص دهند و فهرست طرح‌ها، پروژه‌های تحقیقاتی، مشخصات پژوهشگران و نتایج به دست آمده را به همراه گزارش شش‌ماهه به «ستاد عالی جمعیت و خانواده» اعلام نمایند. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و دو بار اشاره قانون‌گذار در ماده (۳۹) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۳۹)،

تأمین منابع مالی مورد نیاز حوزه‌های علمیه خواهران و جامعه الزهراء سلام‌الله‌علیها؛
تصویب برنامه و بودجه سالیانه شورا و واحدهای تابعه آن؛

تبصره- ...»

- ۱- استفاده از واژه غیرفارسی «پروژه»، مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی شناخته شد.
- ۲- ستاد عالی جمعیت و خانواده، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۳- تکلیف حوزه‌های علمیه به اقدام مذکور، با توجه به اساسنامه‌های حوزه‌های علمیه، مغایر بند (۱۰) اصل سوم و اصل (۵۷) قانون اساسی شناخته شد.

ماده ۴۱-

در راستای بند «ح» ماده (۱۰۲) برنامه ششم توسعه^۱ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است حداکثر ظرف مدت دو سال پس از لازم‌الاجراء شدن قانون، نسبت به تجهیز یا راه‌اندازی حداقل یک مرکز تخصصی درمان ناباروری سطح دو در دانشگاه‌های علوم پزشکی و حداقل یک مرکز ناباروری سطح سه به ازای هر استان اعم از دولتی و عمومی غیردولتی در قالب نظام سطح‌بندی خدمات متناسب با الگوی جمعیتی اقدام نماید.

تبصره ۱- ...

تبصره ۴- جهاد دانشگاهی موظف است حداقل ده درصد (۱۰٪) از بودجه طرح‌های نوآورانه خود را به طرح‌های مربوطه به ناباروری و زایمان‌های طبیعی استاندارد و ایمن اختصاص دهد.

۱. ماده (۱۰۲) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰) مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۱۰۲- دولت موظف است بر اساس سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده و سند جمعیت مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی با همکاری نهادهای ذی‌ربط به‌منظور تقویت و تحکیم جامعه‌ای خانواده‌محور و تقویت و تحکیم و تعالی خانواده و کارکردهای اصلی آن با رعایت شاخص‌های الگو و سبک زندگی اسلامی- ایرانی با ایجاد سازوکارها و تأمین اعتبارات لازم در قالب بودجه سنواتی اقدامات ذیل را به عمل آورد:

الف- ...

ح- تمهیدات لازم از قبیل ارائه تسهیلات جهت افزایش سلامت ازدواج و درمان ناباروری در قالب بودجه سنواتی

خ- ...»

■ نظر شورای نگهبان

تذکر: در ماده (۴۱)،

- ۱- عبارت «لازم الاجراء شدن قانون» به عبارت «لازم الاجراء شدن این قانون» تغییر یابد.
- ۲- عبارت «مراکز ناباروری سطح سه» به عبارت «مراکز درمان ناباروری سطح سه» اصلاح گردد.
- ۳- در تبصره (۴)، واژه «مربوطه» به «مربوط» تغییر یابد.

* * *

■ ماده ۴۲-

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی مکلف است دستورالعمل و راهنمای بالینی هماهنگ کشوری مربوط به پیشگیری، تشخیص به هنگام و درمان افراد نابارور و در معرض ناباروری را با بهره‌گیری از تخصص‌های مرتبط در قالب نظام سطح‌بندی خدمات ضمن ادغام در شبکه بهداشت با رویکرد به‌روزرسانی، حداکثر تا شش ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون تدوین و پس از تصویب وزیر بهداشت و تأیید ستاد عالی جمعیت و خانواده ابلاغ نماید.

■ دیدگاه ابهام

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به موجب ماده (۴۲) این مصوبه مکلف شده است دستورالعمل و راهنمای بالینی هماهنگ کشوری مربوط به پیشگیری، تشخیص به هنگام و درمان افراد نابارور و در معرض ناباروری را تدوین و پس از تصویب وزیر بهداشت و تأیید «ستاد عالی جمعیت و خانواده» ابلاغ نماید. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در ذیل ماده (۴۲) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۴۲)، ستاد عالی جمعیت و خانواده، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۴۳-

در راستای بندهای «ح» و «د» ماده (۱۰۲) قانون برنامه ششم توسعه،^۱ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است با همکاری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سازمان‌های بیمه‌گر، برنامه‌ها و اقدامات لازم را برای برخورداری همه زوج‌هایی که علی‌رغم اقدام به بارداری به مدت یک سال یا بیشتر، صاحب فرزند نشده‌اند، از برنامه‌های معاینه، بیماریابی، تشخیص علت ناباروری و درمان آن تحت پوشش کامل بیمه‌های پایه، بدون محدودیت زمان و دفعات مورد نیاز به تشخیص پزشک معالج به عمل آورد.

تبصره ۱- ...

تبصره ۳- شورای عالی بیمه موظف است حداکثر تا شش ماه پس از ابلاغ قانون، بسته خدمات پایه خود را به گونه‌ای تعریف نماید که شامل کلیه اقدامات مذکور در درمان ناباروری اولیه و ثانویه گردد.

دیدگاه ابهام

مجلس شورای اسلامی در تبصره (۳) این ماده، شورای عالی بیمه را موظف کرده است، بسته خدمات پایه‌ی خود را به گونه‌ای تعریف نماید که کلیه‌ی اقدامات مذکور در صدر این

۱. ماده (۱۰۲) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰) مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۱۰۲- دولت موظف است بر اساس سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده و سند جمعیت مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی با همکاری نهادهای ذی‌ربط به منظور تقویت و تحکیم جامعه‌ای خانواده‌محور و تقویت و تحکیم و تعالی خانواده و کارکردهای اصلی آن با رعایت شاخص‌های الگو و سبک زندگی اسلامی- ایرانی با ایجاد سازوکارها و تأمین اعتبارات لازم در قالب بودجه سنواتی اقدامات ذیل را به عمل آورد:

الف- ...

ح- تمهیدات لازم از قبیل ارائه تسهیلات جهت افزایش سلامت ازدواج و درمان ناباروری در قالب بودجه سنواتی

خ- ...

د- حمایت و توسعه بیمه سلامت در بیمه پایه و تکمیلی برای مادران در کلیه مراحل دوران بارداری تا پایان دوران شیرخوارگی

ذ- ...»

ماده در درمان ناباروری اولیه و ثانویه را در بر بگیرد. اما حکم این تبصره از این منظر که آیا لازم است مصوبات شورای عالی بیمه به تصویب هیئت وزیران برسد یا خیر، روشن نیست؛ زیرا اگر مقصود قانون‌گذار آن باشد که شورای عالی بیمه رأساً و بدون دخالت هیئت وزیران باید بسته‌ی خدمات پایه‌ی بیمه‌ای را تدوین و ابلاغ نماید، از این حیث که بسته‌ی خدمات ماهیت آیین‌نامه‌ای دارد، عدم تصویب آن از سوی هیئت وزیران مغایر با اصل (۱۳۸) قانون اساسی است. چه اینکه در اصل پیش‌گفته، تصویب آیین‌نامه تنها از سوی هیئت وزیران، کمیسیون متشکل از چند وزیر و هر یک از وزرا پذیرفته شده است. اما در مقابل، اگر منظور مقنن آن است که مصوبه‌ی شورای عالی بیمه در این خصوص باید به تأیید هیئت وزیران نیز برسد، این مقرر مغایرتی با اصل (۱۳۸) قانون اساسی نخواهد داشت. بنابراین تبصره (۳) ماده (۴۳) در وضع کنونی واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در تبصره (۳) ماده (۴۳)، از این جهت که آیا لازم است مصوبات شورای عالی بیمه، به تصویب هیئت وزیران برسد یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

■ ماده ۴۵ -

شورای عالی بیمه مکلف است حداکثر تا شش ماه پس از ابلاغ این قانون، راهنمای بالینی استاندارد پوشش بیمه‌ای خدمات سلامت زنان، مادران باردار و نوزادان را از جمله ماماها و پزشکان در مراکز خصوصی و دولتی در قالب سطح‌بندی خدمات با لحاظ نظام ارجاع تدوین و ابلاغ نماید.

■ دیدگاه ابهام

شورای عالی بیمه به موجب ماده (۴۵) موظف شده است راهنمای بالینی استاندارد پوشش بیمه‌ای خدمات سلامت زنان، مادران باردار و نوزادان را در مراکز خصوصی و دولتی در قالب سطح‌بندی خدمات با لحاظ نظام ارجاع تدوین و ابلاغ نماید. حکم این مقرر از این

حیث که مصوبه‌ی شورای عالی بیمه در خصوص راهنمای بالینی استاندارد پوشش بیمه‌ای به تصویب هیئت وزیران می‌رسد یا خیر، ابهام دارد؛ توضیح اینکه اگر غرض قانون‌گذار آن باشد که شورای عالی بیمه مکلف است رأساً و بدون دخالت هیئت وزیران این راهنما را تدوین و ابلاغ نماید، با توجه به اینکه این راهنما ماهیت آیین‌نامه‌ای دارد، عدم تصویب آن از سوی هیئت وزیران مغایر با اصل (۱۳۸) قانون اساسی است؛ زیرا تصویب آیین‌نامه در اصل مزبور تنها در صلاحیت هیئت وزیران، کمیسیون متشکل از چند وزیر و هر یک از وزرا قرار داده شده است. اما از سوی دیگر، اگر منظور مجلس شورای اسلامی آن است که مصوبه‌ی شورای عالی بیمه در این خصوص باید به تصویب هیئت وزیران نیز برسد، این مقرر مغایرتی با اصل (۱۳۸) قانون اساسی نخواهد داشت. بنابراین ماده (۴۵) در وضع کنونی واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۴۵)، از این جهت که آیا لازم است مصوبات شورای عالی بیمه، به تصویب هیئت وزیران برسد یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
تذکر: عبارت پردازی ماده (۴۵)، از لحاظ ویرایشی اصلاح گردد.

* * *

ماده ۴۶-

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است با رویکرد افزایش رشد جمعیت و تأکید بر اثرات مثبت بارداری و زایمان طبیعی، فواید فرزندآوری، کاهش فاصله ازدواج و فرزند اول و همچنین کاهش فاصله بین فرزندان، حداکثر تا یک سال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، نسبت به تغییر، اصلاح و تکمیل و به‌روزرسانی علمی متون و منابع آموزشی، مضرات مادی و معنوی سقط جنین و عوارض استفاده از داروهای ضد بارداری، منع زایمان غیرطبیعی غیرضروری، به بازآموزی و تربیت کارکنان و ارائه‌دهندگان این آموزش‌ها اقدام نماید و با آموزش کارکنان شبکه بهداشت و درمان

برای مراجعین در تمامی بازه سنی باروری، به ازای تولد فرزند اول تا پنجم در جمعیت تحت پوشش و مطابق با دستورالعمل حمایتی موضوع این حکم، به ارائه‌دهندگان خدمات به صورت افزایش پلکانی، فوق‌العاده کمک به فرزندآوری پرداخت نماید.

■ دیدگاه ابهام

قانون‌گذار در ماده (۴۶)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی را مکلف کرده است با رویکرد افزایش رشد جمعیت و تأکید بر اثرات مثبت بارداری و زایمان طبیعی، فواید فرزندآوری، نسبت به «تغییر، اصلاح و تکمیل و به‌روزرسانی» علمی متون و منابع آموزشی، مضرات مادی و معنوی سقط جنین و عوارض استفاده از داروهای ضد بارداری، منع زایمان غیرطبیعی غیرضروری، به بازآموزی و تربیت کارکنان و ارائه‌دهندگان این آموزش‌ها اقدام نماید. این در حالی است که مجلس شورای اسلامی در صدر ماده (۳۸) همین مصوبه، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی را مکلف کرده بود در اجرای آموزش‌های حین ازدواج، محتوای تدوین شده توسط شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده شورای عالی انقلاب فرهنگی را در زمینه بهداشت، سلامت باروری و فرزندآوری «عیناً آموزش دهد». به دیگر سخن، قانون‌گذار در این ماده وزارت بهداشت را مکلف کرده است که خود به «تغییر، اصلاح و تکمیل و به‌روزرسانی» متون و منابع آموزشی اقدام کند. حال آنکه در صدر ماده (۳۸)، این وزارتخانه را ملزم کرده بود محتوای تدوین شده توسط شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده شورای عالی انقلاب فرهنگی را «عیناً آموزش دهد». بنابراین با توجه به اینکه صدر ماده (۳۸) و ماده (۴۶) هر دو در خصوص آموزش از سوی وزارت بهداشت است و احکام متفاوتی را مقرر کرده است، نسبت میان این دو ماده واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۴۶)، با توجه به مفاد تقریباً مشترک مواد (۴۶) و صدر ماده (۳۸)، نسبت میان این دو ماده ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

تذکر: در ماده (۴۶)، عبارت «کاهش فاصله ازدواج و فرزند اول» به عبارت «کاهش فاصله ازدواج تا تولد فرزند اول» و عبارت «کاهش فاصله بین فرزندان» به عبارت «کاهش فاصله بین تولد فرزندان» تغییر یابد.

ماده ۴۷-

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است حداکثر سه ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون راهنمای مکتوب حفظ، مراقبت و سلامت جنین را پس از تأیید ستاد عالی جمعیت و خانواده، با توزیع در کلیه مراکز تشخیصی، بهداشتی، درمانی اعم از دولتی و غیردولتی در اختیار مادر قرار دهد.

دیدگاه مغایرت

مجلس شورای اسلامی به موجب این ماده، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی را مکلف کرده است راهنمای مکتوب حفظ، مراقبت و سلامت جنین را پس از تأیید ستاد عالی جمعیت و خانواده، در اختیار مادر قرار دهد. این در حالی است که مطابق بند (۷-۱) سیاست‌های کلی سلامت^۱، «تولیت نظام سلامت» کشور برعهده‌ی وزارت بهداشت است. بنابراین مقید شدن اختیار وزارت بهداشت در تهیه‌ی راهنمای سلامت جنین به تأیید ستاد عالی جمعیت در ماده (۴۷)، مغایر با بند (۷-۱) سیاست‌های کلی مذکور و بالتبع بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی است؛ زیرا وفق این اصل، تعیین سیاست‌های کلی نظام در صلاحیت رهبری است و دیگر نهادها همچون مجلس شورای اسلامی ملزم به تبعیت از آن هستند.

دیدگاه ابهام

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به موجب ماده (۴۷) این مصوبه مکلف شده است راهنمای مکتوب حفظ، مراقبت و سلامت جنین را پس از تأیید «ستاد عالی جمعیت و خانواده»، با توزیع در کلیه مراکز تشخیصی، بهداشتی، درمانی اعم از دولتی و غیردولتی در اختیار مادر قرار دهد. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در ماده (۴۷) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

نظر شورای نگهبان

در ماده (۴۷)،

۱. بند (۷-۱) سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی ۱۳۹۲/۱/۱۸ مقام معظم رهبری: «تولیت نظام سلامت شامل سیاست‌گذاری‌های اجرایی، برنامه‌ریزی‌های راهبردی، ارزشیابی و نظارت توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.»

- ۱- لزوم تأیید راهنمای مکتوب حفظ، مراقبت و سلامت جنین توسط ستاد عالی جمعیت و خانواده، معیار بند (۷-۱) سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری و در نتیجه معیار بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی شناخته شد.
- ۲- ستاد عالی جمعیت و خانواده، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- تذکر: در ماده (۴۷)، واژه «مادر» به «مادران» تغییر یابد.

* * *

ماده ۵۰-

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است در راستای تأمین، حفظ، ارتقاء سلامت مادر و نوزاد و کاهش سالانه پنج درصد (۵٪) از میزان زایمان غیرطبیعی نسبت به نرخ کل زایمان در کشور تا رسیدن به نرخ میانگین جهانی، اقدام به اجرای موارد ذیل نماید و گزارش اقدامات و نتایج حاصل را هر سه ماه یکبار به ستاد عالی جمعیت و خانواده ارائه نماید.

الف- یکپارچه‌سازی سیاست‌های ترویج زایمان طبیعی و کاهش غیرطبیعی در حوزه‌های بهداشت، درمان، آموزش، پژوهش، غذا، دارو، خدمات بیمه‌ای و برقراری ارتباط منطقی بین آنها

ب- ...

ث- اصلاح تعرفه‌ها و کارانه در جهت افزایش زایمان طبیعی

ج- ممنوعیت پرداخت بیمه در موارد سزارین به درخواست مادر

چ- توسعه منظم و منسجم زایمان‌های بدون درد با تجهیز بیمارستان‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی و تأمین متخصص و تکنسین بیهوشی و مانند آن به عنوان جایگزین سزارین به میزان سالانه پنج درصد (۵٪) افزایش، نسبت به سال پایه و تأثیرگذاری آن

بر شاخص‌های اعتبارسنجی بیمارستان‌ها.

ح- ...

خ- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است نسبت به ارزشیابی عملکرد کادر بهداشتی درمانی بر حسب میزان رضایت مادران، در ارائه مراقبت با کیفیت بارداری و زایمان طبیعی و اعمال آن در کارانه ارائه‌دهندگان خدمات اقدام نماید. شاخص‌های ارزشیابی و شیوه‌نامه‌های مربوط باید به تأیید ستاد عالی جمعیت برسد.

د- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است عملکرد بیمارستان‌ها را در زمینه کاهش سالانه پنج درصد (۵٪) از میزان زایمان غیرطبیعی نسبت به نرخ کل زایمان را به عنوان پیش‌نیاز اعتباربخشی به بیمارستان‌ها قرار دهد.

«دیدگاه مغایرت»

الف) مجلس شورای اسلامی در بند (ج) ماده (۵۰)، پرداخت بیمه در موارد سزارین به درخواست مادر را ممنوع کرده است که اطلاق این حکم مغایر با موازین شرع است؛ توضیح آنکه این حکم نسبت به قراردادهای بیمه‌ای سابق که پیش از تصویب این مصوبه منعقد شده است و به موجب آن قراردادهای پرداخت بیمه در موارد سزارین به درخواست مادر نیز موضوع تعهد بیمه‌گر بوده است، مغایر با قراردادهای خصوصی افراد و در نتیجه خلاف موازین شرع است. بنابراین اطلاق شمول حکم بند (ج) ماده (۵۰) نسبت به قراردادهای بیمه‌ی سابق مغایر با موازین فقهی است.

ب) قانون‌گذار در بندهای (ج) و (چ) ماده (۵۰)، از عبارت غیرفارسی «سزارین» استفاده کرده است. همچنین در بند (چ) همین ماده، واژه‌ی «تکنسین» و در بند (خ) واژه‌ی «کادر» را استعمال کرده است. از طرفی، مطابق اصل (۱۵) قانون اساسی، در اسناد، مکاتبات و متون رسمی (از جمله متن قوانین) باید تنها از زبان و خط فارسی استفاده شود. بنابراین بندهای (ج)، (چ) و (خ) ماده (۵۰) از این حیث که متضمن واژه‌های غیرفارسی «سزارین»، «تکنسین» و «کادر» است، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است.

«دیدگاه ابهام»

الف) قانون‌گذار در بند (ج) این مقرر، پرداخت بیمه در موارد سزارین «به درخواست مادر» را منع کرده است. این در حالی است که مقصود قانون‌گذار از عبارت فوق روشن نیست و مشخص نیست آیا فروضی که درخواست مادر نسبت به سزارین منطبق با نظر پزشک است را نیز شامل می‌شود یا خیر و از این حیث واجد ابهام است؛ زیرا اگر مقصود قانون‌گذار شامل فرض پیش‌گفته نیز بشود، محروم شدن این مادر از حمایت بیمه‌ای مغایر با نظام اداری صحیح در بخش سلامت، موضوع بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی خواهد بود. اما در مقابل، اگر مقصود مجلس شورای اسلامی از عبارت فوق تنها ناظر به فروضی باشد که مادر علی‌رغم امکان پزشکی زایمان طبیعی مایل به سزارین است، این مقرر مغایرتی با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی ندارد. بنابراین عبارت «به درخواست مادر» در بند (ج) ماده (۵۰) واجد ابهام است.

ب) وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در بند (خ) این ماده مکلف شده است نسبت به ارزشیابی عملکرد کادر بهداشتی درمانی بر حسب میزان رضایت مادران، در ارائه مراقبت با کیفیت بارداری و زایمان طبیعی و اعمال آن در کارانه ارائه‌دهندگان خدمات اقدام نماید. همچنین شاخص‌های ارزشیابی و شیوه‌نامه‌های مربوط باید به تأیید «ستاد عالی جمعیت» برسد. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در بند (خ) ماده (۵۰) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

ج) به موجب بند (د) این ماده، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است عملکرد بیمارستان‌ها را در زمینه کاهش سالانه پنج درصد از میزان زایمان غیرطبیعی نسبت به نرخ کل زایمان را به عنوان پیش‌نیاز اعتباربخشی به بیمارستان‌ها قرار دهد. این در حالی است که روشن نیست تکلیف فوق مبنی بر افزایش زایمان‌های طبیعی مقید به حفظ سلامت مادر و کودک است مقرر شده است یا اطلاق دارد و این بند از این حیث واجد ابهام است؛ زیرا اگر حکم فوق اطلاق داشته باشد و بیمارستان‌ها در راستای ارتقای خود در اعتباربخشی وزارت بهداشت و بدون در نظر گرفتن سلامت مادر و کودک، صرفاً به افزایش

نرخ زایمان طبیعی اقدام کنند و به عبارت دیگر حتی در مواردی که به تشخیص پزشک و برای حفظ سلامت مادر و کودک، زایمان غیرطبیعی لازم است نیز استفاده از این شیوه، موجب کاهش اعتبار آن‌ها گردد و این امر موجب سوق دادن بیمارستان‌ها به زایمان طبیعی ولو در شرایط مذکور شود، این مقرر مغایر با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی در خصوص نظام اداری صحیح در بخش سلامت خواهد بود. اما در مقابل، اگر رعایت سلامت مادر و کودک قید منظور قانون‌گذار از افزایش زایمان‌های طبیعی بوده باشد، این حکم مغایرتی با اصل مذکور نخواهد داشت. بنابراین بند (د) ماده (۵۰) در وضع کنونی واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۵۰)،

۱- در بند (ج)، اطلاق ممنوعیت پرداخت بیمه در موارد مذکور، نسبت به قراردادهای بیمه‌ای که سابق بر این قانون منعقد شده است و پرداخت بیمه در این موارد نیز در تعهد بیمه‌گر بوده است، خلاف موازین شرع شناخته شد.

۲- بند (ج)، از جهت شمول مواردی که زایمان غیرطبیعی به درخواست مادر بوده و این درخواست منطبق با نظر پزشک نیز بوده است ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۳- استفاده از واژه‌های غیرفارسی «سزارین» در بندهای (ج) و (چ)، «تکنسین» در بند (چ) و «کادر» در بند (خ)، مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی شناخته شد.

۴- در بند (خ)، ستاد عالی جمعیت و خانواده، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۵- بند (د)، از این جهت که آیا تعیین کاهش سالانه میزان زایمان غیرطبیعی نسبت به نرخ کل زایمان، به عنوان پیش‌نیاز اعتبار بخشی به بیمارستان‌ها، مقید به حفظ سلامت مادر و کودک است یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
تذکر: در ماده (۵۰)،

۱- در بند (الف)، عبارت «کاهش غیرطبیعی» به عبارت «کاهش زایمان غیرطبیعی» تغییر یابد.

۲- در بند (ث)، لازم است قید «در چارچوب قوانین و مقررات» به حکم مذکور اضافه گردد.

ماده ۵۱-

هرگونه توزیع رایگان و ارائه اقلام مرتبط با پیشگیری از بارداری و کار گذاشتن اقلام پیشگیری و تشویق به استفاده از آنها در شبکه بهداشتی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی ممنوع می‌باشد.

تبصره ۱- وزارت بهداشت مکلف است حداکثر سه ماه پس از لازم‌الاجراء شدن قانون، منطبق بر منابع معتبر پزشکی دستورالعمل ارائه دارو، خدمات و اقلام مرتبط با جلوگیری از بارداری را برای افرادی که بارداری باعث خطر جانی برای مادر و یا جنین می‌شود تهیه و با تصویب ستاد عالی جمعیت و خانواده اجرایی نماید.

تبصره ۲- هرگونه ارائه داروهای هورمونی جلوگیری از بارداری در داروخانه‌های سراسر کشور باید مطابق دستورالعمل فوق و با تجویز پزشک باشد.

دیدگاه مغایرت

الف) قانون‌گذار در صدر ماده (۵۱)، هرگونه توزیع رایگان و ارائه اقلام مرتبط با پیشگیری از بارداری و کار گذاشتن اقلام پیشگیری و تشویق به استفاده از آنها در شبکه بهداشتی درمانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی را ممنوع کرده است. اما تبصره (۱) در مقام بیان موارد مجاز استثنائی، ارائه دارو، خدمات و اقلام مرتبط با جلوگیری از بارداری را تنها برای «افرادی که بارداری باعث خطر جانی برای مادر و یا جنین» می‌شود تجویز کرده است. حال آنکه علاوه بر موارد خطر جانی، موارد دیگری نیز وجود دارد که بارداری موجب ضرر جدی برای مادر یا جنین خواهد شد که اشاره نکردن قانون‌گذار به این استثناء، خلاف شرع و بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است؛ چرا که منع کردن افراد از پیشگیری از بارداری در مواردی که بارداری موجب ضرر معنی‌به‌به مادر یا جنین است، تضییقی بلاوجه در قبال شهروندان و مغایر با نظام اداری صحیح در بخش سلامت است. بنابراین اطلاق حکم تبصره (۱) ماده (۵۱) نسبت به موارد ضرر جدی برای مادر و جنین، مغایر با موازین شرعی و بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است.

ب) بر اساس تبصره (۲) ماده (۵۱)، هرگونه ارائه داروهای هورمونی جلوگیری از بارداری در داروخانه‌های سراسر کشور، باید مطابق دستورالعمل موضوع تبصره (۱) و با تجویز

پزشک باشد. اطلاق حکم مذکور نسبت به موارد ضرر جدی یا موارد ضروری به تشخیص پزشک، خلاف شرع و بند (۱۰) اصل سوم قانون اساسی است؛ زیرا دستورالعمل موضوع تبصره (۱)، پیشگیری از بارداری را تنها در موارد ضرر جانی برای مادر و جنین تجویز کرده است و موارد ضرر جدی برای مادر یا جنین یا دیگر موارد ضروری به تشخیص پزشک را مجوز جلوگیری از بارداری ندانسته است. بنابراین منع کردن افراد از استفاده از داروهای هورمونی در تبصره (۲) در موارد ضرر جدی برای مادر یا جنین یا دیگر موارد ضروری به تشخیص پزشک، تضییعی بلاوجه در قبال شهروندان و مغایر با نظام اداری صحیح در بخش سلامت است. بنابراین اطلاق حکم تبصره (۲) ماده (۵۱) نسبت به موارد ضرر جدی یا موارد ضروری به تشخیص پزشک، مغایر با موازین شرعی و بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی است.

«دیدگاه ابهام»

الف) به موجب تبصره (۱) این ماده، وزرات بهداشت مکلف شده است مطابق بر منابع معتبر پزشکی دستورالعمل ارائه دارو، خدمات و اقلام مرتبط با جلوگیری از بارداری را برای افرادی که بارداری باعث خطر جانی برای مادر و یا جنین می‌شود تهیه و با تصویب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» اجرایی کند. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در تبصره (۱) ماده (۵۱) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

ب) به موجب تبصره (۲) این ماده، هرگونه ارائه داروهای هورمونی جلوگیری از بارداری در داروخانه‌های سراسر کشور، باید با تجویز پزشک باشد. اما قانون‌گذار در خصوص مواردی که استفاده از داروهای مذکور بنا به دلایلی لازم است اما دسترسی به پزشک وجود ندارد، تعیین تکلیف نکرده است و مقرر از این حیث واجد ابهام است.

«نظر شورای نگهبان»

در ماده (۵۱)،

۱- در تبصره (۱)، اطلاق حکم نسبت به «موارد ضرر جدی» برای مادر و جنین به غیر از خطر جانی، به عنوان موارد مجاز، خلاف شرع و بند (۱۰) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.

- ۲- در تبصره (۱)، ستاد عالی جمعیت و خانواده، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۳- در تبصره (۲)، اطلاق حکم نسبت به موارد ضرر جدی یا موارد ضروری به تشخیص پزشک، خلاف شرع و بند (۱۰) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.
- ۴- در تبصره (۲)، از جهت روشن نبودن تکلیف مواردی که استفاده از داروهای مذکور لازم بوده اما دسترسی به پزشک وجود ندارد، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- تذکر: در تبصره (۱) ماده (۵۱)، عبارت «لازم‌الاجراء شدن قانون» به عبارت «لازم‌الاجراء شدن این قانون» تغییر یابد.

* * *

ماده ۵۲-

عقیم‌سازی زنان و مردان به جز در موارد استثنایی و در جایی که بارداری برای مادر خطر جانی دارد، ممنوع است. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است با همکاری پزشکی قانونی حداکثر سه ماه پس از لازم‌الاجراء شدن قانون، منطبق بر منابع معتبر پزشکی دستورالعمل موارد مجاز برای عقیم‌سازی را که خطر جانی برای مادر دارد تهیه و با تأیید ستاد عالی جمعیت و خانواده و تصویب وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، اجرایی نماید.

دیدگاه ابهام

الف) به موجب حکم ماده (۵۲)، «عقیم‌سازی» زنان و مردان به جز در موارد استثنایی و در جایی که بارداری برای مادر خطر جانی دارد، ممنوع شده است. این در حالی است که روشن نیست مقصود قانون‌گذار از عبارت «عقیم‌سازی» شامل موارد موقتی نیز می‌شود یا تنها عقیم‌سازی‌های دائم را منع کرده است. بنابراین عبارت «عقیم‌سازی» در ماده (۵۲) از این حیث که مشخص نیست عقیم‌سازی‌های موقت را نیز در بر گرفته است یا خیر، واجد ابهام است.

ب) مجلس شورای اسلامی در ماده (۵۲) این مصوبه، عقیم‌سازی زنان و مردان به جز در

«موارد استثنایی» و در جایی که بارداری برای مادر خطر جانی دارد، منع کرده است. اما مقصود قانون‌گذار از «موارد استثنایی» که عقیم‌سازی مجاز است روشن نیست. بنابراین مفهوم عبارت «موارد استثنایی» در ماده (۵۲) روشن نیست و این مقرر و واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

ماده (۵۲)،

۱- از این جهت که «عقیم‌سازی»، شامل موارد موقت نیز می‌شود یا صرفاً مربوط به موارد دائم است، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۲- از این جهت که روشن نیست، «موارد استثنایی» مذکور در ماده شامل چه مواردی است، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

تذکر: در ماده (۵۲)، عبارت «پزشکی قانونی» به عبارت «سازمان پزشکی قانونی»، عبارت «عقیم‌سازی را که خطر جانی برای مادر دارد» به عبارت «عقیم‌سازی در مواردی که بارداری خطر جانی برای مادر دارد» و عبارت «لازم‌الاجراء شدن قانون» به عبارت «لازم‌الاجراء شدن این قانون» تغییر یابد.

■ ماده ۵۳-

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است حداکثر سه ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، کلیه «دستورالعمل‌های صادره» مرتبط با بارداری و سلامت مادر و جنین که ممکن است عوارضی برای آنها ایجاد کند و یا اینکه کادر بهداشتی درمانی یا مادر را به سقط جنین توصیه یا راهنمایی کند، به نحو ذیل مورد بازنگری قرار داده و پس از تأیید ستاد عالی جمعیت و خانواده به اجراء درآورد:

استانداردسازی عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات، آموزش مؤثر و قانون‌مند آنها، پایش و ارزشیابی عملکرد و صدور یا لغو مجوز خدمت آنها

۲- اصلاح روش‌های این مداخلات و به استاندارد رساندن مقادیر مثبت و منفی کاذب با رعایت شاخص‌های به‌روز و استانداردهای علمی و تعیین مسئولیت عاملین خدمت

۳- ...

تبصره ۱- عدم ارجاع مادر باردار به غربالگری ناهنجاری جنینی توسط پزشک یا اعضای کادر بهداشتی و درمانی تخلف نبوده و نباید منجر به محاکمه و یا پیگیری آنها گردد و در صورت ارجاع مادر باردار به غربالگری که منجر به حدوث سقط یا سایر عوارض گردد، پزشک صرفاً در صورتی که در چهارچوب دستورالعمل مورد تأیید ستاد عالی جمعیت و خانواده عمل کرده باشد، مرتکب تخلفی نشده است.

تبصره ۲- از زمان لازم‌الاجراء شدن این قانون هرگونه توصیه به مادران باردار توسط کادر بهداشت و درمان یا تشویق یا ارجاع از سوی درمان‌گران به تشخیص ناهنجاری جنین مجاز نبوده و صرفاً در قالب تبصره (۳) این ماده مجاز است.

تبصره ۳- جهت استانداردسازی، نظارت، پایش و ارزشیابی در مواردی که به درخواست والدین و با تجویز پزشک متخصص آزمایش تشخیص ناهنجاری جنین تجویز گردد، باید اطلاعات مادر، پزشک، مستندات، دلایل تجویز یا اقدام را در پرونده الکترونیک سلامت بیمار و سامانه ماده (۵۴) این قانون درج و بارگذاری نماید.

«دیدگاه مغایرت»

الف) به موجب تبصره (۱) ماده (۵۳)، عدم ارجاع مادر باردار به غربالگری ناهنجاری جنینی توسط پزشک یا اعضای کادر بهداشتی و درمانی تخلف محسوب نمی‌شود و نباید منجر به محاکمه این افراد شود. اطلاق حکم مزبور نسبت به مواردی که پزشک یا کادر درمانی علم یا ظن قوی به ناهنجاری جنین و لزوم ارجاع مادر به غربالگری داشته باشند، خلاف موازین شرعی است؛ زیرا اقتضای عرفی مراجعه مادر باردار به پزشک و پرداخت حق ویزیت آن است که او در صورتی که علم یا ظن اطمینانی به وجود ناهنجاری در جنین داشته باشد، به مادر اطلاع دهد و برای تشخیص موضوع وی را به غربالگری ارجاع دهد. بنابراین اطلاق حکم تبصره (۱) این ماده مبنی بر عدم تخلف پزشک و کادر درمان نسبت به فروضی که علم یا ظن قوی به ناهنجاری جنین وجود داشته باشد، مغایر با موازین فقهی است.

ب) مطابق تبصره (۱) این ماده، در صورت ارجاع مادر باردار به غربالگری که منجر به حدوث سقط یا سایر عوارض گردد، پزشک صرفاً در صورتی که در چهارچوب «دستورالعمل مورد

تأیید ستاد عالی جمعیت و خانواده» عمل کرده باشد، مرتکب تخلفی نشده است. این در حالی است که مطابق بند (۷-۱) سیاست‌های کلی سلامت، «تولیت نظام سلامت» کشور برعهده‌ی وزارت بهداشت است. بنابراین مقید شدن اجرای دستورالعمل غربالگری به تأیید توسط ستاد عالی جمعیت و خانواده، مغایر سیاست‌های کلی مذکور و در نتیجه مغایر بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی شناخته شد؛ زیرا وفق این اصل، تعیین سیاست‌های کلی نظام در صلاحیت رهبری است و مجلس شورای اسلامی و دیگر قوا ملزم به تبعیت از آن هستند. ج) مطابق تبصره (۱) ماده‌ی حاضر، در صورت ارجاع مادر باردار به غربالگری که منجر به حدوث سقط یا سایر عوارض گردد، پزشک صرفاً در صورتی که در چهارچوب دستورالعمل مورد تأیید ستاد عالی جمعیت و خانواده عمل کرده باشد، مرتکب تخلفی نشده است. اطلاق حکم پیش‌گفته مبنی بر عدم تخلف پزشک در صورت اقدام مطابق دستورالعمل، نسبت به مواردی که پزشک علم به لزوم عمل بر خلاف احکام دستورالعمل را دارد، مغایر با موازین شرع است؛ زیرا اقتضای عرفی مراجعه مادر باردار به پزشک و پرداخت حق ویزیت آن است که پزشک در صورتی که علم و یقین به امری داشت مطابق آن عمل کند و مقررات دستورالعمل را در نظر نگیرد. بنابراین اطلاق حکم تبصره (۱) در موارد علم پزشک به لزوم عمل بر خلاف احکام دستورالعمل مغایر با موازین شرعی است. البته اگر دستورالعمل مذکور به نحوی تدوین شود که پزشک مجاز باشد در صورت علم از مقررات آن تخلف کند، این اشکال منتفی می‌شود.

«دیدگاه ابهام»

الف) به موجب تبصره (۱) این ماده، در صورت ارجاع مادر باردار به غربالگری که منجر به حدوث سقط یا سایر عوارض گردد، پزشک صرفاً در صورتی که در چهارچوب دستورالعمل مورد تأیید «ستاد عالی جمعیت و خانواده» عمل کرده باشد، مرتکب تخلفی نشده است. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار

۱. بند (۷-۱) سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی ۱۳۹۳/۱/۱۸ مقام معظم رهبری: «تولیت نظام سلامت شامل سیاست‌گذاری‌های اجرایی، برنامه‌ریزی‌های راهبردی، ارزشیابی و نظارت توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.»

در تبصره (۱) ماده (۵۳) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

ب) به موجب تبصره (۳) این ماده، جهت استانداردسازی، نظارت، پایش و ارزشیابی در مواردی که به درخواست والدین و با «تجویز پزشک متخصص» آزمایش تشخیص ناهنجاری جنین تجویز گردد، باید اطلاعات مادر، پزشک، مستندات، دلایل تجویز یا اقدام را در پرونده الکترونیک سلامت بیمار و سامانه ماده (۵۴) این قانون درج و بارگذاری شود. این در حالی است که مشخص نیست «تجویز پزشک متخصص» در این تبصره نیز مقید به رعایت دستورالعمل موضوع تبصره (۱) این ماده شده است یا خیر. بنابراین عبارت «تجویز پزشک متخصص» در تبصره (۳) ماده (۵۳) واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۵۳)،

- ۱- اطلاق حکم صدر تبصره (۱)، نسبت به مواردی که علم یا ظن قوی به لزوم ارجاع وجود داشته باشد، خلاف موازین شرع شناخته شد.
 - ۲- در تبصره (۱)، ستاد عالی جمعیت و خانواده، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
 - ۳- در تبصره (۲)،^۱ لزوم تأیید دستورالعمل غربالگری توسط ستاد عالی جمعیت و خانواده، مغایر بند (۷-۱) سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری و در نتیجه مغایر بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی شناخته شد.
 - ۴- در تبصره (۲)،^۲ اطلاق عدم تخلف پزشک در صورت اقدام در چارچوب دستورالعمل، نسبت به مواردی که پزشک علم به لزوم عمل بر خلاف دستورالعمل دارد، خلاف شرع شناخته شد؛ مگر اینکه این امر در دستورالعمل پیش‌بینی شده باشد.
 - ۵- تبصره (۳)، از این جهت که آیا تجویز پزشک نیز باید در چارچوب دستورالعمل مذکور در تبصره (۲)^۳ باشد یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- تذکر: در ماده (۵۳)،

۱. تبصره (۱) مقصود بوده است و عبارت دچار اشکال نگارشی است.
۲. تبصره (۱) مقصود بوده است و عبارت دچار اشکال نگارشی است.
۳. تبصره (۱) مقصود بوده است و عبارت دچار اشکال نگارشی است.

- ۱- در بند (۲)، عبارت «استاندارهای علمی» به عبارت «استانداردهای علمی» تغییر یابد.
- ۲- در تبصره (۳)، بعد از عبارت متخصص، «،» گذاشته شود.

* * *

ماده ۵۴-

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است طی شش ماه از لازم‌الاجراء شدن این قانون، ضمن استقرار سامانه جامع نسبت به ثبت اطلاعات کلیه مراجعین باروری، بارداری، سقط و دلایل آن و زایمان و نحوه آن در کلیه مراکز بهداشتی، درمانی، آزمایشگاه‌ها، مراکز ناباروری و مراکز رادیولوژی اعم از دولتی و غیردولتی با رعایت اصول محرمانگی اقدام کند.

تبصره ۱- هر یک از مراکز مذکور در صدر ماده که بعد از یک سال از لازم‌الاجراء شدن قانون در این سامانه ثبت نشده باشند یا اطلاعات مراجعین خود را به‌روزرسانی نکرده باشد، در مرحله اول به اخطار کتبی، در مرحله دوم تعلیق سه ماهه و در مرحله سوم به سلب مجوز از سوی مراجع انتظامی محکوم می‌شوند.

تبصره ۲- ...

دیدگاه مغایرت

قانون‌گذار در ماده (۵۴)، از عبارت غیرفارسی «رادیولوژی» استفاده کرده است. از طرفی، مطابق اصل (۱۵) قانون اساسی، در اسناد، مکاتبات و متون رسمی (از جمله متن قوانین) باید تنها از زبان و خط فارسی استفاده شود. بنابراین ماده (۵۴) از این حیث که متضمن واژه‌ی غیرفارسی «رادیولوژی» است، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است.

دیدگاه ابهام

مطابق تبصره (۱) این مقرر، هر یک از مراکز بهداشتی، درمانی، آزمایشگاه‌ها، مراکز ناباروری و مراکز رادیولوژی که بعد از یک سال از لازم‌الاجراء شدن قانون در سامانه‌ی موضوع این ماده ثبت نشده باشند یا اطلاعات مراجعین خود را به‌روزرسانی نکرده باشند،

در مرحله اول به اخطار کتبی، در مرحله دوم تعلیق سه ماهه و در مرحله سوم به سلب مجوز از سوی مراجع انتظامی محکوم می‌شوند. این در حالی است که فاصله‌ی زمانی میان مراحل اول، دوم و سوم برخورد انتظامی با مراکز متخلف روشن نشده است. بنابراین حکم تبصره (۱) ماده (۵۴)، از این حیث که فاصله‌ی زمانی بین مراحل سه‌گانه‌ی مذکور مشخص نشده است، ابهام دارد.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۵۴)،

- ۱- استفاده از واژه غیرفارسی «رادیولوژی»، مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی شناخته شد.
 - ۲- تبصره (۱)، از این جهت که فاصله زمانی بین مراحل مذکور مشخص نیست، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- تذکر: در ماده (۵۴)، عبارت «لازم‌الاجراء شدن قانون» به عبارت «لازم‌الاجراء شدن این قانون» و در تبصره (۱)، عبارت «صدر ماده» به عبارت «ذیل ماده» تغییر یابد.

* * *

■ ماده ۵۵-

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است برنامه جامعی برای کنترل، پیشگیری و کاهش سقط خود به خودی جنین به صورت ادغام در شبکه شامل آموزش عمومی اصلاح سبک زندگی و آسیب‌های وارده ناشی از تغذیه و داروها بر سلامت جنین را اجراء نماید.

■ دیدگاه مغایرت

قانون‌گذار در ماده (۵۵)، از عبارت غیرفارسی «کنترل» استفاده کرده است. از طرفی، مطابق اصل (۱۵) قانون اساسی، در اسناد، مکاتبات و متون رسمی (از جمله متن قوانین) باید تنها از زبان و خط فارسی استفاده شود. بنابراین ماده (۵۵) از این حیث که متضمن واژه‌ی غیرفارسی «کنترل» است، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۵۵)، استفاده از واژه غیرفارسی «کنترل»، مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی شناخته شد. تذکر: در ماده (۵۵)، واژه «شبکه» به عبارت «شبکه بهداشت» تغییر یابد.

■ ماده ۵۶-

سازمان پزشکی قانونی مکلف است حداکثر سه ماه پس از ابلاغ این قانون دستورالعمل اجرایی سقط را در شورای مرکب از رئیس سازمان پزشکی قانونی کشور به عنوان رئیس شورا، سه فقیه مجتهد متجزی در فقه پزشکی به تعیین رئیس قوه قضائیه، سه نفر متخصص مرتبط با معرفی وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، یک نفر متخصص پزشکی قانونی با معرفی ریاست سازمان پزشکی قانونی و یک نفر قاضی دیوان عالی کشور به پیشنهاد رئیس قوه قضائیه و یک نفر نماینده‌ی عضو کمیسیون بهداشت مجلس به عنوان ناظر، تدوین و تصویب نماید. مصوبات با اکثریت آراء و مشروط به رأی موافق حداقل دو فقیه، لازم‌الاجراء بوده و پس از آن قانون سقط درمانی مصوب ۱۳۸۴/۰۳/۲۵ نسخ می‌گردد.

تبصره ۱- شورای مذکور در این ماده مکلف است مسائل مستحدثه در زمینه باروری و پیشگیری و درمان ناباروری را نیز مورد بررسی قرار داده و دستورالعمل فقهی آن را به شیوه این ماده تعیین نماید.

تبصره ۲- کلیه دستورالعمل‌ها و رویه‌ها در حوزه باروری، سقط و ناباروری در این شورا به صورت سالیانه به شیوه این ماده مورد بازنگری قرار می‌گیرد.

تبصره ۳- کلیه مراکز پزشکی قانونی مکلفند بر اساس دستورالعمل ابلاغی، موارد مشمول را به کمیسیون سقط قانونی ارجاع نمایند. این کمیسیون که مرکب از یک قاضی ویژه، یک پزشک متخصص متعهد و یک متخصص پزشکی قانونی می‌باشد، با رعایت اصل (عدم جواز سقط در موارد تردید) بر اساس دستورالعمل فقهی مربوط، با اکثریت آرا مشروط به اینکه قاضی عضو کمیسیون موافق آن باشد، اقدام به صدور

رأی می‌نماید. این رأی قطعی است.

تبصره ۴- ...

«دیدگاه مغایرت»

الف) سازمان پزشکی قانونی به موجب حکم این ماده مکلف شده است دستورالعمل اجرایی سقط را در شورایی مرکب از رئیس سازمان پزشکی قانونی کشور، سه فقیه مجتهد متجزی در فقه پزشکی، سه نفر متخصص مرتبط، یک نفر متخصص پزشکی قانونی و یک نفر قاضی دیوان عالی کشور و یک نفر نماینده‌ی عضو کمیسیون بهداشت مجلس به عنوان ناظر، تدوین و تصویب نماید و مصوبات با اکثریت آراء و مشروط به رأی موافق حداقل دو فقیه، لازم‌الاجراء خواهد بود. قانون‌گذار وجود سه فقیه در ترکیب فوق و رأی موافق آنها به دستورالعمل اجرایی را به منزله‌ی اعتبار شرعی آن دانسته است. حال آنکه مطابق اصل (۴) قانون اساسی، تشخیص مطابقت کلیه‌ی قوانین و مقررات با موازین اسلامی، با فقهای شورای نگهبان است. بنابراین حکم ماده (۵۶) مبنی بر شرعی تلقی کردن دستورالعمل موضوع این ماده با نظر فقیهانی غیر از فقهای شورای نگهبان، مغایر با اصل (۴) قانون اساسی است.

ب) مجلس شورای اسلامی در این مقرر، تصویب دستورالعمل اجرایی سقط و تعیین موارد مجاز سقط را به صورت مطلق به شورای مذکور در این ماده واگذار کرده است و این واگذاری مغایر با اصل (۸۵) قانون اساسی است؛ زیرا مطابق این اصل، قانون‌گذاری از وظایف انحصاری مجلس است که اصولاً قابل واگذاری به دیگر نهادها نیست و نظر به اینکه تعیین موارد مجاز سقط از مواردی است که به روشنی دارای ماهیت تقنینی است و وجود قانون سقط درمانی نیز مؤید همین امر است، واگذاری مطلق آن به شورای مذکور بدون ارائه‌ی ضوابط و معیارهای آن از سوی قانون‌گذار، مصداق قانون‌گذاری تفویضی است. بنابراین حکم ماده (۵۶) از جهت واگذاری تصویب دستورالعمل اجرایی سقط و تعیین موارد مجاز سقط به شورای مصرح در این ماده، مغایر با اصل (۸۵) قانون اساسی است.

ج) به موجب تبصره (۱) ماده (۵۶)، شورای مذکور در این ماده مکلف شده است مسائل

مستحدثه در زمینه‌ی باروری و پیشگیری و درمان ناباروری را نیز مورد بررسی قرار داده و دستورالعمل فقهی آن را به «شیوه این ماده» تعیین نماید. از طرفی، شیوه‌ی ذکر شده در صدر این ماده از حیث شرعی تلقی کردن مصوبات با نظر فقیهانی غیر از فقهای شورای نگهبان و واگذاری امور تقنینی به این شورا مغایر با اصول (۴) و (۸۵) قانون اساسی است. بنابراین حکم تبصره (۱) ماده (۵۶) نیز از حیث مقرر کردن تصویب دستورالعمل فقهی مطابق شیوه‌ی صدر این ماده، مبنیاً مغایر با اصول (۴) و (۸۵) قانون اساسی است.

د) مطابق تبصره (۳) این ماده، کلیه‌ی مراکز پزشکی قانونی مکلفند بر اساس «دستورالعمل ابلاغی»، موارد مشمول را به کمیسیون سقط قانونی ارجاع نمایند. مقصود قانون‌گذار از عبارت «دستورالعمل ابلاغی» اشاره به دستورالعمل مقرر شده در صدر این ماده است. از طرفی، دستورالعمل مذکور از حیث شرعی تلقی کردن مصوبات با نظر فقیهانی غیر از فقهای شورای نگهبان و واگذاری امور تقنینی به این شورا مغایر با اصول (۴) و (۸۵) قانون اساسی است. بنابراین حکم تبصره (۳) ماده (۵۶) نیز از حیث اشاره به دستورالعمل مذکور در صدر این ماده، مبنیاً بر ایراد مذکور در صدر ماده، مغایر با اصول (۴) و (۸۵) قانون اساسی است.

ه) سازمان پزشکی قانونی به موجب حکم ماده (۵۶) مکلف شده است دستورالعمل اجرایی سقط را در شورایی مرکب از اعضای همچون سه فقیه مجتهد متجزی در فقه پزشکی به تعیین رئیس قوه‌ی قضائیه تدوین کند. انتخاب فقیهان مذکور از سوی رئیس قوه‌ی قضائیه از این حیث که تکلیفی خارج از وظایف مصرح وی در قانون اساسی است، مغایر با اصول (۵۷)، (۱۵۶) و (۱۵۷) قانون اساسی است؛ زیرا مطابق اصول مزبور، قوای سه‌گانه در جمهوری اسلامی از هم مستقل هستند و قوه‌ی قضائیه و رئیس آن نیز دارای وظایف روشنی همچون استماع تظلمات و پیشگیری از وقوع جرایم است. بنابراین حکم ماده (۵۶) مبنی بر انتخاب سه فقیه مجتهد از سوی رئیس قوه‌ی قضائیه مغایر با اصول (۵۷)، (۱۵۶) و (۱۵۷) قانون اساسی است.

«دیدگاه عدم مغایرت»

انتخاب شدن سه فقیه مجتهد متجزی در فقه پزشکی از سوی رئیس قوه‌ی قضائیه در

ماده (۵۶) این مصوبه، مغایرتی با اصول (۵۷)، (۱۵۶) و (۱۵۷) قانون اساسی ندارد؛ زیرا اولاً عناوین عام مذکور در اصل (۱۵۶) قانون اساسی همچون «احیای حقوق عامه» و «پیشگیری از وقوع جرم» بر موضوع فعالیت شورای موضوع ماده (۵۶) قابل صدق است و در نتیجه ورود رئیس قوه در این حوزه مغایرتی با وظایف وی ندارد. ثانیاً متولی اصلی تکلیف موضوع این مقرر، سازمان پزشکی قانونی است و با توجه به اینکه این سازمان از سازمان‌های تابعه‌ی قوه‌ی قضائیه است، تعیین عضو در یکی از شوراهای زیر مجموعه‌ی آن، خارج از صلاحیت رئیس قوه‌ی قضائیه تلقی نمی‌شود. بنابراین حکم ماده (۵۶) این مصوبه در خصوص تعیین فقیهان عضو شورای موضوع این ماده از سوی رئیس قوه‌ی قضائیه، خارج از وظایف وی نیست تا وجهی برای مغایرت آن با اصول (۵۷)، (۱۵۶) و (۱۵۷) قانون اساسی متصور باشد.

«دیدگاه ابهام»

الف) سازمان پزشکی قانونی به موجب حکم ماده (۵۶) مکلف شده است دستورالعمل اجرایی سقط را در شورایی تدوین و تصویب نماید و پس از آن، قانون سقط درمانی نسخ می‌گردد. این در حالی است که مقصود قانون‌گذار از نسخ قانون مذکور مشخص نیست که این نسخ به موجب دستورالعمل فوق انجام می‌گیرد یا همین حکم ماده (۵۶) ناسخ آن قانون است و از این حیث ابهام دارد؛ زیرا اگر نسخ قانون فوق‌الذکر به موجب دستورالعمل مراد شده باشد، این حکم مغایر با اصل (۸۵) قانون اساسی خواهد بود. چه اینکه نسخ قانون از امور دارای ماهیت تقنینی است و تقنین به موجب اصل مزبور، در صلاحیت انحصاری مجلس شورای اسلامی است. بنابراین حکم ماده (۵۶) در خصوص نحوه‌ی نسخ قانون سقط درمانی واجد ابهام است.

ب) به موجب تبصره (۲) این مقرر، «کلیه دستورالعمل‌ها و رویه‌ها» در حوزه‌ی باروری، سقط و ناباروری در شورای موضوع این ماده به صورت سالیانه مورد بازنگری قرار می‌گیرد. اما منظور قانون‌گذار از عبارت «دستورالعمل‌ها و رویه‌ها» روشن نیست که آیا تنها مصوبات خود این شورا مقصود بوده است یا مصوبات سایر مقامات و نهادهای صالح را نیز شامل می‌شود و مقرر از این جهت ابهام دارد؛ زیرا اگر عبارت مذکور شامل اصلاح آیین‌نامه

نیز باشد، واگذاری اصلاح آیین‌نامه به این شورا مغایر با اصل (۱۳۸) قانون اساسی است. چه اینکه وفق اصل مذکور، تصویب و اصلاح آیین‌نامه تنها در صلاحیت هیئت وزیران، کمیسیون متشکل از چند وزیر و هر یک از وزرا است. بنابراین عبارت «کلیه دستورالعمل‌ها و رویه‌ها» در تبصره (۲) ماده (۵۶) واجد ابهام است.

ج) مجلس شورای اسلامی در تبصره (۳) ماده‌ی مورد بحث، کلیه‌ی مراکز پزشکی قانونی را مکلف کرده است موارد مشمول را به کمیسیون سقط قانونی ارجاع نمایند و رأی این کمیسیون در این خصوص را «قطعی» تلقی کرده است. اما مقصود قانون‌گذار از «قطعی» دانستن رأی صادره از این جهت که آیا نافی حق اعتراض اشخاص به مراجع قضایی است یا خیر، ابهام دارد؛ زیرا اگر قطعی بودن این رأی به معنای سلب حق دادخواهی اشخاص نزد مراجع قضایی باشد، این مقرر مغایر با اصل (۳۴) قانون اساسی خواهد بود. چه اینکه مطابق اصل پیش‌گفته، دادخواهی نزد دادگاه صالح حق مسلم هر فرد است. اما در مقابل، اگر قانون‌گذار معنای دیگری را از این حکم مراد کرده باشد، این مقرر مغایرتی با اصل فوق ندارد. بنابراین قطعی تلقی شدن رأی کمیسیون سقط درمانی در تبصره (۳) ماده (۵۶) واجد ابهام است.

د) تبصره (۳) ماده (۵۶)، کلیه‌ی مراکز پزشکی قانونی را مکلف کرده است موارد مشمول را به کمیسیون سقط قانونی ارجاع نمایند. اعضای این کمیسیون مرکب از یک قاضی ویژه، یک پزشک متخصص متعهد و یک «متخصص پزشکی قانونی» است. از طرفی مقصود قانون‌گذار از عبارت «متخصص پزشکی قانونی» روشن نیست که به یک متخصص پزشکی قانونی شاغل در سازمان پزشکی قانونی اشاره می‌کند یا صرفاً یک متخصص پزشکی قانونی را مراد کرده است و مقرر از این جنبه واجد ابهام است؛ زیرا اگر مقصود قانون‌گذار عضویت یک متخصص پزشکی قانونی در این کمیسیون باشد، عدم اشاره به شرایط وثاقت و امانت‌داری موجب مغایرت این حکم با موازین شرعی خواهد بود. اما در مقابل، اگر مقصود مقنن یک متخصص پزشکی قانونی شاغل در سازمان پزشکی قانونی باشد، با توجه به اینکه کلیه‌ی مستخدمان دولتی قبل از استخدام از حیث وثاقت و امانت‌داری گزینش

می‌شوند، این مقرر مغایرتی با موازین شرعی نخواهد داشت. بنابراین عبارت «متخصص پزشکی قانونی» در تبصره (۳) ماده (۵۶) واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۵۶)،

۱- اطلاق شرعی دانستن دستورالعمل مربوطه با رأی دو فقیه مذکور، مغایر اصل (۴) قانون اساسی شناخته شد.

۲- اطلاق واگذاری تصویب دستورالعمل اجرایی سقط و تعیین موارد مجاز سقط به شورای مذکور، مغایر اصل (۸۵) قانون اساسی شناخته شد.

۳- تبصره (۱)، مبنیاً بر ایرادات مندرج در خصوص صدر ماده، مغایر اصول (۴) و (۸۵) قانون اساسی شناخته شد.

۴- تبصره (۲)، از این جهت که منظور از دستورالعمل‌ها و رویه‌های مذکور، مصوبات خود این شورا است یا مصوبات سایر مقامات و نهادهای صالح را نیز شامل می‌شود، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۵- در تبصره (۳)، دستورالعمل مذکور، مبنیاً بر ایرادات مندرج در خصوص صدر ماده، مغایر اصول (۴) و (۸۵) قانون اساسی شناخته شد.

۶- در تبصره (۳)، قطعی دانستن رأی صادره از این جهت که آیا نافی حق اعتراض به سایر مراجع قانونی است یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۷- در تبصره (۳)، در خصوص عضویت «یک متخصص پزشکی قانونی»، از این جهت که آیا این متخصص، در استخدام سازمان پزشکی قانونی است یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۵۷-

قوه قضائیه موظف است با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر دستگاه‌های مرتبط حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این

قانون، برنامه و تمهیدات قانونی لازم برای پیشگیری و مقابله با سقط غیرقانونی جنین و پیشنهاد اصلاح مقررات مراجع ذیصلاح مرتبط را تهیه و ابلاغ نماید.

«دیدگاه ابهام»

قوه قضائیه به موجب ماده (۵۷) مصوبه‌ی حاضر مکلف شده است با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر دستگاه‌های مرتبط، برنامه و تمهیدات قانونی لازم برای پیشگیری و مقابله با سقط غیرقانونی جنین و پیشنهاد اصلاح مقررات مراجع ذیصلاح مرتبط را تهیه و «ابلاغ» نماید. مقصود قانون‌گذار از عبارت ابلاغ روشن نیست و مقرر از این منظر واجد ابهام است؛ زیرا اگر مقصود قانون‌گذار از ابلاغ، ارسال برای اجرا باشد و عبارت چنین معنا شود که قوه‌ی قضائیه اصلاح مقررات مراجع ذیصلاح را برای اجرا ابلاغ می‌کند، این حکم متضمن دخالت قوه‌ی قضائیه در صلاحیت دیگر قوا و مغایر استقلال قوای مصرح در اصل (۵۷) قانون اساسی است. اما در مقابل، اگر معنای لغوی ابلاغ مدنظر مقنن بوده باشد و معنای عبارت چنین باشد که قوه‌ی قضائیه پیشنهاد اصلاح مقررات مراجع ذیصلاح را به اطلاع آنها برساند، این مقرر مغایرتی با اصل (۵۷) قانون اساسی نخواهد داشت. بنابراین عبارت «ابلاغ» در ماده (۵۷) واجد ابهام است.

«نظر شورای نگهبان»

ماده (۵۷)، از جهت روشن نبودن مفهوم «ابلاغ» ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۵۸-

توزیع، نگهداری و حمل داروهای رایج در سقط جنین فقط برای مصرف در داروخانه مراکز درمانی بیمارستانی دارای مجوز از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجاز است. هرگونه خرید، فروش و پخش داروهای مذکور، خارج از سامانه ردیابی و رهگیری فرآورده‌های دارویی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جرم است

و مشمول مجازات‌های درجه سه تا شش ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی^۱ می‌شود.

۱. ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی: «ماده ۱۹- مجازات‌های تعزیری به هشت درجه تقسیم می‌شود:

درجه ۱

- حبس بیش از بیست و پنج سال
- جزای نقدی بیش از یک میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال
- مصادره کل اموال
- انحلال شخص حقوقی

درجه ۲

- حبس بیش از پانزده تا بیست و پنج سال
- جزای نقدی بیش از پانصد و پنجاه میلیون (۵۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا یک میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

درجه ۳

- حبس بیش از ده تا پانزده سال
- جزای نقدی بیش از سیصد و شصت میلیون (۳۶۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا پانصد و پنجاه میلیون (۵۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

درجه ۴

- حبس بیش از پنج تا ده سال
- جزای نقدی بیش از یکصد و هشتاد میلیون (۱۸۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا سیصد و شصت میلیون (۳۶۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

ریال

- انفصال دائم از خدمات دولتی و عمومی

درجه ۵

- حبس بیش از دو تا پنج سال
- جزای نقدی بیش از هشتاد میلیون (۸۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا یکصد و هشتاد میلیون (۱۸۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال
- محرومیت از حقوق اجتماعی بیش از پنج تا پانزده سال
- ممنوعیت دائم از یک یا چند فعالیت شغلی یا اجتماعی برای اشخاص حقوقی
- ممنوعیت دائم از دعوت عمومی برای افزایش سرمایه برای اشخاص حقوقی

درجه ۶

- حبس بیش از شش ماه تا دو سال
- جزای نقدی بیش از بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا هشتاد میلیون (۸۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال
- شلاق ازسی و یک تا هفتاد و چهار ضربه و تا نود و نه ضربه در جرائم منافی عفت
- محرومیت از حقوق اجتماعی بیش از شش ماه تا پنج سال
- انتشار حکم قطعی در رسانه‌ها
- ممنوعیت از یک یا چند فعالیت شغلی یا اجتماعی برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال

«دیدگاه مغایرت»

مجلس شورای اسلامی در این ماده به صورت کلی «هرگونه خرید، فروش و پخش» داروهای رایج در سقط جنین، خارج از سامانه ردیابی و رهگیری فرآورده‌های دارویی وزارت بهداشت را جرم تلقی کرده است و مرتکبان آن را نیز مشمول مجازات درجه (۳) تا (۶) ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی دانسته است. این در حالی است که مجازات‌های مذکور طیف وسیعی از مجازات‌ها از جزای نقدی بیست میلیون ریالی تا حبس بیش از ده سال را تشکیل می‌دهد و تعیین مجازات به این نحو، عملاً انتخاب مجازات متناسب با هر کدام از اعمال مجرمانه فوق را به تشخیص قاضی واگذار می‌کند. از طرفی، مطابق اصل (۳۶) قانون اساسی، تعیین مجازات باید به موجب قانون صورت گیرد. بنابراین حکم ماده (۵۸) به جهت تعیین نکردن دقیق مجازات متناسب، مغایر با اصل (۳۶) قانون اساسی است.

«دیدگاه عدم مغایرت»

حکم ماده (۵۸) در خصوص جرم انگاری «هرگونه خرید، فروش و پخش» داروهای رایج در سقط جنین خارج از سامانه ردیابی و رهگیری فرآورده‌های دارویی وزارت بهداشت و محکوم شدن مرتکبان آن به مجازات درجه (۳) تا (۶) ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی، مغایرتی با اصل (۳۶) قانون اساسی ندارد؛ زیرا قانون‌گذار لزوم تناسب میان جرم و مجازات در مقام وضع کیفر از سوی قاضی را مفروض گرفته است و روشن

-
- ممنوعیت از دعوت عمومی برای افزایش سرمایه برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال
 - ممنوعیت از اصدار برخی از اسناد تجاری توسط اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال

درجه ۷

- حبس از نود و یک روز تا شش ماه

- جزای نقدی بیش از ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

- شلاق از یازده تا سی ضربه

- محرومیت از حقوق اجتماعی تا شش ماه

درجه ۸

- حبس تا سه ماه

- جزای نقدی تا ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

- شلاق تا ده ضربه

تبصره ۱- ...»

است مجازات‌های سنگین‌تر مذکور در این ماده همچون حبس بیش از ده سال، باید تنها در موارد گسترده و سازمان‌یافته اعمال شود. بنابراین روشن است حکم ماده (۵۸) مقید به رعایت تناسب میان عمل ارتكابی و کیفر آن وضع شده است و مغایرتی با اصل (۳۶) قانون اساسی ندارد.

■ دیدگاه ابهام

به موجب حکم ماده (۵۸)، «نگهداری و حمل» داروهای رایج در سقط جنین فقط برای مصرف در داروخانه‌ی مراکز درمانی بیمارستانی دارای مجوز از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجاز است. مقصود قانون‌گذار از عبارت «نگهداری و حمل» از این جهت که آیا شامل موارد غیرتجاری و استفاده شخصی افراد نیز می‌شود یا خیر، روشن نیست؛ زیرا اگر فروض مذکور نیز داخل در حکم این ماده باشد، این حکم به سبب تضییق بلاوجه مغایر با موازین شرعی خواهد بود. اما در مقابل، اگر عبارت فوق منصرف به مصارف تجاری و حرفه‌ای باشد، حکم این ماده مغایرتی با موازین شرعی ندارد. بنابراین عبارت «نگهداری و حمل» در صدر ماده (۵۸) واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

ماده (۵۸)، از این جهت که آیا نگهداری و حمل داروهای مذکور، شامل موارد غیرتجاری و استفاده شخصی نیز می‌شود یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد. تذکر: در ماده (۵۸)،

۱- واژه «مصرف» به «عرضه» و عبارت «قانون مجازات‌های اسلامی» به عبارت «قانون مجازات اسلامی» اصلاح گردد.

۲- در خصوص داروهای غیررایج ولی مؤثر در سقط جنین نیز در این ماده تعیین تکلیف صورت گیرد.

■ ماده ۶۰-

فعالیت مدیران و عوامل مؤثر در بسترهای مجازی معرفی‌کننده افراد و مراکز مشارکت

کننده در سقط غیرقانونی جنین ممنوع است و حسب مورد متخلفان از این حکم علاوه بر مجازات درجه پنج ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی، به پرداخت خسارت معادل دو تا پنج برابر عوائد حاصل از ارتکاب جرم محکوم می‌شوند.

■ نظر شورای نگهبان

تذکر: در ماده (۶۰)، واژه «خسارت» به «جزای نقدی» اصلاح گردد.

■ ماده ۶۱-

هر کس به هر عنوان به طور گسترده دارو، مواد و وسایل اسقاط غیرقانونی جنین را فراهم سازد و یا معاونت و مباشرت به اسقاط غیرقانونی جنین به طور وسیع نماید و یا در چرخه تجارت سقط جنین فعال و یا مؤثر باشد از مصادیق موضوع ماده (۲۸۶) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ محسوب می‌گردد.

تبصره- اموال و وسایل حاصل از ارتکاب جرم مصادره و پس از واریز عواید به حساب خزانه در اختیار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار می‌گیرد تا در جهت درمان ناباروری هزینه گردد.

■ دیدگاه مغایرت

الف) به موجب ماده (۶۱) این مصوبه، هر کس به هر عنوان به طور گسترده دارو، مواد و وسایل اسقاط غیرقانونی جنین را فراهم سازد و یا معاونت و مباشرت به اسقاط غیرقانونی جنین به طور وسیع نماید و یا در چرخه‌ی تجارت سقط جنین فعال و یا مؤثر باشد، از

۱. ماده (۲۸۶) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی: «ماده ۲۸۶- هرکس به طور گسترده، مرتکب جنایت علیه تمامیت جسمانی افراد، جرایم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور، نشر اکاذیب، اخلال در نظام اقتصادی کشور، احراق و تخریب، پخش مواد سمی و میکروبی و خطرناک یا دایر کردن مراکز فساد و فحشا یا معاونت در آنها گردد به گونه‌ای که موجب اخلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا سبب اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع گردد مفسد فی الارض محسوب و به اعدام محکوم می‌گردد.

تبصره-...»

مصادیق ماده (۲۸۶) قانون مجازات اسلامی (مفسد فی الارض) شناخته می‌شود. این در حالی است که برخی قیود ماده (۲۸۶) همچون ایجاد اخلال شدید در نظم عمومی کشور، در این مقررده لحاظ نشده است. در نتیجه اطلاق حکم ماده (۶۱) نسبت به مواردی که قیود مذکور در ماده (۲۸۶) قانون مجازات اسلامی را ندارند، مغایر با موازین شرعی است؛ زیرا مفسد فی الارض تلقی کردن یک مجرم از نظر شرعی تابع وجودی قیودی همچون گستردگی رفتار مجرمانه و وسیع بودن نتایج زیان‌بار ناشی از آن است و گسترش مفهوم افساد فی الارض و مجازات سنگین آن بدون وجود قیود لازم، خلاف شرع خواهد بود. بنابراین اطلاق حکم این مقررده نسبت به مواردی که قیود مذکور در ماده (۲۸۶) را نداشته باشد، خلاف موازین شرعی است.

ب) مطابق حکم تبصره‌ی این ماده، اموال و وسایل حاصل از ارتکاب جرایم موضوع صدر ماده، مصادره و پس از واریز عواید به حساب خزانه در اختیار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار می‌گیرد تا در جهت درمان ناباروری هزینه گردد. این در حالی است که مطابق اصل (۵۲) قانون اساسی، بودجه‌ی سالیانه که مرکب از کلیه‌ی دخل و خرج یک‌ساله‌ی کشور است باید از سوی دولت در قالب لایحه به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد و از سوی مجلس تصویب شود. بنابراین حکم تبصره‌ی ماده (۶۱) از این حیث مقید به درج این منابع در قانون بودجه‌ی سنواتی نشده است، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۶۱)،

۱- اطلاق حکم نسبت به مواردی که قیود مذکور در ماده (۲۸۶) قانون مجازات اسلامی را نداشته باشد، خلاف موازین شرع شناخته شد.

۲- در تبصره، عدم تصریح به درج در بودجه سنواتی، مغایر اصل (۵۲) قانون اساسی شناخته شد.

ماده ۶۲-

دولت مکلف است ظرف حداکثر یک سال پس از لازم‌الاجراء شدن قانون، برنامهریزی جامع در حوزه مهاجرت داخل و خارج از کشور با هدف ارتقاء کیفی و کمی جمعیت در راستای بندهای (۹)، (۱۰)، (۱۱) و (۱۳) سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی مقام معظم رهبری^۱ ارائه و جهت اجراء به دستگاه‌های ذی‌ربط ابلاغ نماید.

■ نظر شورای نگهبان

تذکر: در ماده (۶۲)، عبارت «لازم‌الاجراء شدن قانون» به عبارت «لازم‌الاجراء شدن این قانون» تغییر یابد.

* * *

ماده ۶۳-

به منظور تهیه نقشه روزآمد تراکم جمعیت و هدفمندکردن طرح‌های حمایتی این قانون، با توجه به پراکندگی خانواده‌ها در سطح کشور، سازمان ثبت احوال کشور، مکلف است با همکاری مرکز آمار ایران و سازمان امور مهاجران و اتباع خارجی نسبت به تولید و انتشار آمارهای مهاجرت بر حسب فرد و خانواده بر پایه داده‌های مکانی پایگاه اطلاعات جمعیت کشور، به صورت سالانه و همچنین تهیه سازوکار افزودن ثبت

۱. بندهای (۹)، (۱۰)، (۱۱) و (۱۳) سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی ۱۳۹۳/۲/۳۰ مقام معظم رهبری: «۹- باز توزیع فضایی و جغرافیایی جمعیت، متناسب با ظرفیت زیستی با تأکید بر تأمین آب با هدف توزیع متعادل و کاهش فشار جمعیتی.

۱۰- حفظ و جذب جمعیت در روستاها و مناطق مرزی و کم تراکم و ایجاد مراکز جدید جمعیتی به ویژه در جزایر و سواحل خلیج فارس و دریای عمان از طریق توسعه شبکه‌های زیربنایی، حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری و ایجاد فضای کسب و کار با درآمد کافی.

۱۱- مدیریت مهاجرت به داخل و خارج هماهنگ با سیاست‌های کلی جمعیت با تدوین و اجرای سازوکارهای مناسب.

... -۱۲

۱۳- تقویت مؤلفه‌های هویت‌بخش ملی (ایرانی، اسلامی، انقلابی) و ارتقاء وفاق و همگرایی اجتماعی در پهنه سرزمینی به ویژه در میان مرزنشینان؛ و ایرانیان خارج از کشور.»

رویدادهای حیاتی و تغییرات نشانی اتباع خارجی کشور به پایگاه اطلاعات جمعیت کشور اقدام نماید.

بصره- سازمان ثبت احوال کشور با همکاری وزارت خارجه مکلف به حفظ و ارتقای کیفیت سامانه ثبت تغییر نشانی و دسترس پذیر نمودن آن برای همه ایرانیان در سطح جهانی است.

■ نظر شورای نگهبان

تذکر: در ماده (۶۳)، عبارت «وزارت خارجه» به عبارت «وزارت امور خارجه» و عبارت «سازمان مهاجرین و اتباع خارجی» به عبارت «اداره کل مهاجرین و اتباع خارجی» اصلاح گردد.

* * *

■ ماده ۶۴-

وزارت امور خارجه مکلف است حداکثر تا یک سال پس از ابلاغ این قانون گزارش کلیه تعهدات ناشی از معاهدات بین المللی مرتبط با مسائل جمعیتی کشور را به مجلس شورای اسلامی و ستاد عالی جمعیت و خانواده ارائه و با کمک نهادهای ذی ربط کلیه سیاستها و عملکردهای ضد جمعیتی نهادهای بین المللی را در کشور متوقف نماید.

■ دیدگاه مغایرت

مجلس شورای اسلامی در ماده (۶۴) این مصوبه، وزارت امور خارجه را مکلف کرده است با کمک نهادهای ذی ربط کلیه سیاستها و عملکردهای ضد جمعیتی نهادهای بین المللی را در کشور متوقف نماید. این در حالی است که ممکن است برخی از این سیاستها و عملکردها در قالب موافقتنامه های بین المللی در عمل به اصول (۷۷) و (۱۲۵) قانون اساسی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده باشد. بنابراین اطلاق حکم این ماده در متوقف کردن سیاستها و عملکردهای ضد جمعیتی نسبت به مواردی که در قالب معاهده بین المللی به تصویب مجلس رسیده است، مغایر با اصول (۷۷) و (۱۲۵) قانون اساسی است. چه اینکه مطابق این اصول، عهدنامهها، قراردادها و موافقتنامه های بین المللی به

تصویب مجلس می‌رسد و امضای این اسناد تنها پس از تصویب مجلس شورای اسلامی از سوی رئیس جمهور یا نماینده او انجام می‌شود.

■ دیدگاه عدم مغایرت

حکم مقرر شده در ماده (۶۴) مبنی بر تکلیف وزارت امور خارجه به متوقف کردن کلیه‌ی سیاست‌ها و عملکردهای ضدجمعیتی نهادهای بین‌المللی با کمک «نهادهای ذی‌ربط»، مغایرتی با اصول (۷۷) و (۱۲۵) قانون اساسی ندارد؛ زیرا یکی از نهادهای ذی‌ربط در این موضوع، مجلس شورای اسلامی است و روشن است سیاست‌ها و عملکردهایی که در قالب موافقتنامه‌های بین‌المللی در عمل به اصول (۷۷) و (۱۲۵) قانون اساسی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است، باید از طریق مجلس شورای اسلامی متوقف شود. بنابراین حکم ماده (۶۴) مغایرتی با اختیار مجلس در تصویب یا لغو موافقتنامه‌های موضوع اصول (۷۷) و (۱۲۵) قانون اساسی ندارد تا محتملی برای تصور مغایرت آن با اصول مذکور ممکن باشد.

■ دیدگاه ابهام

وزارت امور خارجه به موجب ماده (۶۴) مصوبه‌ی حاضر مکلف شده است گزارش کلیه‌ی تعهدات ناشی از معاهدات بین‌المللی مرتبط با مسائل جمعیتی کشور را به مجلس شورای اسلامی و «ستاد عالی جمعیت و خانواده» ارائه کند. این در حالی است که حکم بند (ب) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف و ترکیب «ستاد عالی جمعیت و خانواده» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در ماده (۶۴) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۶۴)، ستاد عالی جمعیت و خانواده، مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۶۵-

دستگاه‌های اجرایی پس از اعلام آزمایش مواد و فرآورده‌های غذایی و وارداتی

و محصولات تراریخته، موارد بیوتروریسم، آلاینده‌های محیطی و عوامل شیمیایی تشعشعات و آلودگی امواج نسبت به اختلالات باروری یا جنسی، توسط مراجع ذی‌ربط موظف به رعایت و اجرای ضوابط ابلاغی سازمان پدافند غیرعامل می‌باشند.
تبصره- ...

دیدگاه مغایرت

قانون‌گذار در ذیل ماده (۶۵)، از عبارت غیرفارسی «بیوتروریسم» استفاده کرده است. از طرفی، مطابق اصل (۱۵) قانون اساسی، در اسناد، مکاتبات و متون رسمی (از جمله متن قوانین) باید تنها از زبان و خط فارسی استفاده شود. بنابراین ماده (۶۵) از این حیث که متضمن واژه‌ی غیرفارسی «بیوتروریسم» است، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است.

نظر شورای نگهبان

در ماده (۶۵)، استفاده از واژه غیرفارسی «بیوتروریسم»، مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی شناخته شد. تذکر: ماده (۶۵)، از لحاظ عبارتی و ویرایشی بازنویسی گردد.

ماده ۶۷-

دستگاه‌های اجرایی مندرج در ماده (۵) قانون خدمات کشوری می‌توانند تکالیف خود در این قانون را از طریق تفاهمنامه و عقد قرارداد با سازمان بسیج مستضعفین به اجراء برسانند.

نظر شورای نگهبان

تذکر: در ماده (۶۷)، عبارت «خدمات کشوری» به عبارت «مدیریت خدمات کشوری» اصلاح شود.

ماده ۶۸-

به‌منظور حمایت از ازدواج جوانان، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف

است از محل پس انداز و جاری قرض الحسنه نظام بانکی، تسهیلات قرض الحسنه ازدواج به کلیه زوج‌هایی که بیشتر از چهار سال از تاریخ عقد ایشان نگذشته باشد و تا کنون تسهیلات ازدواج دریافت نکرده‌اند با اولویت نخست پرداخت کند. تسهیلات قرض الحسنه برای هر یک از زوج‌ها در سال ۱۴۰۰ هفتصد میلیون ریال و با دوره بازپرداخت ده ساله است.

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- بانک‌ها باید برای ضمانت صرفاً یکی از سه مورد اعتبارسنجی یا یک ضامن و سفته و یا سهم فرد از حساب یارانه هدفمندی را به منزله ضمانت بپذیرند. مسئولیت حسن اجرای حکم این بند به عهده بانک مرکزی و بانک‌های عامل و کلیه مدیران و کارکنان ذی‌ربط می‌باشد. اجراء یا تأخیر در پرداخت تسهیلات تخلف محسوب شده و قابل پیگیری در مراجع ذی‌صلاح می‌باشد.

همچنین تمامی بانک‌ها موظفند به صورت ماهانه تعداد تسهیلات قرض الحسنه ازدواج پرداختی و تعداد افراد در نوبت دریافت این تسهیلات را به صورت عمومی اعلام کنند.

تبصره ۳- مبلغ بیست هزار میلیارد ریال از منابع این بند برای تأمین تجهیزیه زوج‌هایی که متقاضی دریافت کالاهای ایرانی در سقف دویست میلیون ریال تا پانصد میلیون ریال هستند به ستاد اجرایی فرمان حضرت امام اختصاص می‌یابد. استفاده کنندگان از این اعتبار مجاز به دریافت وام ازدواج نیستند.

تبصره ۴- ...

دیدگاه ابهام

الف) به موجب حکم تبصره (۲) این ماده، مسئولیت حسن اجرای حکم این ماده به عهده‌ی بانک مرکزی و بانک‌های عامل و کلیه مدیران و کارکنان ذی‌ربط است و «اجرا» یا تأخیر در پرداخت تسهیلات، تخلف محسوب شده و قابل پیگیری در مراجع ذی‌صلاح است. مقصود قانون‌گذار از اینکه «اجرا» این حکم تخلف محسوب می‌شود، روشن نیست و تبصره (۲) ماده (۶۸) از این جهت واجد ابهام است.

ب) بر اساس حکم تبصره (۳) ماده (۶۸)، مبلغ بیست هزار میلیارد ریال از منابع این ماده برای تأمین هزینه‌ی زوج‌هایی که متقاضی دریافت کالاهای ایرانی در سقف مذکور هستند به ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) اختصاص می‌یابد و استفاده کنندگان از این اعتبار مجاز به دریافت وام ازدواج نیستند. این در حالی است که در سال ۱۴۰۰ هر یک زوجین می‌توانند به موجب جزء (۱) بند (الف) تبصره (۱۶) قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور،^۱ از وام ازدواج هفتاد یا صد میلیون تومانی بهره‌مند شوند. بنابراین با توجه به تفاوت دو برابری مبلغ وام ازدواج نسبت به تسهیلات موضوع این تبصره، مشخص نیست چرا باید زوجین تمایلی به استفاده از این امتیاز داشته باشند و مقرر از این حیث واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۶۸)،

- ۱- در تبصره (۲)، مقصود از «اجرا» ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
 - ۲- حکم مندرج در تبصره (۳) ماده (۶۸) ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- تذکر: در ماده (۶۸)، در فراز دوم تبصره (۲)، عبارت «این بند»، اصلاح گردد.

* * *

— ماده ۶۹ —

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است در راستای اجرای بند «ت» ماده (۱۰۲) قانون برنامه ششم توسعه^۲ از طریق بانک‌های عامل مبلغ نه هزار میلیارد ریال

۱. جزء (۱) بند (الف) تبصره (۱۶) قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور مصوب ۱۳۹۹/۱۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی: «۱- به منظور حمایت از ازدواج جوانان، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است از محل پس‌انداز و جاری قرض‌الحسنه نظام بانکی، تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج به کلیه زوج‌هایی که تاریخ عقد ازدواج آنها بعد از تاریخ ۱۳۹۷/۱/۱ است و تاکنون تسهیلات ازدواج دریافت نکرده‌اند با اولویت نخست پرداخت کند. تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج برای هر یک از زوج‌ها در سال ۱۴۰۰ هفتصد میلیون (۷۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و با دوره بازپرداخت ده ساله است.»

۲. ماده (۱۰۲) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰) مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۱۰۲- دولت موظف است بر

از هر محل از جمله منابع سپرده‌های پس‌انداز و جاری قرض‌الحسنه نظام بانکی به تفکیک نسبت به پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ودیعه یا خرید یا ساخت مسکن (بنا به درخواست خانوار) با بازپرداخت حداکثر بیست ساله برای خانواده‌های فاقد مسکن که در سال ۱۳۹۹ به بعد صاحب فرزند سوم به بعد شده یا می‌شوند به میزان یک میلیارد و پانصد میلیون ریال اقدام نماید.

تبصره ۱- بانک مرکزی مکلف است در راستای اجرای بند «ث» ماده (۱۰۲) قانون برنامه ششم توسعه از طریق بانک‌های عامل مبلغ چهار هزار و ششصد میلیارد ریال از هر محل از جمله منابع سپرده‌های پس‌انداز و جاری قرض‌الحسنه ودیعه یا خرید یا ساخت مسکن (بنا به درخواست خانوار) با بازپرداخت حداکثر ده ساله برای خانواده‌های فاقد مسکن به شرح ذیل اقدام نماید:

الف- خانوارهای صاحب دو فرزند تا سقف هزار و ششصد میلیارد ریال به هر یک از زوجین به میزان هشتصد میلیون ریال

ب- ...

دیدگاه ابهام

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به موجب صدر ماده (۶۹) مکلف شده است از طریق بانک‌های عامل، مبلغ نه هزار میلیارد ریال «از هر محل» را به پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ودیعه یا خرید یا ساخت مسکن برای خانواده‌های فاقد مسکن که در سال ۱۳۹۹ به بعد صاحب فرزند سوم به بعد شده یا می‌شوند اختصاص دهد. همچنین این بانک

اساس سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده و سند جمعیت مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی با همکاری نهادهای ذی‌ربط به‌منظور تقویت و تحکیم جامعه‌ای خانواده‌محور و تقویت و تحکیم و تعالی خانواده و کارکردهای اصلی آن با رعایت شاخص‌های الگو و سبک زندگی اسلامی- ایرانی با ایجاد سازوکارها و تأمین اعتبارات لازم در قالب بودجه سنواتی اقدامات ذیل را به عمل آورد:

الف- ...

ت- زمینه‌سازی جهت افزایش نرخ باروری (TFR) به حداقل (۲/۵) فرزند به ازای هر زن در سن باروری در طول اجرای قانون برنامه

ث- پشتیبانی و حمایت از ترویج ازدواج موفق، پایدار و آسان، فرزندآوری و تربیت فرزند صالح، ارزش دانستن ازدواج و فرزندآوری از طریق تمهید و سازوکارهای قانونی و اعطای تسهیلات و امکانات

ج- ...»

به موجب تبصره (۱) این ماده نیز مکلف شده است از طریق بانک‌های عامل، مبلغ چهار هزار و ششصد میلیارد ریال «از هر محل» تسهیلات ودیعه یا خرید یا ساخت مسکن با بازپرداخت حداکثر ده ساله برای خانواده‌های فاقد مسکن پرداخت کند. این در حالی است که مقصود قانون‌گذار از عبارت «از هر محل» در صدر این مقرر و تبصره (۱) آن روشن نیست و مشخص نیست که تسهیلات قرض الحسنه مذکور از چه منابعی باید پرداخت شود و در نتیجه از این جهت واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۶۹)، درج عبارت «از هر محل» در صدر ماده و در تبصره (۱) آن ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
تذکر: در ماده (۶۹)، در تبصره (۱)، واژه «ذیر» به «ذیل» اصلاح گردد.

■ ماده ۷۰-

اجراء نکردن احکام این قانون در ارتباط با نهادهای زیر نظر مقام معظم رهبری با اذن ایشان می‌باشد.

■ دیدگاه مغایرت

مطابق حکم ماده (۷۰)، نهادهای زیر نظر مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) نیز ملزم به اجرای احکام این مصوبه شده‌اند و عدم اجرای مقررات این مصوبه در نهادهای فوق، منوط به استیذان از معظم‌له دانسته شده است. این در حالی است که مطابق اصل (۵۷) قانون اساسی، قوای سه‌گانه در جمهوری اسلامی زیر نظر ولایت مطلقه‌ی فقیه اداره می‌شوند و مجلس شورای اسلامی امکان امر و نهی نسبت به نهادهای زیر نظر مقام رهبری را ندارد و اجرای این احکام در نهادهای زیر نظر ایشان نیازمند استیذان است. بنابراین مقید نشدن اجرای احکام این مصوبه از سوی نهادهای زیر نظر مقام رهبری به استیذان از ایشان، موجب مغایرت ماده (۷۰) با اصل (۵۷) قانون اساسی است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۷۰)، لازم است «اجرای» احکام این قانون در ارتباط با نهادهای زیر نظر مقام معظم رهبری، منوط به اذن ایشان باشد والا مغایر اصل (۵۷) قانون اساسی خواهد بود.

■ ماده ۷۱-

مستکفین از اجرای این قانون، علاوه بر جبران خسارت وارده و اعمال مجازات موضوع ماده (۱۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری^۱ به مجازات حبس یا جزای نقدی درجه چهار یا پنج قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ محکوم می‌شوند.
تبصره ۱- ...

تبصره ۳- دستگاه‌های مذکور در ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه^۲ مکلف به ارائه گزارش عملکرد شش ماهه به ستاد ملی جمعیت می‌باشند. ستاد ملی جمعیت موظف است گزارش شش ماهه خود را به ستاد عالی جمعیت و خانواده و مجلس شورای اسلامی ارائه دهد. سازمان برنامه و بودجه مکلف است از سال دوم اجرای این قانون، اعتبار مرتبط با موضوع جمعیت در دستگاه‌ها را به پیشنهاد ستاد ملی جمعیت در بودجه سنواتی بر اساس میزان عملکرد منظور نماید.
تبصره ۴- ...

■ دیدگاه ابهام

الف) مستکفین از اجرای این مصوبه، به موجب ماده (۷۱) علاوه بر جبران خسارت و

۱. ماده (۱۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲/۹/۷ مجلس شورای اسلامی: «ماده ۱۹- هر گاه تخلف کارمند عنوان یکی از جرایم مندرج در قوانین جزایی را نیز داشته باشد هیئت رسیدگی به تخلفات اداری مکلف است مطابق این قانون به تخلف رسیدگی و رأی قانونی صادر نماید و مراتب را برای رسیدگی به اصل جرم به مرجع قضایی صالح ارسال دارد. هرگونه تصمیم مراجع قضایی مانع اجرای مجازات‌های اداری نخواهد بود. چنانچه تصمیم مراجع قضایی مبنی بر ابراء باشد هیئت رسیدگی به تخلفات اداری طبق ماده (۲۴) این قانون اقدام می‌نماید.»

۲. برای ملاحظه‌ی متن این مقررہ رک. به: ماده (۶) همین مصوبه.

اعمال «مجازات موضوع ماده (۱۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری»، به مجازات حبس یا جزای نقدی درجه چهار یا پنج نیز محکوم می‌شوند. این در حالی است که مقصود قانون‌گذار از عبارت «مجازات موضوع ماده (۱۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری» روشن نیست؛ چرا که در ماده (۱۹) قانون مذکور، مجازاتی پیش‌بینی نشده است. بنابراین عبارت «مجازات موضوع ماده (۱۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری» در صدر ماده (۷۱) واجد ابهام است.

ب) به موجب حکم تبصره (۳) این ماده، دستگاه‌های اجرایی مکلف به ارائه گزارش عملکرد شش ماهه به «ستاد ملی جمعیت» شده‌اند. همچنین سازمان برنامه و بودجه مکلف شده است از سال دوم اجرای این مصوبه، اعتبار مرتبط با موضوع جمعیت در دستگاه‌ها را به پیشنهاد «ستاد ملی جمعیت» در بودجه سنواتی بر اساس میزان عملکرد منظور کند. این در حالی است که حکم بند (الف) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف «ستاد ملی جمعیت» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در تبصره (۳) ماده (۷۱) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

ج) تکلیف سازمان برنامه و بودجه به موجب ذیل تبصره (۳) این ماده مبنی بر منظور کردن اعتبار مرتبط با موضوع جمعیت در دستگاه‌ها در بودجه سنواتی، از این حیث که آیا مقید به رعایت تشریفات تصویب قانون بودجه شده است یا خیر، ابهام دارد؛ توضیح آنکه مطابق اصل (۵۲) قانون اساسی، همه ساله بودجه‌ی کل کشور مشتمل بر کلیه‌ی هزینه‌ها و درآمدهای یک ساله‌ی دولت در قالب لایحه از سوی دولت تقدیم مجلس شورای اسلامی می‌شود تا از سوی مجلس مورد بررسی و تصویب واقع شود. حال با توجه به این که بودجه باید توسط دولت تدوین شود، اگر تکلیف مذکور به سازمان برنامه مقید به رعایت این تشریفات نشده باشد، این حکم مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی خواهد بود. بنابراین حکم ذیل تبصره (۳) ماده (۷۱) در وضع کنونی واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۷۱)،

۱- با توجه به اینکه در ماده (۱۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری، مجازاتی درج نشده

- است، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۲- در تبصره (۳)، ستاد ملی جمعیت مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.
- ۳- تکلیف «سازمان برنامه و بودجه» به منظور نمودن اعتبار مرتبط با موضوع جمعیت در دستگاه‌ها در بودجه سنواتی، از این جهت که آیا تشریفات تصویب بودجه مندرج در اصل (۵۲) قانون اساسی رعایت خواهد شد یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

ماده ۷۲-

در راستای اجرای سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده و بندهای (۴۵)، (۴۶) و (۷۰) سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه^۱ و ماده (۴۵) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ موضوع اجرای نقشه مهندسی فرهنگی کشور و سند جمعیت و تعالی خانواده و مواد (۷۳)، (۹۴)، (۱۰۲)، (۱۰۳)، (۱۰۴) و (۱۲۳) قانون برنامه ششم توسعه^۳ احکام مقرر در این قانون لازم‌الاجراء است. دولت مکلف است

۱. بندهای (۴۵)، (۴۶) و (۷۰) سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه ابلاغی ۱۳۹۴/۴/۹ مقام معظم رهبری: «۴۵- فرهنگ‌سازی و ایجاد زمینه‌ها و ترتیبات لازم برای تحقق سیاست‌های کلی جمعیت.
- ۴۶- تقویت نهاد خانواده و جایگاه زن در آن و استیفای حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه‌ی عرصه‌ها و توجه ویژه به نقش سازنده‌ی آنان.

۷۰- اجرای نقشه‌ی مهندسی فرهنگی کشور و تهیه‌ی پیوست فرهنگی برای طرح‌های مهم.»

۲. ماده (۴۵) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ مجلس شورای اسلامی: «ماده ۴۵- دولت مکلف است نسبت به اجرای سند نقشه مهندسی فرهنگی، پیوست فرهنگی طرح‌های مهم و سند جمعیت و تعالی خانواده اقدام کند و گزارش شش ماهه آن را به مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.
- تبصره- ...»

۳. مواد (۷۳)، (۹۴)، (۱۰۴) و (۱۲۳) قانون پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰) مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۷۳- الف- از ابتدای اجرای قانون برنامه تولید و واردات انواع سیگار و محصولات دخانی علاوه بر مالیات و عوارض موضوع قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷، مشمول مالیات به شرح زیر است:

جهت اجرای احکام این قانون، بودجه لازم را در قوانین بودجه سنواتی و ردیف‌های مشخص از محل درآمدهای ذیل بر حسب نیاز تأمین و اختصاص دهد:

۱- اعتبارات هزینه‌ای:

الف- ...

خ- سی درصد (۳۰٪) اجرای اصل (۴۹) قانون اساسی (درآمد حاصل از ضبط اموال نامشروع)

د- ...

تبصره ۱- دبیرخانه ستاد ملی جمعیت، بر طرح‌ها، برنامه و عملکرد این اعتبارات نظارت می‌نماید.

تبصره ۲- اعتبارات این ماده صد درصد (۱۰۰٪) تخصیص تلقی شده و به عنوان کمک پس از تخصیص به هزینه قطعی منظور می‌شود.

دیدگاه مغایرت

مجلس شورای اسلامی در ماده (۷۲)، دولت را مکلف کرده است جهت اجرای احکام این مصوبه، بودجه لازم را در قوانین بودجه سنواتی و ردیف‌های مشخص از محل درآمدهای

ماده ۹۴- دولت مکلف است بیست و هفت صدم درصد (۲۷٪) از کل نه درصد (۹٪) مالیات بر ارزش افزوده را برای توسعه ورزش مدارس، ورزش همگانی، فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی، ورزش روستایی و عشایری، ورزش بانوان و زیرساخت‌های ورزش به ویژه در حوزه معلولان و جانبازان اختصاص دهد. این مبلغ در ردیف‌های مربوط به وزارت ورزش و جوانان و وزارت آموزش و پرورش در بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود و پس از مبادله موافقتنامه در اختیار این وزارتخانه‌ها قرار می‌گیرد.

تبصره ۱- ...

ماده ۱۰۴-

الف- سازمان بهزیستی مکلف است در راستای کنترل و کاهش نرخ طلاق به میزان بیست درصد (۲۰٪) سال پایه در طول اجرای قانون برنامه زمینه‌سازی لازم را از طریق مرکز فوریت‌های اجتماعی و مددکاری و مراکز مشاوره و خدمات روانشناختی به عمل آورد تا جهت پیشگیری از اختلاف و بحران‌های خانوادگی و پیشگیری از وقوع طلاق و با کمک نهادهای مردمی، خدمات خود را گسترش دهد.

ب- سازمان صدا و سیما مکلف است در برنامه‌های خود ترویج ازدواج، ضدارزش بودن طلاق و آسیب‌های اجتماعی آن برای زوج‌ها و فرزندان، فرهنگ افزایش پایداری زوج‌ها به خانواده و حفظ حرمت خانواده را به عنوان محورهای اصلی سبک زندگی اسلامی- ایرانی مدنظر قرار دهد.

ماده ۱۲۳- سیاست‌های کلی برنامه ششم و سایر سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری لازم‌الاجراء است.»

مذکور در این ماده همچون سی درصد درآمد حاصل از ضبط اموال نامشروع پیش‌بینی کند. این در حالی است که حکم پیش‌گفته به جهت تحدید صلاحیت دولت در تهیه و تدوین لایحه‌ی بودجه، مغایر اصل (۵۲) قانون اساسی است؛ زیرا به موجب اصل مذکور، بودجه‌ی سالانه باید با ابتکار آزاد دولت و از طریق لایحه تقدیم مجلس شود و دولت باید در نحوه‌ی تدوین لایحه‌ی بودجه مبسوط‌الید باشد. به عنوان مؤید استدلال فوق می‌توان به رویه‌ی شورای نگهبان در بررسی فصل نهم لایحه‌ی مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۹۹/۴/۲۲ مجلس شورای اسلامی استناد کرد که این شورا، محدود شدن صلاحیت دولت در تدوین لایحه‌ی بودجه را مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی تشخیص داد.^۱

«دیدگاه عدم مغایرت»

مكلف شدن دولت در ماده (۷۲) به پیش‌بینی هزینه‌های اجرای این مصوبه در قوانین بودجه در قالب اعتبارات هزینه‌ای مشخص و مذکور در این ماده، مغایرتی با اصل (۵۲) قانون اساسی ندارد؛ زیرا همان‌طور که در صدر این ماده ذکر شده است، دولت در راستای عمل به سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده و بندهای (۴۵)، (۴۶) و (۷۰) سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه و ماده (۴۵) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ موضوع اجرای نقشه مهندسی فرهنگی کشور و سند جمعیت و تعالی خانواده و مواد (۷۳)، (۹۴)، (۱۰۲)، (۱۰۳)، (۱۰۴) و (۱۲۳) قانون برنامه ششم توسعه، ملزم به اجرای احکام مقرر شده در این مصوبه در راستای جوانی جمعیت بوده است. در نتیجه پیش‌بینی هزینه‌های اجرای این مصوبه از سوی دولت به منزله‌ی تحدید اختیارات او در تنظیم لایحه‌ی بودجه تلقی نمی‌شود؛ بلکه در حقیقت عمل دولت به تکالیف موضوع اسناد بالادستی حوزه‌ی جمعیت است. بنابراین حکم ماده (۷۲) متضمن تحدید صلاحیت دولت در تدوین بودجه نیست تا وجهی برای مغایرت آن با اصل (۵۲) قانون اساسی محتمل باشد.

«دیدگاه ابهام»

الف) به موجب حکم صدر ماده (۷۲)، دولت مکلف است جهت اجرای احکام این مصوبه،

۱. بند (۱۷) نامه‌ی شماره ۹۹/۱۰۲/۱۹۱۰۶ مورخ ۱۳۹۹/۵/۲۰ شورای نگهبان: «پیش‌بینی نحوه تخصیص منابع حاصل از محل مالیات بر ارزش افزوده در فصل نهم این مصوبه (مواد ۴۱ تا ۵۲) به جهت تحدید صلاحیت دولت در تهیه و تدوین لایحه بودجه، مغایر اصل (۵۲) قانون اساسی شناخته شد.»

بودجه‌ی لازم را در قوانین بودجه‌ی سنواتی پیش‌بینی کند. حال با توجه به تصویب قانون بودجه‌ی سال ۱۴۰۰ کل کشور قبل از تصویب مصوبه‌ی حاضر، وضعیت بار مالی اجرای احکام این مصوبه در سال نخست اجرای آن یعنی سال ۱۴۰۰، واجد ابهام است؛ زیرا اگر محلی از سوی قانون‌گذار برای جبران بار مالی اجرای احکام این طرح در سال ۱۴۰۰ پیش‌بینی نشده باشد، این حکم مغایر با اصل (۷۵) قانون اساسی خواهد بود. چه اینکه مطابق اصل مزبور، طرح‌های قانونی نباید بار مالی جبران نشده بر دولت تحمیل کند.

ب) مجلس شورای اسلامی در ماده (۷۲) در جهت جبران بار مالی اجرای این مصوبه، اعتبارات هزینه‌ای متعددی از جمله سی درصد درآمد حاصل از ضبط اموال نامشروع را پیش‌بینی کرده است. این در حالی است که روشن نیست آیا اعتبارات مذکور طریق متناسبی جهت جبران تمام هزینه‌های اجرای این مصوبه خواهد بود یا خیر و ماده (۷۲) از این حیث واجد ابهام است؛ توضیح آنکه اگر اعتبارات مذکور طریق متعارفی جهت جبران تمام هزینه‌های اجرای این مصوبه نباشد، این حکم مغایر با اصل (۷۵) قانون اساسی خواهد بود؛ چرا که طبق این اصل، طرح‌های قانونی نمایندگان مجلس نباید منجر به تحمیل بار مالی جبران نشده بر منابع دولت شود.

ج) جزء (خ) بند (۱) ماده (۷۲)، یکی از اعتبارات هزینه‌ای این مصوبه را سی درصد از منابع اجرای اصل (۴۹) قانون اساسی در مورد درآمد حاصل از ضبط اموال نامشروع را ذکر کرده است. اطلاق حکم پیش‌گفته از این حیث که آیا شامل اموال در اختیار ولی فقیه یا سایر صاحبان حق می‌شود یا خیر، ابهام دارد؛ زیرا اگر حکم فوق شامل اموال در اختیار ولی فقیه یا سایر اشخاص ذی‌حق باشد، مغایر با موازین شرعی خواهد بود. بنابراین اطلاق حکم جزء (خ) بند (۱) ماده (۷۲) از حیث شمول بر اموال در اختیار ولی فقیه یا دیگر صاحبان حق واجد ابهام است.

د) به موجب حکم تبصره (۱) این ماده، دبیرخانه‌ی «ستاد ملی جمعیت»، بر طرح‌ها، برنامه و عملکرد اعتبارات موضوع این ماده نظارت می‌کند. این در حالی است که حکم بند (الف) ماده (۱) این مصوبه از حیث روشن نبودن وظایف «ستاد ملی جمعیت» واجد ابهام دانسته شد و اشاره قانون‌گذار در تبصره (۱) ماده (۷۲) به این ستاد، مبنیاً واجد ابهام است.

ه) ایجاد «دبیرخانه ستاد ملی جمعیت» در تبصره (۳) بند (الف) ماده (۱) مقرر شده بود و از حیث روشن نبودن وظیفه‌ی نظارتی دبیرخانه‌ی مذکور و سازوکارهای اعمال آن، مقررهی فوق واجد ابهام تشخیص داده شد. حال به موجب حکم تبصره (۱) ماده (۷۲)، نظرات «دبیرخانه ستاد ملی جمعیت»، بر طرح‌ها، برنامه و عملکرد اعتبارات موضوع این ماده مقرر شده است. بنابراین تبصره (۱) ماده (۷۲) مبنیاً بر ابهام تبصره (۳) بند (الف) ماده (۱) در خصوص «دبیرخانه ستاد ملی جمعیت»، واجد ابهام است.

و) به موجب تبصره (۲) ماده (۷۲)، اعتبارات موضوع این ماده «به عنوان کمک» پس از تخصیص به هزینه‌ی قطعی منظور می‌شود. این در حالی است که مقصود قانون‌گذار از کمک تلقی کردن این اعتبارات روشن نیست و واجد ابهام است؛ زیرا مشخص نیست چه نتیجه‌ای از آن متوقع بوده است؟ اگر مقصود قانون‌گذار از کمک تلقی کردن این اعتبارات، خارج کردن آنها از شمول وظیفه‌ی نظارتی دیوان محاسبات در نظارت بر تفریغ اعتبارات بودجه‌ای موضوع اصل (۵۵) قانون اساسی باشد، این حکم مغایر با اصل مذکور خواهد بود. بنابراین عبارت «به عنوان کمک» در تبصره (۲) ماده (۷۲) واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۷۲)،

۱- با توجه به منوط شدن اجرای احکام این قانون به تأمین و تخصیص منابع در بودجه سنواتی، اجرای این مصوبه بر اساس بودجه سال ۱۴۰۰ ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۲- اعتبارات هزینه‌ای مذکور در این ماده، از این جهت که آیا طریق جبران هزینه‌های اجرای این قانون خواهد بود یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۳- جزء (خ) بند (۱)، از این جهت که آیا شامل اموال در اختیار ولی فقیه یا سایر صاحبان حق می‌شود یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۴- در تبصره (۱)، ستاد ملی جمعیت مبنیاً بر ابهام مذکور در ماده (۱)، دارای ابهام است؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۵- تبصره (۱)، مبنیاً بر ابهام مذکور در تبصره (۳) ماده (۱)، در خصوص نظارت ستاد و

سازوکارهای آن، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۶- تبصره (۲)، از این جهت که منظور از کمک بودن اعتبارات این ماده، خروج از ضوابط نظارت بر بودجه است یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

تذکر: در ماده (۷۲)، عبارت مذکور در صدر ماده، به بند (الف) ماده (۱) منتقل شده و اسناد بالادستی مرتبط دیگر نیز اضافه و بر لزوم «رعایت مصوبات شورای انقلاب فرهنگی» تصریح گردد.

ماده ۷۳-

به موجب این قانون، قانون تنظیم خانواده و جمعیت مصوب ۱۳۷۲/۲/۲۶ و قانون اصلاحیه آن مصوب ۱۳۸۸/۲/۲۲ و قانون اصلاح قوانین تنظیم خانواده و جمعیت مصوب ۱۳۹۲/۳/۲۹، ماده (۷۶) قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹^۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی و ماده (۳) قانون تغذیه با شیر مادر و حمایت از مادران در دوران شیردهی مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۲^۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی و همچنین کلیه قوانین، ضوابط و دستورالعمل‌های مشوق کاهش فرزندآوری، تحدید کننده جمعیت و مرتبط با تنظیم خانواده، عقیم‌سازی و اعمال کننده محدودیت در ارائه خدمات رفاهی بر اساس تعداد فرزند و مغایر سیاست‌های کلی جمعیت و محدودیت‌های مربوط به تعداد فرزند در بند (۴) ماده (۶۸) قانون خدمات کشوری،^۳ ماده (۸۶) قانون تأمین

۱. ماده (۷۶) قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۷۶- مرخصی بارداری و زایمان کارگران زن جمعاً (۹۰) روز است. حتی الامکان (۴۵) روز از این مرخصی باید پس از زایمان مورد استفاده قرار گیرد. برای زایمان توأمان (۱۴) روز به مدت مرخصی اضافه می‌شود.
تبصره ۱- ...»

۲. ماده (۳) قانون تغذیه با شیر مادر و حمایت از مادران در دوران شیردهی مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی: «ماده ۳- (اصلاحی ۱۳۸۶/۰۴/۰۶ مجلس شورای اسلامی) مرخصی زایمان تا سه (۳) فرزند برای مادرانی که فرزند خود را شیرمی‌دهند در بخش‌های دولتی و غیردولتی شش (۶) ماه می‌باشد.
تبصره ۱- ...»

۳. ماده (۶۸) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ کمیسیون مشترک رسیدگی به لایحه

مدیریت خدمات کشوری مجلس شورای اسلامی: «ماده ۶۸- علاوه بر پرداخت‌های موضوع ماده (۶۵) و تبصره‌های آن و ماده (۶۶) که حقوق ثابت تلقی می‌گردد فوق‌العاده‌هایی به شرح زیر به کارمندان قابل پرداخت می‌باشد:

۱- فوق‌العاده مناطق کمتر توسعه‌یافته و بدی آب و هوا برای مشاغل تخصصی که شاغلین آنها دارای مدارک تحصیلی کارشناسی ارشد و بالاتر می‌باشند تا به میزان بیست و پنج درصد (۲۵٪) امتیاز حقوق ثابت و برای سایر مشاغل تا بیست درصد (۲۰٪) حقوق ثابت هرکدام از کارمندان واجد شرایط پرداخت خواهد شد. فهرست این مناطق در هر دوره برنامه پنج‌ساله با پیشنهاد سازمان به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۲- فوق‌العاده ایثارگری متناسب با درصد جانبازی و مدت خدمت داوطلبانه در جبهه و مدت اسارت تا (۱۵۰۰) امتیاز و به دارندگان نشان‌های دولتی تا (۷۵۰) امتیاز تعلق می‌گیرد.

کارمندان و بازنشستگان که در زمان جنگ در مناطق جنگ‌زده مشغول خدمت اداری بوده‌اند به ازاء ارسال خدمت در زمان جنگ (۱۲۵) امتیاز در نظر گرفته می‌شود.

۳- فوق‌العاده سختی کار و کار در محیط‌های غیرمتعارف نظیر کار با اشعه و مواد شیمیایی، کار با بیماران روانی، عفونی و در اورژانس و در بخش‌های سوختگی و مراقبت‌های ویژه بیمارستانی تا (۱۰۰۰) امتیاز و در مورد کار با مواد سمی، آتش‌زا و منفجره و کار در اعماق دریا، امتیاز یاد شده با تصویب هیئت وزیران تا سه برابر قابل افزایش خواهد بود.

۴- کمک هزینه عائله‌مندی و اولاد به کارمندان مرد شاغل و بازنشسته و وظیفه‌بگیر مشمول این قانون که دارای همسر می‌باشند معادل (۸۰۰) امتیاز و برای هر فرزند معادل (۲۰۰) امتیاز و حداکثر سه فرزند. حداکثر سن برای اولادی که از مزایای این بند استفاده می‌کنند به شرط ادامه تحصیل و نیز غیرشاغل بودن فرزند، (۲۵) سال تمام و نداشتن شوهر برای اولاد اناث خواهد بود. کارمندان زن شاغل و بازنشسته و وظیفه‌بگیر مشمول این قانون که دارای همسر نبوده و یا همسر آنان معلول و یا از کار افتاده کلی می‌باشد و یا خود به تنهایی متکفل مخارج فرزندان هستند از مزایای کمک هزینه عائله‌مندی موضوع این بند بهره‌مند می‌شوند. فرزندان معلول و از کار افتاده کلی به تشخیص مراجع پزشکی ذی‌ربط مشمول محدودیت سقف سنی مزبور نمی‌باشند.

کارمندان زن شاغل و بازنشسته و وظیفه‌بگیر مشمول قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ که دارای همسر نبوده و یا همسر آنان معلول و یا از کار افتاده کلی می‌باشد و یا خود به تنهایی متکفل مخارج فرزندان هستند از مزایای کمک هزینه عائله‌مندی و اولاد موضوع بند (۴) ماده (۶۸) قانون مذکور نیز برخوردار می‌شوند.

۵- فوق‌العاده شغل برای مشاغل تخصصی، متناسب با سطح تخصص و مهارت‌ها، پیچیدگی وظایف و مسئولیت‌ها و شرایط بازار کار با پیشنهاد سازمان و تصویب هیئت وزیران برای مشاغل تا سطح کاردانی حداکثر (۷۰۰) امتیاز و برای مشاغل هم‌سطح کارشناسی حداکثر (۱۵۰۰) امتیاز و برای مشاغل بالاتر حداکثر

- ۲۰۰۰) امتیاز تعیین می‌گردد. این فوق العاده با رعایت تبصره این ماده قابل پرداخت می‌باشد.
- ۶- فوق العاده کارایی و عملکرد در چهارچوب ضوابط این بند و تبصره این ماده قابل پرداخت می‌باشد:
- الف- به حداکثر هفتاد درصد (۷۰٪) از کارمندان هر دستگاه بر اساس رتبه‌بندی نمرات ارزشیابی کارمندان، طبق عملکرد کارمندان و با توجه به امتیازی که از عواملی نظیر رضایت ارباب رجوع، رشد و ارتقاء، اثر بخشی و کیفیت و سرعت در اتمام کار کسب می‌نمایند. بر اساس دستورالعملی که سازمان ابلاغ می‌نماید تا (۲۰٪) امتیازات مربوط به حقوق ثابت وی در مقاطع سه ماهه قابل پرداخت می‌باشد.
- ب- میزان بهره‌مندی کارمندان هر دستگاه از سقف هفتاد (۷۰٪) درصد مذکور در این بند متناسب با میزان موفقیت در تحقق تکالیف قانونی و اجراء برنامه‌ها و ارزیابی عملکرد دستگاه که توسط سازمان و تصویب شورای عالی اداری در سه سطح متوسط، خوب و عالی رتبه‌بندی می‌گردند به ترتیب (۳۰٪، ۵۰٪ و ۷۰٪) تعیین می‌گردد.
- ج- مقامات دستگاه‌های اجرایی مذکور در ماده (۷۱) متناسب با رتبه دستگاه ذی‌ربط مشمول دریافت این فوق العاده می‌باشند.
- ۷- به منظور جبران هزینه سفر و مأموریت روزانه داخل و خارج از کشور، نوبت کاری، جابه‌جایی محل خدمت کارمندان با تشخیص دستگاه اجرایی، کسر صندوق و تضمین، مبالغی با پیشنهاد سازمان و تصویب هیئت وزیران به کارمندان پرداخت خواهد شد.
- ۸- به کارمندانی که در خارج از کشور در پست‌های سازمانی اشتغال دارند فوق العاده اشتغال خارج از کشور بر اساس ضوابطی که به پیشنهاد سازمان به تصویب هیئت وزیران می‌رسد پرداخت می‌گردد.
- این گونه کارمندان در مدتی که از فوق العاده اشتغال خارج از کشور استفاده می‌کنند دریافت دیگری به استثناء مواردی که به موجب قوانین خاص برای اشتغال در خارج از کشور به این گونه کارمندان تعلق می‌گیرد نخواهند داشت.
- ۹- در صورتی که بنا به درخواست دستگاه، کارمندان موظف به انجام خدماتی خارج از وقت اداری گردند بر اساس آیین‌نامه‌ای که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، می‌توان مبالغی تحت عنوان اضافه کار، حق التحقیق، حق التدریس، حق ترجمه و حق التألیف به آنها پرداخت نمود.
- مجموع مبالغ قابل پرداخت تحت عنوان اضافه کار و حق التدریس به هر یک از کارمندان نباید از حداکثر (۵۰٪) حقوق ثابت و فوق العاده‌های وی تجاوز نماید.
- در هر دستگاه اجرایی حداکثر تا (۲۰٪) کارمندان آن دستگاه که به اقتضاء شغلی، اضافه کار بیشتری دارند از محدودیت سقف (۵۰٪) مستثنی می‌باشند.
- ۱۰- فوق العاده ویژه در موارد خاص باتوجه به عواملی از قبیل بازار کار داخلی و بین‌المللی، ریسک‌پذیری، تأثیر اقتصادی فعالیت‌ها در درآمد ملی، انجام فعالیت و وظایف تخصصی و ستادی و تحقیقاتی و حساسیت کار با پیشنهاد سازمان و تصویب هیئت وزیران امتیاز ویژه‌ای برای حداکثر (۲۵٪) از مشاغل، در برخی از دستگاه‌های

اجتماعی،^۱ ماده (۸) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت^۲ لغو می‌شوند. تبصره- کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور مکلفند ظرف دو ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، امکانات و بودجه‌های مرتبط با تنظیم خانواده را به اجرای این قانون تخصیص داده و به بازنگری و اصلاح مقررات و آیین‌نامه‌ها و ضوابط اداری و مالی و استخدامی مرتبط بر اساس احکام این قانون در جهت افزایش فرزندآوری اقدام و گزارش عملکرد خود را به مجلس و نهادهای ذی‌ربط ارائه نمایند.

دیدگاه ابهام

الف) به موجب ماده (۷۳) مصوبه‌ی پیش‌رو، «کلیه قوانین» مشوق کاهش فرزندآوری، تحدید کننده جمعیت و مرتبط با تنظیم خانواده، عقیم‌سازی و اعمال کننده محدودیت در ارائه خدمات رفاهی بر اساس تعداد فرزند و مغایر سیاست‌های کلی جمعیت لغو شده است. این در حالی است که مقصود دقیق قانون‌گذار از عبارت «کلیه قوانین» روشن نیست

اجرائی تا (۵۰٪) سقف امتیاز حقوق ثابت و فوق‌العاده‌های مستمر مذکور در این فصل در نظر گرفته خواهد شد. تبصره- «...»

۱. ماده (۸۶) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳ مجلس شورای ملی: «ماده ۸۶- کمک عائله‌مندی منحصراً تا دو فرزند بیمه‌شده پرداخت می‌شود مشروط بر آنکه:

۱- بیمه شده حداقل سابقه پرداخت حق بیمه هفت صد و بیست روز کار را داشته باشد.

۲- سن فرزندان او از هجده سال کمتر باشد و یا منحصراً به تحصیل اشتغال داشته باشند تا پایان تحصیل یا در اثر بیماری یا نقص عضو طبق گواهی کمیسیون‌های پزشکی موضوع ماده (۹۱) این قانون قادر به کار نباشند.

میزان کمک عائله‌مندی معادل سه برابر حداقل مزد روزانه کارگر ساده در مناطق مختلف برای هر فرزند در هر ماه می‌باشد.»

۲. ماده (۸) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ کمیسیون برنامه و محاسبات مجلس شورای اسلامی: «ماده ۸- متن زیر به عنوان تبصره (۳) به ماده (۹) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ الحاق شود: تبصره ۳- کمک هزینه عائله‌مندی و اولاد برای بازنشستگان کشوری و لشکری که دارای شصت سال سن و بیشتر باشند و مستخدمین از کار افتاده (بدون شرط سنی) علاوه بر میزان مقرر در فاتی مطابق قانون، ماهانه کمک هزینه عائله‌مندی معادل یکصد و بیست درصد (۱۲۰٪) حداقل حقوق مبنای جدول ماده (۱) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت و حق اولاد به ازای هر فرزند (حداکثر تا سه فرزند) معادل سی و پنج درصد (۳۵٪) حداقل حقوق مبنای جدول مذکور، پرداخت می‌گردد.»

و مشخص نشده است دقیقاً چه قوانینی بعد از تصویب مصوبه‌ی حاضر، نسخ خواهد شد. بنابراین عبارت «کلیه قوانین» در ماده (۷۳) واجد ابهام است.

ب) کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور به موجب تبصره‌ی ماده (۷۳) مکلف شده‌اند امکانات و بودجه‌های مرتبط با تنظیم خانواده را به اجرای این مصوبه تخصیص دهند. این در حالی است که روشن نیست حکم تخصیص بودجه‌های مرتبط با تنظیم خانواده به اجرای این مصوبه با رعایت ماده (۷۲) این قانون از جهت درج در بودجه‌ی سنواتی مقرر شده است یا خیر و مقرر از این جهت واجد ابهام است؛ زیرا اگر مقصود قانون‌گذار تخصیص اعتبارات دستگاه‌ها در جهت اجرای احکام این مصوبه، بدون تصویب اعتبارات در قانون بودجه باشد، این حکم مغایر با ذیل اصل (۵۳) قانون اساسی خواهد بود. چه اینکه وفق اصل مزبور، کلیه‌ی پرداخت‌ها و تخصیص‌های دولت باید در حدود اعتبارات بودجه‌ای باشد. اما در مقابل، اگر قانون‌گذار حکم این ماده را مقید به رعایت ماده (۷۲) مقرر کرده باشد، این حکم مغایرتی با اصل (۵۳) قانون اساسی نخواهد داشت. بنابراین حکم تبصره‌ی ماده (۷۳) در وضعیت کنونی واجد ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

در ماده (۷۳)،

۱- عبارت «کلیه قوانین» که به موجب این قانون لغو می‌شوند، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

۲- در تبصره (۲)، تکلیف دستگاه‌های اجرایی به تخصیص بودجه‌های مرتبط با تنظیم خانواده به اجرای این قانون، از این جهت که آیا با رعایت ماده (۷۲) این قانون از جهت درج در بودجه سنواتی است یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

تذکر: در ماده (۷۳)، عبارت «خدمات کشوری» به عبارت «مدیریت خدمات کشوری» اصلاح شود.

طرح فوق مشتمل بر هفتاد و چهار ماده واحده و هفتاد و یک تبصره در جلسه مورخ

۱۳۹۹/۱۱/۸ کمیسیون مشترک طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده مجلس شورای اسلامی طبق اصل (۸۵) قانون اساسی به تصویب رسید و مجلس در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ بیست و ششم اسفند ماه یک‌هزار و سیصد و نود و نه با اجرای آزمایشی آن به مدت هفت سال موافقت نمود.

■ نظر شورای نگهبان

تذکر: در فراز انتهایی قانون، عبارت «هفتاد و چهار ماده واحده» به عبارت «هفتاد و چهار ماده» اصلاح گردد.